EDIȚIA SOCIETĂȚII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA PRISOD AND t TVI IS -L ETERB URG FORCE G VFIL OSOF sn#g η ISCHESHSH ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov ANUL XVI Ediția Ptod a cărții S N Trubetskoio și L M Lopatina Cartea I ( ) IANUARIE-FEBRUARIE ¡'■J'x/r·//?-ŢJ; MOSCOVA Tipolitografia parteneriatului IN Kushnrev and Co str Pimenovskaya, cu b hom Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Doctrina cunoașterii a lui Kant L Lopatina Kant ca moralist^ D Novgorodtseva Kant'^i^estvshchn^e XViЦ secolul V Vernadsky Psihologia fanatismului (Fotografii lui Spassky) V F Chizha i Geniul și sănătatea lui N V Gogol G Troshina Scrisori despre filosofia științelor naturale Scrisoarea II Despre posibila influență a metodelor matematice asupra trăsăturilor înțelegerii lumii științifice (Dedicat memoriei/profesorului meu N V Bugaev) A I Bachinsky Critică și bibliografie I Recenzia CARTEI E Lauvriere -Edgar Poe La vie et son oeuvre Etude de psychologie pathologique Editați | × Felix Alcan Paris, (Bibliothèque de Philosophie Contemporaine) Artă A Bowler in Ueber Willensfreiheit Zwolf Vorlesungen von Wilhelm Win- * delband V-VII-P A Berdnikova Natuikissenschaft und Weltanschauung Eine Rede von Max Veruzat Zweite unveranderte Auflage Leipzig P P Biblioteca "Runivers" Pagina TV Harald Geffding -Probleme filozofice Traducere din germana G I * Kotlyara Moscova C k A Toporkova II Pliant bibliografic III Revizuirea revistelor Revue philosophique nr i- V Volkovich și Capitalul Rivista filosofica ianuarie-iunie N K Valdenberg IV Știri și note Societatea Psihologică (Rapoarte despre întâlniri) Anunturi Biblioteca "Runivers" Doctrina cunoașterii a lui Kant *) Între toți Filosofii din trecut, Kant ocupă o poziție cu totul aparte în viața intelectuală modernă: au trecut o sută de ani de când a murit și, între timp, este încă în viață pentru toată lumea Ideile lui încă captează și emoționează mințile la fel de mult cum au capturat și emoționat la momentul când au apărut pentru prima dată O altă trăsătură a filozofiei lui Kant este originalitatea sa izbitoare Doctrinele filozofice dinaintea lui Kant sunt toate mai mult sau mai puțin asemănătoare între ele, cel puțin în sensul că sunt împărțite în anumite grupuri, sau după anumite tipuri de înțelegere speculativă a lumii, al căror început a fost pus în timpuri imemoriale Dimpotrivă, Kant, așa cum ar fi, iese în afara liniilor și a comparației - el nu este ca oricine altcineva Prin urmare, punctul de vedere care se exprimă foarte des este de înțeles: Kant a fost primul care a pornit în filozofie pe drumul real, a rezolvat în sfârșit problema care fugea de la soluție de mii de ani Este extrem de greu de dat o relatare completă și clară a unui fenomen atât de enorm și complex precum filosofia lui Kant; chiar și doar pentru a-și afirma tot conținutul în cuvinte scurte nu există speranță îmi dau mai mult) Discurs rostit la ședința solemnă a Societății de Psihologie, dedicată memoriei lui Kant, decembrie Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" L LOPATIN obiectiv modest: să indice sensul cel mai general al concepțiilor sale filozofice asupra rațiunii și cunoașterii și semnificația lor cea mai generală Iar această sarcină nu este deloc una ușoară: sensul istoric al faptei săvârșite de Kant este și astăzi subiect de controverse pasionate; nici acum epoca studiului său istoric calm nu a venit încă Există o întreagă școală, foarte răspândită, pentru care Kant este aproape la fel cu Sfânta Scriptură pentru scolasticii medievali Cele mai importante întrebări filozofice sunt deseori rezolvate prin referire la autoritatea sa și citate din scrierile sale O atitudine imparțială față de Kant, desigur, este eliminată prin aceasta: începe să pară aproape o blasfemie Cu toate

acestea, chiar dacă nu aderăm la această viziune a lui Kant ca soluționar final al tuturor problemelor filozofice, în spatele lui va exista totuși o semnificație destul de mare, de fapt, incomparabilă cu semnificația istorică a oricăruia dintre ceilalți gânditori moderni ori, cu excepţia lui Descartes Oricare ar fi școala căreia îi aparține filozoful, el trebuie să țină seama de marea operă istorică a lui Kant, de influența sa infinit variată asupra tuturor fenomenelor de gândire ulterioare - în plus, el este nevoit să recunoască ce idei și adevăruri importante, care până atunci erau doar împrăștiate și cutreierat vag în unele dintre cele mai adânci minți, a intrat, datorită lui Kant, în uz general filozofic, a devenit mai mult sau mai puțin proprietatea oricărei persoane cu gânduri filosofice și, după cum s-ar putea crede, a constituit un element durabil și nu abolitor al lumii filozofice înţelegere Cu această ocazie, îmi vine involuntar în minte: acum, când a trecut mai bine de un secol de la moartea lui Kant, s-ar părea că a sosit deja momentul să evidențiem cu siguranță ceea ce era în concepțiile sale filozofice despre vechi și veșnic convingător Și între timp, cât de greu este de făcut! Ca orice alt gânditor, Kant a fost înainte totul un produs al timpului său, un produs al acelor condiții și influențe printre care a fost crescut Părerile sale filosofice s-au format într-o epocă foarte interesantă, când, pe de o parte, credeau profund în atotputernicia rațiunii în filozofie, în știință și în viață, și când, pe de altă parte, au început să se îndoiască puternic asemenea omnipotență La începutul secolului al XVII-lea, Descartes a proclamat marele principiu al raționalismului, care a dat tonul mișcării mentale a unui număr de generații următoare: totul este deschis minții, ceea ce nu poate înțelege, nu există deloc Cele mai bune minți, impregnate de această convingere, de toată conștiinciozitatea, au vrut să pătrundă toate tainele ființei cu ajutorul rațiunii și să tragă din ea idealurile și principiile vieții și activității Rațiunea a construit religia, morala, din ea au încercat să fundamenteze regulile absolute ale creativității artistice Și acum, după o îndelungă infatuare, a urmat o grea dezamăgire: rațiunea a înșelat speranțele care i se adresau În metafizică, în loc de cunoașterea incontestabilă a adevărului cel mai înalt, a dat un haos pestriț de diverse ipoteze, foarte pretențioase, ceartandu-se aprig între ele și pline de contradicții logice în sensul lor interior; din religia rațională a ieșit negare fără conținut, care nu a satisfăcut pe nimeni, etica rațională s-a transformat în eudemonism plat și utilitarism, în care cele mai esențiale motive și trăsături ale vieții morale au fost eliminate fără ceremonie, s-a instalat în estetică o reglementare pedantă, fără suflet, stingând creația impulsurile adevărului și inspirația O profundă fermentație spirituală s-a instalat: în filozofie un flux de scepticism a străpuns tot mai mult, în religie drepturile de simțire directă și de revelații interioare ale inimii erau din ce în ce mai puternic avansate, în domeniul moral conștiința imposibilității moralei cererile derivate din motivele obișnuite ale interesului uman se trezesc din ce în ce mai clar, în sfârșit, în sfera artei totul este chemarea se aude mai susținut pentru libertatea deplină a geniului creator Kant a fost un raționalist profund convins și a rămas așa de-a lungul vieții Dar a trebuit să acţioneze în mijlocul acelui ferment mental despre care tocmai am vorbit Îndoiala cu privire la atotputernicia rațiunii l-a cuprins, deoarece i-a supus pe mulți A abandonat raționalismul dogmatic, care credea că tot ceea ce există este deschis minții în întregime Dar, prin

toată natura sa, el nu a putut deveni pentru mult timp un sceptic sau un predicator al sugestiilor subiective ale unui sentiment întunecat Credința în puterea nelimitată a rațiunii, a științei, a idealurilor stabilite de rațiune îi era înnăscută nu mai puțin decât lui Descartes Pentru el, ca și pentru Descartes, eșecul raționalismului din trecut a fost doar dovada că rațiunea și-a înțeles greșit sarcinile și scopul Aceasta determină direcția și sensul activității sale filozofice în perioada sa originală, așa-numita critică Kant a început să afirme autoritatea rațiunii printr-o reevaluare completă a întregii sale naturi și a tuturor Funcțiilor sale Rezultatul general al acestei reevaluări a fost următorul: mintea noastră nu deține deloc puterea nelimitată de a pătrunde în esența lucrurilor, în acest sens este închisă în limite foarte înguste, dar pentru asta, în aceste limite, este tot -puternic legiuitor al tot ceea ce este cunoscut Lumea cognoscibilă, departe de a fi lumea întreagă, nu este deloc lumea reală, așa cum există în sine Ne apare doar nouă, deși este același pentru toți oamenii, dar nu are propria sa realitate independentă O percepem, o cunoaștem și o gândim, așa cum ne-o prescrie natura noastră, dar pentru asta în această lume imaginată este dat doar ceea ce natura și legile spiritului nostru prescriu Cunoscând lumea experienței noastre, o creăm Astfel, deja în procesele de cunoaștere, mintea noastră este un început creativ, legitim; cu atât mai mult auto-legitim şi în Biblioteca "Runivers" DOCTRINA lui Kant despre anchetă în același timp, este un principiu universal, la fel de activ în toți oamenii în domeniul conștiinței morale, deoarece stabilește în mod autonom idealul absolut al datoriei, - în religie, întrucât ne inspiră o astfel de înțelegere a vieții care îndeplinește cele mai înalte cerințe ale evaluării morale - în artă, deoarece în creativitatea subiectivă și inexplicabilă a geniului artistic, normele supreme ale frumosului sunt realizate de la sine Autonomia completă a rațiunii în toate manifestările sale este ideea fundamentală a filozofiei lui Kant Cu toate acestea, ne vom opri acum asupra chestiunii la care Kant a încercat să aplice în primul rând această concepție principială a lui și căreia, poate, a fost cel mai dificil să o aplice Ma refer la problema cunoasterii Ce este cunoașterea și cum este posibilă după Kant? Cunoașterea există? Există oare în sensul strict științific al cuvântului, în sensul unui sistem de adevăruri universale, inadmisibile, necesare, care nu admit excepții? Nu ar trebui să existe nicio îndoială în privința asta Există matematică, iar adevărurile ei sunt absolut universale De două ori doi este întotdeauna și peste tot patru; o linie dreaptă este întotdeauna și peste tot cea mai scurtă distanță dintre două puncte Apoi există știința naturii, iar adevărurilor ei fundamentale atribuim un caracter nu mai puțin universal și necesar Că cantitatea de materie nu crește sau descrește în natură, că fiecare fenomen are o cauză care acționează după o lege imuabilă, acest lucru este cu greu mai puțin incontestabil pentru noi decât adevărurile matematicii Dar cum este posibilă o astfel de cunoaștere universală, necesară? De unde vine? Din experienta? Dar experiența nu poate oferi adevăruri universale și necesare Generalizările inductive din experiență sunt doar aproximative, doar probabile, dar le lipsește certitudinea universală Cum este posibilă cunoașterea științifică reală? Sursa lui este în minte Experiența se construiește în funcție de Biblioteca "Runivers" L LOPATIN legile gândirii noastre - de aceea gândirea noastră descoperă fără greșeală legile universale care guvernează experiența De ce tot ceea ce se întâmplă în natura pe care o observăm respectă legile matematicii?

Potrivit lui Kant, aceasta depinde de faptul că spațiul și timpul, cu ale căror relații se învârte constant cunoștințele matematice, sunt Formele și legile universale ale percepției noastre senzoriale sau capacitatea spiritului nostru de a contempla obiectele experienței Pentru Kant, spațiul și timpul nu sunt recipiente infinit de uriașe ale lucrurilor, date înaintea a tot ceea ce există, independent de mintea și simțirea noastră, așa cum le privea, de exemplu Newton, ele nu sunt esența proprietăților aparținând lucrurilor înseși, așa cum a fost predat de școala Leibniz-Wolff; dimpotrivă, atât timpul cât și spațiul sunt doar contemplație pură, doar Formele activității sale perceptive, inseparabile de mintea noastră, care sunt una cu ea De ce toate lucrurile accesibile cunoașterii noastre respectă legile spațiului și timpului? Pentru că doar asta ne este accesibil, că a intrat în spațiu și timp și, ca să spunem așa, a fost acoperit de ele, adică au respectat complet legile și relațiile lor De ce legile spațiului și timpului ne sunt de înțeles în universalitatea și necesitatea lor? Deoarece spațiul și timpul sunt produse ale minții noastre, ele ne sunt vizibile în întregime și, prin urmare, putem înțelege și aprecia pe deplin proprietățile lor Pot lucrurile, așa cum există în sine, să fie considerate spațiale și temporale? După Kant, acest lucru nu trebuie presupus în niciun fel: atunci spațiul și timpul ar fi independente de gândirea noastră și nu le-am putea cunoaște așa cum le cunoaștem; cunoașterea noastră despre ele ar fi atunci doar empirică, și nu atât a priori, avertizând asupra vreunei experiențe particulare, așa cum se dovedește a fi în realitate Și de aici rezultă o concluzie extrem de importantă: spațiul și timpul sunt definiții numai ale fenomenelor, și nu ale lucrurilor în sine, ele constituie un inevitabil Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI KANT DESPRE CUNOAȘTERE și o caracteristică durabilă a lumii fenomenale, dar ele nu ne spun nimic despre lumea noumenală, i e aflate dincolo de percepția noastră senzorială Considerații destul de asemănătoare sunt exprimate de Kant cu privire la legile fundamentale ale științei naturii Pe scurt, el derivă legile universale ale naturii din condițiile posibilității unei astfel de experiențe pe care le avem de fapt Ele sunt legile naturii doar pentru că sunt legile testării naturale inerente minții noastre Această experiență necesită astfel de fundamente și principii care stau la baza însăși posibilitatea ei și că în acest fel aceste principii coincid cu postulatele cunoașterii naturii - aceasta este ideea principală a Criticii Rațiunii Pure Și Kant merge și mai departe: legile experienței posibile și, prin urmare, încearcă să reducă legile universale ale naturii la fundamentul lor ultim și final, la unitatea conștiinței de sine în general obiecte cognoscibile fără unitatea absolută a subiectului gânditor Experiența în real sensul cuvântului și, în consecință, cunoașterea oricărui fenomen, sunt posibile doar pentru o singură conștiință, toate reprezentările căreia sunt însoțite de una și aceeași judecată: "Gândesc" Deci, experiența este asociată doar cu cunoașterea și este cunoaștere, încât ea însăși devine posibilă numai în virtutea legilor gândirii și a legilor contemplației senzuale Dar pentru aceasta, Kant dovedește cu insistență propoziția opusă: toată cunoașterea reală constă numai în experiență și nu poate depăși granițele ei Când mintea, folosind conceptele și legile ei, mier Alois Rehl Immanuel Kant , s , Biblioteca "Runivers" l LOPATIN pândind să abordeze lucrurile în sine, visând să răspundă la întrebări despre ce este Dumnezeu? ce este pacea? care este sufletul nostru? - cade în concluzii înșelătoare, în sofisme involuntare, în contradicții și joacă un joc dialectic inutil cu abstracțiuni fără sens Kant a supus unei

critici nemiloase și distructive toate concluziile filozofiei metafizice contemporane și nu a lăsat nicio piatră neîntoarsă în ea Este această secțiune a reflecțiilor sale teoretice, în care își expune obiecțiile la psihologia rațională, în care el dezvăluie contradicțiile interne din conceptele noastre speculative despre lume ca întreg și în care respinge subtil dovezile obișnuite ale existenței lui Dumnezeu, - a primit o mare popularitate chiar și în rândul nespecialiștilor în filozofie Între timp, Kant nu vrea să abandoneze complet ideile rațiunii despre suflet, Dumnezeu, lume, libertate etc El neagă posibilitatea unei cunoașteri științifice stricte a conținutului lor, dar nu crede deloc că ele în sine reprezintă doar iluzii înșelătoare; dimpotrivă, el se străduiește neobosit să pună în evidență enorma lor semnificație pozitivă Ideile de rațiune sunt un produs la fel de normal al activității autonome a conștiinței noastre ca și principiile prin care cunoaștem natura sau ca concepțiile noastre pure despre spațiu și timp Nu putem teoretic să-L cunoaștem și să dovedim pe Dumnezeu, lumea în întregime, sufletul, libertatea etc , dar în orice caz ne putem gândi la ele Din punctul de vedere al lui Kant, trebuie spus și mai multe, iar această concluzie este conturată la el destul de des, deși întotdeauna într-o formă foarte precaută și cu mari rezerve: ceea ce înțelegem prin ideile de rațiune este singurul posibil pentru lumea noumenală în diferența ei de lumea sensibilă a experienței noastre De fapt, pentru Kant atât spațiul, cât și timpul, și substanța din ele, și dominând asupra fenomenelor percepute senzual Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI KANT DESPRE CUNOAȘTERE sunt o necesitate naturală - sunt date numai pentru noi, pentru conștiința senzuală umană, iar în afara ei nu sunt nimic Deci, dacă există lucruri în sine, orice noumen, ele trebuie să fie non-spațiale, non-temporale, nemateriale; dacă există activitate și cauzalitate în ele, aceasta trebuie să fie liberă; dacă există vreo regularitate în ele, aceasta poate fi doar regularitatea unui ideal realizat liber și creativ, și nu regularitatea constrângerii fizice oarbe Cu aceste considerații inevitabile se leagă credințele rațiunii, care au constituit fundalul clar și maiestuos al filosofiei morale a lui Kant Dar chiar și în activitatea pur teoretică a minții, ideile, după Kant, trebuie să joace un mare rol Ei ar trebui să aibă o valoare călăuzitoare, reglatoare în procesele gândirii științifice Numai în lumina lor cunoașterea naturii primește unitate reală și deplinătate reală: nu putem dovedi existența lui Dumnezeu, ci trebuie să gândim și să înțelegem lumea cognoscibilă ca și cum ar fi produsul unei minți superioare și al unei voințe superioare; nu putem cunoaște sufletul nostru imaterial nemuritor, dar trebuie să explicăm fenomenele noastre spirituale ca și cum un astfel de suflet s-ar afla la baza lor Trebuie să prindem sensul său interior unic în tot ceea ce observăm, deși în această lucrare de unificare nu putem ieși niciodată din lumea fenomenelor și, deși în raport cu ea, această lucrare nu poate fi niciodată finalizată II Aceasta este, în termeni foarte generali și schematici, viziunea teoretică asupra lumii a lui Kant Dar cred că deja din acest eseu slab se poate observa în ce măsură părerile lui Kant erau destul de originale În ele Biblioteca "Runivers" L LOPATIN a unit în mod remarcabil în mod deliberat și profund astfel de puncte de vedere opuse, care înaintea lui nu se contopiseră niciodată într-un întreg Pe de o parte, Kant poate fi numit un empiric sau chiar un sceptic: la urma urmei, el a învățat cu tărie că putem cunoaște doar fenomenele experienței senzoriale și nimic mai mult, el a afirmat hotărât că toate conceptele minții noastre au aplicație numai pentru aceste fenomene și își pierd orice semnificație în afara lor el a

susținut în același timp că experiența senzorială în sine, în toate proprietățile ei, este o creație umană pur subiectivă, deși universală, care nu reflectă în niciun fel lumea reală Dar, pe de altă parte, Kant este un raționalist, a cărui îndrăzneală nu a fost niciodată egalată în istorie: pentru el rațiunea noastră nu este doar o forță de cunoaștere, este legiuitorul suprem și suveran al naturii; pentru el raţiunea noastră trage toate propoziţiile cu adevărat ştiinţifice a priori din sine; În cele din urmă, pentru el, în ideile minții despre Dumnezeu, libertate, pace, suflet, ni se dezvăluie ceva care se află dincolo de limitele a tot ceea ce este Fenomenal Se poate spune că Kant a realizat și stabilit armonia perfectă a acestor gânduri diametral opuse? O astfel de opinie, desigur, va conține o exagerare: contrariile pe care Kant dorea să le combine într-un întreg armonios erau mai mult decât opuse - în multe cazuri erau afirmații care se excludeau și se contraziceau reciproc Pentru a fi convins de aceasta, este suficient să ne gândim măcar la acest punct: dacă este adevărat că toate conceptele minții au sens și sens numai în limitele sensibilității noastre, cum să vorbim atunci despre lumea noumenului, cum să vedem în ideile rațiunii revelația sensului interior al realității însăși? După cum am subliniat deja, Kant este încă văzut de mulți ca o decizie absolută corpul tuturor întrebărilor de filozofie Va fi păstrată această evaluare înaltă pentru totdeauna? Acest lucru este clar prevenit Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI KANT DESPRE CUNOAȘTERE ȘI contradicţiile logice neîndoielnice şi în acelaşi timp incurabile ale sistemului său în ansamblu Cu toate acestea, se poate cere de la Kant ceea ce niciun alt filosof nu a putut face în întreaga istorie a gândirii umane până în zilele noastre? Și va veni vreodată vremea ca oamenii să rezolve în sfârșit toate problemele superioare ale cunoașterii? Când vorbim despre marele gânditor al trecutului, ne apar alte întrebări: ce lucruri noi a adus el în istorie? Ce opinii și concluzii ale sale s-au dovedit a fi un stimulent inspirator pentru dezvoltarea filozofică ulterioară? În sfârşit, ce concluzii ale sale au fost o însuşire solidă şi de nezdruncinat a cunoştinţelor filozofice din vremurile următoare? Această ultimă întrebare pare a fi cea mai importantă, deoarece se ocupă de ceea ce este adevărat într-o doctrină filosofică dată Și, în același timp, aceasta este o întrebare extrem de dificilă și, după cum știm, este deosebit de dificilă când o punem despre Kant Ce adevăruri a introdus Kant în filosofie, care sunt acum asimilate de aceasta fără deosebire de școli, sau despre care, cel puțin, se poate spune cu certitudine că ar trebui asimilate și recunoscute în cadrul normal al analizei filosofice? Ideea nu este dacă Kant le-a dezvăluit până la capăt, dacă le-a dat o fundamentare completă și suficientă și dacă el însuși nu a căzut într-o unilateralitate involuntară în evaluarea lor Chiar și asta este suficient dacă un adevăr este mai întâi conturat și prezentat în sensul său, chiar dacă mai târziu înțelegerea lui, justificarea și aplicațiile sale au fost mult schimbate și transformate Și acum, dacă ne uităm la Kant din această parte, vom vedea cât de teribil a îmbogățit filosofia cu studiile sale și vom înțelege că el a fost într-adevăr marele ei reformator În acest caz, mă voi concentra doar pe câteva puncte, deosebit de importante Biblioteca "Runivers" L LOPATIN În primul rând, mi se pare, trebuie să admitem că Kant a introdus ferm în filosofie doctrina idealității spațiului și timpului Poate că propriile sale concluzii în această chestiune suferă de unilateralitate, iar dovezile pe care le dă nu sunt întotdeauna la fel de convingătoare și logic ireproșabile *) Poate că negarea sa fundamentală a oricărei corespondențe între relațiile spațio-temporale

din experiența noastră și natura reală a lucrurilor îi împinge prea clar viziunea asupra lumii în direcția iluzionismului pur, indiferent de modul în care Kant a protestat împotriva unei astfel de interpretări a învățăturii sale Cu toate acestea, meritul nemuritor al lui Kant rămâne: după el a devenit imposibil să vezi în spațiu și timp realități absolute care preced toate lucrurile, de care lucrurile, în ființa lor, depind complet și care ele însele sunt necondiționat goale de tot ce este real, de orice viață, de forță și activitate și astfel reprezintă un fel de "esență a ficțiunii" Kant a făcut foarte suspicios față de orice încercare de a atribui obiectivitate reală spațiului și timpului și astfel a fost forțat să acorde cea mai serioasă atenție originii psihologice a ideilor despre ele, ca precum și cât de mult în aceste reprezentări ale elementelor pur subiective și din toate acestea au venit consecințe enorme pentru o serie întreagă de ipoteze metafizice Și mai presus de toate, un materialism filosofic consistent în orice formă a devenit imposibil: la urma urmei, materia există în întregime în spațiu și timp; dacă natura spațiului și timpului este doar ideală, atunci materia este doar un Fenomen și în niciun caz real și cu atât mai mult o esență absolută Un alt merit al lui Kant este că el, cu o adâncime de gândire inimitabilă, a stabilit un uriaș, fundamental *) Vezi problemele mele pozitive de filosofie, partea a II-a, pp - Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI KANT DESPRE CUNOAȘTERE sens nou al unității conștiinței pentru însăși posibilitatea experienței Numai în acest caz, dacă este dat un singur eu, identic în toate schimbările, care recunoaște tot ceea ce a perceput anterior de el ca fiind în fapt, numai atunci irezistibil de fluid, în toate părțile sale constitutive, poate apărea continuu dispariția și apariția haosului fenomenelor senzuale conștiinței noastre sub forma unei imagini unice și coerente a unui proces care a avut loc în timp Și invers, dacă conștiința noastră ar apărea din nou cu fiecare nouă stare de spirit și, împreună cu ea, ar fi dusă și ar dispărea, nu am putea fi conștienți de diversitatea percepțiilor noastre, prezentul nu ar fi conectat în gândirea noastră cu trecut, iar în noi nu putea să apară nimic care să corespundă cuvântului "experiență" Când cineva se gândește la asta, se trag din aceasta concluzii foarte importante nu numai pentru teoria cunoașterii, ci și pentru psihologie dominarea necesității asupra tuturor fenomenele lumii cunoscute și, făcând aceasta, a pregătit fără îndoială calea pentru liniștirea conflictului secular dintre apărătorii determinismului și campionii liberului arbitru Nu mai puțin bogată în consecințe a fost aprecierea că Kant a făcut un element necesar al cunoașterii științifice Kant a arătat că adevărata știință este imposibilă fără speculative, experiență, avertisment, propoziții a priori care o fundamentează Din nou, întrebarea nu este măsura în care Kant a interpretat corect originea și conținutul acestor propoziții Principiul general pe care l-a propus este important: știința nu poate fi compusă numai din generalizări empirice; începe numai atunci când faptele experienței au trecut înaintea judecății principiilor superioare, a căror validitate pentru gândirea noastră nu depinde de nicio dată empitică În sfârșit, ce să spun despre cea mai importantă concluzie a lui Kant, Biblioteca "Runivers" L LOPATIN despre afirmația sa că doar fenomenele experienței senzoriale pot fi înțelese și cunoscute de noi, iar orice altceva ne este complet inaccesibil? Împotriva acestei concepții despre Kant, se poate obiecta pe bună dreptate că el însuși nu a rămas la granița pe care a stabilit-o și nu a putut rămâne pe ea în întreaga esență a concepțiilor sale asupra compoziției și originii experienței; că a fost forțat să-și asume o

lume inteligibilă a lucrurilor în sine și chiar avea idei foarte precise despre aceasta; că, prin urmare, hotarul trasat de el era foarte condiționat și șubrede și departe de a însemna acel abis de netrecut, pe care el însuși îl vedea în ea Dar dacă verdictul său cu privire la această problemă cardinală a filozofiei sale a fost unilateral, totuși nu ar trebui să uităm acea parte foarte serioasă de adevăr care era conținută în ea Kant a spus: "conceptele fără vedere sunt goale " Și, de fapt, nu există nicio gândire complet lipsită de orice material vizual și care nu are nimic de-a face cu ceea ce este în conștiința noastră subiectul experienței interioare directe, al contemplației directe sau al vederii noastre cele mai bune ideile abstracte sunt abstrase din ceva care ne este dat direct fie în experiența internă, fie în experiența externă Acest lucru poate fi exprimat într-un alt mod după cum urmează: suntem capabili să înțelegem și să prezentăm ca real doar ceea ce are cel puțin o oarecare analogie fie cu cea internă , sau cu lumea exterioară pe care o percepem Acolo unde nu există puncte de contact și asemănare cu ceea ce trăim în sentimentul nostru de sine și în percepția externă, nu poate fi înțeles de noi sau chiar mai recunoscut, deoarece pentru înțelegerea și cunoașterea lui există Nu există date pozitive în noi Între timp, potrivit lui Kant, lucrurile în sine, noumenele, nu au absolut nicio asemănare chiar și în nici una dintre cele mai generale proprietăți, legi și relații cu lumea sensibilă a fenomenelor, care singure sunt date direct conștiinței noastre Prin urmare, Kant a fost doar consecvent Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI KANT DESPRE CUNOAȘTERE era leneș și fidel cu el însuși când, sub o asemenea presupunere, a afirmat incognoscibilitatea absolută a noumenelor și a văzut în ele doar un concept negativ, la graniță, lipsit de orice conținut Dar cu un motiv întemeiat se poate întreba, a fost această presupunere în sine corectă? A existat vreun motiv logic serios pentru a ne opune atât de forțat fenomenele pe care le percepem lucrurilor din lumea reală care le provoacă în noi și pentru a desprinde un astfel de abis căscat între ei și alții? Într-adevăr, tocmai această viziune asupra lucrurilor în sine, având în vedere contradicțiile interne iremediabile conținute în ea, s-a dovedit a fi obiectul principal de atac chiar și în rândul oamenilor de părere asemănătoare lui Kant Și, așa cum știm deja foarte bine, Kant însuși nu s-a putut opri în acest punct de vedere, iar lumea noumenului se transformă imperceptibil pentru el într-o împărăție spirituală atotcuprinzătoare, care în structura sa și în manifestările sale se supune liber cerințelor legea morală Nu este surprinzător că în dezvoltarea îndepărtată a dezvoltării ipotezei lui Kantov, ipoteza lucrurilor neclar de neînțeles a fost aceeași cu care a fost aruncat înapoi și nu putem înțelege lucrurile aprobării sale negative: putem înțelege pe cea de prisos care nu este străin de spiritul nostru, ci, dimpotrivă, în ființa și calitățile sale reprezintă întreaga realizare a legilor și proprietăților spiritului; orice altă presupunere despre ceea ce există cu adevărat nu poate da decât minciuni și contradicții Această idee generală a stat la baza marilor sisteme idealiste ale lui Fichte, Schelling și Hegel Conține un principiu speculativ profund original al filosofiei secolului al XIX-lea și este rodul neîndoielnic al criticii lui Kant asupra rațiunii, deoarece exprimă singura soluție posibilă a problemei fundamentale pe care a prezentat-o Privind învățătura lui Kant despre limitările inevitabile ale cunoașterii umane, găsim în el o altă idee importantă, strâns legată de aceasta, din toate punctele de vedere Biblioteca "Runivers" L LOPATIN caz, o ipoteză subtilă și ingenioasă despre Formele a priori ale minții umane

Acest gând, dacă este eliberat de premisele speciale ale sistemului lui Kant, va lua următoarea formă: nu putem avea decât cunoștințe cu adevărat științifice despre astfel de subiecte, care sunt pe deplin accesibile analizei matematice și mecanice; numai acela în natură, căruia îi sunt aplicate pe deplin legile matematicii (și, mai ales, geometria) și principiile de bază ale fizicii, este deschis unei explicații științifice exhaustive; cu alte cuvinte, adevărul științific stă doar în vizualul spațial Trebuie spus că și Kant dă acestei concluzii o formă prea tranșantă și excepțională: din acest motiv el îndepărtează psihologia din domeniul științei reale; de dragul ei, el transferă toată realitatea care depășește granițele vizualului senzual în spațiu, în Sfera problematică a conceptelor numai imaginabile, față de care nici măcar nu putem stabili gradele de probabilitate ale acestora Din nou, trebuie să subliniem că el însuși nu s-a putut menține în limitele stabilite de el: ca să nu mai spunem nimic altceva, însăși critica lui la adresa rațiunii, evident, nu se ocupă de materialul mecanic sau fizic și, totuși, Kant i-a atribuit o obligație universală preț științific Dar repet din nou: ideea nu constă în duritatea unilaterală a concluziilor lui Kant (în raport cu marea majoritate a acestora, o astfel de unilateralitate este trăsătura lor comună cea mai caracteristică, dar, în același timp, principalul lor neajuns), ci în ceea ce era pozitiv adevărat în ei Și trebuie să recunoaștem că, în evaluarea sa asupra strictului științific, el a exprimat un adevăr foarte esențial, al cărui sens a scăpat conștiinței majorității predecesorilor săi: numai vizualul matematic poate constitui subiectul unei științe exacte, de măsurare și de predicție , orice altceva nu este supus unei descompuneri exhaustive și complete a tuturor elementelor conținutului dat către cunoaștere Biblioteca "Runivers" DOCTRINA LUI KANT DESPRE CUNOAȘTERE Adevărat, Kant a mers mult mai departe I se părea că nu există nimic în experiență, în afară de ceea ce, în toate relațiile și conexiunile ei, era complet dizolvat în legi ilustrative matematic Aceste legi, conform convingerii profunde a lui Kant, sunt dictate de organizarea minții noastre și numai ceea ce a respectat condițiile de bază ale acestei organizări poate intra în experiență; numai având în vedere aceste consideraţii ar putea el proclama raţiunea noastră ca legiuitor al naturii Dar oricât de tare ar fi fost de convins Kant de toate acestea, am curajul să cred că nu și-a dovedit convingerea: capitolele consacrate derivării Naturii Fizice din legile gândirii pure, constituie, fără îndoială, un studiu foarte profund, dar la în același timp, secțiunea cea mai obscură și mai puțin agreată "Critici ale rațiunii pure" Și dacă da, atunci nu avem niciun motiv să îmbinăm granițele experienței posibile cu granițele științei exacte Dar când în locul cuvântului "experiment" înlocuim cuvintele "știință exactă" putem spune fără îndoială: tot ceea ce intră în domeniul științei exacte este complet supus unor legi ilustrative din punct de vedere matematic Să ne imaginăm, de fapt, că în experiența noastră izbucnesc fenomene, care nu pot fi sub nicio formă descompuse în elemente ilustrative din punct de vedere matematic - care în dezvoltarea lor capricioasă nu se supun ordinii temporale și spațiale obișnuite pentru noi - care dezvăluie chiar și viu asemenea relații și conexiuni care nu pot fi exprimate în termeni spațiali și temporali de înțeles pentru noi; putem studia astfel de fenomene cât ne place, dar tot nu vom obține o știință exactă despre ele "În cel mai bun caz, vom obține doar suma generalizărilor empirice aproximative, al căror sens interior va rămâne pentru totdeauna misterios pentru noi ' Kant a trasat definitiv granițele strictului științific și aceasta este marea

sa contribuție la gândirea filozofică și științifică Dar critica lui s-a dovedit a fi unilaterală Questions of Philosophy, vol * Biblioteca "Runivers" L LOPATIN dogmatic, întrucât a proclamat incognoscibilitatea absolută a tot ceea ce trece dincolo de aceste limite Lumea este compusă nu numai din ceea ce este clar pentru mintea noastră și este ușor îmbrăcată în scheme geometrice și mecanice Pe lângă natura fizică, experienței noastre se dă propria noastră viață spirituală, se dă istoria omenirii, se oferă manifestări infinit de diverse ale creativității spirituale Unde se duc toate astea? În sfârșit, în ceea ce privește experiența noastră în ansamblu, înaintea conștiinței noastre, întrebarea se pune neîncetat și necruțător: ce stă la baza lumii sensibile a fenomenelor, ca realitate originară? Să renunțăm, odată pentru totdeauna, la înțelegerea tuturor acestor lucruri? Suntem într-adevăr incapabili să stabilim chiar și gradații de concesibilitate mai mare sau mai mică în acest domeniu și pentru aceasta ipotezele cele mai profunde și mai absurde sunt egale între ele? Cu greu este posibil să se gândească așa, iar Kant însuși nu a gândit așa Kant nu a spus ultimul cuvânt în filozofie; dar a ridicat o problemă mare și departe de a fi rezolvată despre diferitele grade de cunoaștere a lucrurilor L Lopatin Biblioteca "Runivers" Kant, ca moralist *) Printre preocupările anxioase ale zilei, printre masa altor interese, mai urgente, mai insistente, trebuie să-l amintim pe Kant Alte întrebări - întrebări de viață imediată - ne absorb atenția, ne ocupă gândul Este nevoie de un anumit efort pentru a vă concentra și a distrage atenția, pentru a ne întoarce spre ceea ce pare atât de îndepărtat și străin de viața noastră actuală Dar în acest apel la memoria marelui filosof nu se află doar împlinirea datoriei în raport cu meritele sale: de fiecare dată când se săvârșește o astfel de sărbătoare filosofică, iar pentru participanții la ea, pentru timpul și generația lor, este un prilej pentru autoaprofundare și reflecție critică Onorând marii eroi ai gândirii, ne verificăm pe noi înșine, faptele și speranțele noastre Onorăm în ei ceea ce prețuim în mod deosebit, ceea ce considerăm deosebit de drag și important; ceea ce era muritor în ei, lăsăm la moarte și ne amintim ceea ce considerăm a fi veșnic viu și nemuritor Și astfel, orice astfel de sărbătoare este atât un triumf al unui gând care își păstrează puterea, în ciuda tuturor termenelor și vremurilor, cât și o nouă mărturisire a gândurilor și cuvintelor vechi În cinstea de astăzi, un extrem de recunoscător, dar în același timp extrem de dificil *) Discurs rostit la ședința solemnă a Societății de Psihologie din Moscova, dedicată memoriei lui Kant, decembrie * Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV sarcină: să reamintească meritele lui Kant în domeniul filosofiei morale În acest domeniu, semnificația durabilă a kantianismului iese în evidență cel mai clar și incontestabil; dar în același timp ne întâlnim aici cu atâta abundență de gânduri, cu atâta complexitate de fundamentare și dezvoltare a lor, încât într-un scurt discurs nu are rost să ne gândim măcar să îmbrățișăm tot acest vast conținut și să transmitem toată bogăția principiilor filozofice cuprins aici Nu îmi propun sarcina de a vă expune filosofia morală a lui Kant Scopul meu este altul - să dau o evaluare generală, să indice semnificația generală a lui Kant ca moralist Dar de fiecare dată când evaluăm orice sistem moral-filosofic care vrea să ne explice principiile călăuzitoare ale vieții, ne întrebăm dacă această filozofie știe, simte ce este viața, înțelege toate contradicțiile tragice, toată discordia și lupta contrariilor , din care este compusă lumea Adesea, în zilele noastre, în zilele unei epoci nervoase și complexe, auzim învățături care cer o viață veselă, rezistentă, cu râsete vesele și

muncă plină de bucurie O astfel de filozofie veselă poate fi foarte plăcută, ca tot ce este vesel și tânăr, dar nu se poate decât să spună că nu s-a uitat încă în profunzimea vieții, nu a experimentat și gândit sensul conflictelor vieții și, prin urmare, este mai degrabă un produs de dispoziție decât de reflecție, iar sensul său nu poate fi profund și puternic Alt lucru este atunci când filosofia morală își afirmă începuturile pe o conștiință clară a tuturor greutăților vieții, când învață energia spiritului și vigoarea morală, în ciuda tuturor conștiinței contradicțiilor cotidiene Aceasta înseamnă că a găsit o anumită ieșire și o limpezire și tocmai asta trebuie să spunem despre filosofia lui Kant În spatele sistemului lui Kant s-a stabilit reputația unui sistem dualist, purtând în sine trăsăturile dualității și discordiei, urme de contradicții ireconciliabile și principii nereduse la unitate Din acest punct de vedere, se pare Biblioteca "Runivers" KANT, CA MORALIST că Kant, așa cum spunea, nu și-a dat seama de idealul vreunei filozofii - el nu a oferit o perspectivă a lumii armonios unificată și întreagă, după care spiritul uman tânjește atât de mult Filosofia postkantiană a reproșat cu atâta insistență marelui său strămoș acest dualism, a căutat cu atâta pasiune o cale de ieșire din el, încât sunt obișnuiți să-l considere un păcat ireparabil al kantianismului, diminuând semnificația întregului sistem Acum, o sută de ani mai târziu, după multe crize și încercări trăite de filozofie, o judecăm altfel Și primul lucru pe care aș dori să-l subliniez este semnificația acelui dualism pe care îl găsim la Kant și pe care atât de des s-a încercat să-l elimine prin Formule conciliante, scheme abstracte, care de fapt nu fac decât să acopere profunzimea vitală a problemei Da, Kant are acest dualism, există o dualitate și ireconciliabilitate a principiilor; dar când discutăm acum despre acest caracter al sistemului său, ajungem la concluzia că avem aici mai mult de un gând incomplet care nu a avut timp să-și însumeze rezultatele Alți filozofi care l-au urmat pe Kant, filozofi de primă mărime, precum Fichte, Schelling, Hegel, au încercat să însumeze aceste rezultate și să facă ceea ce Kant nu a reușit să facă Rezultatele acestor încercări de a crea o viziune consistentă asupra lumii se află în fața noastră; și ei bine, analizând toate aceste încercări, trebuie să spunem că toate pun mai degrabă o problemă decât o rezolvă Când această sarcină ne confruntă din nou, nu ne mai gândim că ar putea fi înțeleasă atât de ușor până la urmă așa cum părea înainte Pentru vremea noastră, această sarcină este mai degrabă un semn călăuzitor, impulsiv să meargă înainte, decât o problemă pentru o soluție imediată și finală Și din acest punct de vedere, avem o cu totul altă atitudine față de contradicțiile lui Kant Se mai pune problema ce este mai înalt și mai profund - să simți și să recunoști întreaga forță a contradicțiilor spiritului uman sau să le elimini printr-o concluzie monistă pripită Nu stă înăuntru Biblioteca "Runivers" I NOVGOROTSEV esența mea a conștiinței noastre este o discordie tragică cu sine, cu condițiile exterioare, cu forțele extraterestre? iar armonia finală nu este doar un scop, necesar și urgent, ci zace în infinit? Nu sunt acele sisteme filozofice care prin contradicțiile lor reflectă această contradicție primordială a spiritului uman, nu sunt mult mai aproape de realitate decât cele care caută să reducă totul la rezultate clare, complete? Pentru a judeca acest lucru mai clar, trebuie în primul rând să ne imaginăm cu claritate sursa acelei scindări, a acelei discordie care gravitează asupra filosoficului; gandul lui Kant Este imposibil să nu vedem că această discordie este adâncită și accentuată de motive morale, venite din adâncurile conștiinței morale, iar în această

legătură a ideilor se remarcă cel mai clar semnificația filosofiei morale a lui Kant Într-adevăr, ce susține până la urmă această dublă concepție a lucrurilor în sine și a fenomenelor, dualitatea lumii Fenomenalului, vizibilului și lumii esențelor noumenale ascunse în profunzimile fenomenelor? Desigur, aici au fost importante și considerațiile teoretice; dar principalul suport pentru această distincție între cele două lumi a fost nevoia de a apăra inviolabilitatea principiilor morale, sensul idealurilor morale, aspirațiilor și speranțelor rise rupe acoperirea fenomenelor trecătoare exterioare pentru a deschide în spatele lui lumea liberă principii creative Spiritul se ridică la înălțimea inspirației, intră în contact cu lumea ideilor, vede în fața lui perspective nesfârșite, dar cu atât mai multă nemulțumire se referă la acea lume a fenomenelor trecătoare, printre care trăiește și a cărei putere o simte asupra lui însuși , ca o constrângere dureroasă asupra puterii sale spirituale Aici este sursa dihotomiei și nemulțumirii, pe care o găsim în filozofie" Biblioteca "Runivers" KANT, CA MORALIST Kant Rațiunea, parcă, triumfă aici asupra victoriei sale asupra lumii exterioare, creează și întărește tărâmul propriilor sale norme și legi; dar se dovedește însă că ceva tainic și de neînțeles rămâne înaintea lui, în jurul lui, și în sine, ceva material străin, dăruit lui din afară Eul nostru, rațiunea noastră își stabilește propriile legi și norme, iar în jurul ei, și ceea ce este mai teribil, unele forțe întunecate se declară în ea, fantome teribile, atracții de neînțeles și un echilibru strălucitor al spiritului, măreția sa regală se dovedește a fi să fie o sarcină, care mai trebuie rezolvată, și nu rezultatul care a fost deja atins Spiritul găsește în fața sa, în condițiile exterioare ale manifestării sale, un obstacol și o barieră; între spirit și natură, între sine și non-sine, între subiect și obiect, există discordie - aceasta este sursa dualismului filosofic care este atât de puternic revelat și imprimat în sistemul lui Kant Cu calmul maiestuos al unui Filosof, fără un strigăt de durere, fără groază, fără un fior, Kant a dezvăluit această profunzime a contradicțiilor lumii; a descoperit astfel de abisuri și abisuri, pe care nici o gândire filosofică nu le-a putut închide și distruge mai târziu Luați și cel mai mare dintre conceptele de mai târziu - cel al lui Hegel: într-un plan conceput cu îndrăzneală și executat cu strălucire, el părea să aducă sfârșituri și începuturi, combină cerul și pământul, libertatea și necesitatea, rațiunea și natura într-o singură sinteză armonioasă Si ce? Este această încercare îndrăzneață o armonie bine stabilită, o bază solidă a speculațiilor filozofice, o reconciliere reușită a tuturor contradicțiilor? Din păcate, acest lucru nu se poate spune Aparenta armonie a sistemului lui Hegel nu ne poate ascunde urmele vechiului dualism, care, ca o soartă inevitabilă, cântărește foarte mult speculațiile filosofilor Și la Hegel, într-o formă diferită, în termeni diferiți, se repetă aceeași dualitate, neobservabilă imediat, ascunsă de o concluzie solemnă Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV unitatea spiritului absolut, dar nu mai puțin în cele din urmă făcându-se cunoscut Dar de ce sintezele geniale ale filozofilor care l-au urmat pe Kant poartă invariabil aceeași amprentă de dualism și dihotomie? Nu este în acest caz păcatul lui Kant păcatul ereditar al oricărei gândiri filozofice? De ce, de fapt, eșuează încercările de a reduce totul la o singură sinteză, în care se sting toate diferențele și contrariile, toate bifurcațiile și luptele? Nu pentru că aceasta este o sarcină inaccesibilă minții cunoscătoare, care are în fața sa, ca punct de plecare, lumea fenomenelor schimbătoare și trecătoare? A ajunge la sinteza dorită - până la urmă, înseamnă să ne

imaginăm lumea ca perfecțiune eternă și indiferență absolută, în care rațiunea domnește necondiționat, în care lumina spiritului - prin puterea strălucirii infinite - elimină tot ce este străin, tot ce este întunecat , totul este obscur Dar lumina eternă a unei astfel de perfecțiuni absolute nu poate fi concepută de noi decât în abstract: nu ne putem imagina concret Îl putem înzestra cu toate semnele perfecțiunii, digresând și eliminând toată imperfecțiunea lumii care ne este familiară; dar când ne amintim atunci de această lume a fenomenelor familiare, pe care a trebuit să o uităm pentru a înfățișa perfecțiunea idealului absolut, se pune inevitabil întrebarea: de unde vine această impermanență trecătoare, schimbătoare, fluctuantă a fenomenelor? De unde această mânie și această luptă a ostilității mondiale? De unde contradicțiile și suferința? Și ca o umbră inevitabilă, ca un nor de tristețe și tristețe, crește în fața noastră, odată cu desăvârșirea absolută asumată, impermanența vizibilă a fenomenelor cu toată vanitatea existenței lor împrăștiate Am încercat să eliminăm această umbră din reprezentarea noastră, dar se dovedește a fi inevitabil; mai mult, la o examinare mai atentă ajungem la concluzia că doar prin ea, ca și prin lumea obișnuită a ideilor noastre, noi Biblioteca "Runivers" KANT, CA MORALIST a ajuns aproape de a înțelege absolutul Am surprins trăsăturile sale disparate în lumea fenomenelor trecătoare, în sclipici de frumusețe, în fapte de bine, în propriile noastre eforturi pentru adevăr și, în acest fel, am cultivat în noi înșine un simț al absolutului Ea trăiește în noi ca un ideal, ca un scop călăuzitor, ca o aspirație, ca un Dumnezeu viu al sufletului nostru; dar o experimentăm și simțim mai mult decât ne imaginăm și orice încercare de a o traduce într-o imagine concretă și de a înțelege cum o idee clară și distinctă se termină cu eșec Ceea ce ne-am străduit atât de mult să găsim soluția căutărilor noastre în Formule logice clare, în egală măsură pentru toți cei persuasivi și accesibile, se dovedește a fi de neatins Mintea noastră este sortită să urmeze o dorință puternică și irezistibilă pentru un adevăr universal, care, totuși, rămâne întotdeauna sarcina ei Dar această tragedie a spiritului uman nu se limitează la limitele cunoașterii - ea se repetă și mai clar și incomparabil mai dureros în lumea practică, în domeniul speranțelor și așteptărilor noastre În sufletul nostru găsim capacitatea pentru cele mai profunde sentimente și aspirații, infinit importante și dragi vieții noastre; găsim în noi înșine o lume specială a speranțelor și speranțelor noastre umane, bucurii și desfătări, dureri și necazuri Și dorim ca toate acestea să aibă sens nu numai pentru noi, nu numai pentru viața noastră umană, ci și pentru cursul obiectiv al vieții Ne dorim, ne dorim cu pasiune, să găsim o corespondență între sentimentele și aspirațiile noastre și cursul exterior al evenimentelor; vrem să credem că istoria ne va răsplăti și ne va justifica speranțele, că toată natura este impregnată cu același sens interior ca viața noastră, ca lumea noastră spirituală Aceasta este credința noastră, așa este speranța secretă și neschimbătoare a inimii noastre Dar putem spune că această speranță și această credință sunt confirmate de istoria trecutului, de experiența omenirii, de tot ceea ce știm despre Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV soarta omenirii? Trecutul, ca și viitorul, nu sunt pentru noi mai degrabă imagini obscure, pline de ghicitori misterioase pentru gândire și contradicții amare pentru simțire? Aceste imagini nu ne amintesc mai degrabă de vechea caracterizare a istoricului nostru sensibil "Mișcare perpetuă într-un singur cerc, repetare eternă, schimbare eternă a zilei cu noaptea și noaptea cu ziua, un strop de veselie și o mare de lacrimi triste " Și

într-adevăr, cât de des s-a repetat în istorie tabloul înfățișat de el: "încet subțierea, încet întuneric deasă; În cele din urmă, soarele a strălucit, filantropii amabili și creduli au concluzionat de la succes la succes, au văzut scopul iminent al perfecțiunii și au exclamat cu răpire bucuroasă: ai grijă! Dar deodată cerul fumează și se ascunde în nori amenințători " Sau, așa cum a spus celălalt scriitor al nostru), un minunat prieten al omenirii, un prieten al libertății și al progresului social, "pe de o parte vezi succesiunea logică a gândirii , succesul său, pe de altă parte, o impotență completă față de lumea surdă, mută, neputincioasă de a înțelege gândul mântuirii așa cum i se exprimă Ne îndreptăm în sfârșit către lumea interioară a omului: și aici nu sunt aceleași secrete și ghicitori de neînțeles, nu se repetă aici aceeași dualitate de aspirații și opoziție de începuturi? Practic, spiritul uman este liber, dar în același timp este legat de condițiile lumii exterioare; natura naturală a omului, nucleul înclinațiilor și sentimentelor sale, este în contradicție cu rațiunea și reprezintă adesea un minus de neînțeles la scara ei, împiedicând stabilirea unui echilibru adecvat Așa este dualitatea principiilor, așa este tragedia contradicțiilor lumii, relevată cu toată claritatea în conceptul dualist de idealism Instinctiv nemulțumit) H M Karamzin) Herzen Biblioteca "Runivers" KANT, CA MORALIST natura umană, discordia lui naturală cu sine și cu lumea se adâncește aici până la semnificația unei tragedii mondiale, capătă caracterul destinului minții lumii în manifestarea ei istorică temporară Într-o indicație clară a acestei profunzimi a contradicțiilor lumii se află forța filozofiei lui Kant; dar puterea mai mare a spiritului filozofic se dezvăluie în faptul că nu este rupt, nu zdrobit de aceste contradicții, ci, dimpotrivă, găsește o cale de ieșire din ele; și este necesar să explicăm acum că aceasta a fost o cale de ieșire, nu gândită logic, negăsită prin reflecții reci, ci trăită în adâncul simțirii, într-un entuziasm filozofic deosebit, în ascensiunea inspirației și a impulsului moral Desigur, Fichte și Schelling și Hegel, în special Hegel, au căutat pentru acest sentiment și inspirație formulele logice corespunzătoare și uneori au privit cu dispreț caracterul incomplet al sistemului kantian Dar pentru noi este clar că acel foc sacru, acel entuziasm și patos care îi inspiră pe toți acești filozofi, este dat de Kant Nu există nicio îndoială - și acest lucru trebuie demonstrat acum - că, cu tot dualismul ei, filosofia lui Kant ascundea în sine o sursă prețioasă de ridicare morală Să ne amintim de entuziasmul vesel al lui Fichte, să ne amintim de admirația lui Schelling, care ei înșiși ne-au spus ce au găsit aici După cum spunea Schelling despre filosofia lui Kant: "esența sa este spiritul, și nu formulele moarte, nu literele Obiectul său cel mai înalt nu este ceea ce este dobândit din exterior, prin intermediul reflecției, ci ceea ce este direct inerent omului Își pune sarcina îndrăzneață de a da libertate omenirii și de a elimina frica inspirată de lumea obiectivă Dă putere celor care au căzut în acalmie, inspiră curaj și încredere celor care și-au pierdut inima " Și ca o concluzie din filosofia lui Kant, așa cum își trasează Schelling sloganul principal: "Căutați acele semne prin care este cunoscut adevărul etern , caută-l în tine omule, și orice altceva ți se va adăuga de la sine Biblioteca "Runivers" • P NOVGOROTSEV * -Aici este indicat cel mai important si fundamental Semnificația enormă a lui Kant constă tocmai în faptul că a transformat din nou gândirea în adâncul conștiinței de sine, în adâncul eului nostru, pentru a găsi aici un punct de sprijin ferm A fost o chemare de a-și concentra gândurile asupra acelor surse interioare ale spiritului, în care o persoană își recunoaște vocația

infinită și prețul său necondiționat Și aici, în urma unei analize subtile și profunde, Kant a găsit miracole și secrete, nu mai puțin decât secretele unei lumi exterioare fără sfârșit În timp ce filosofia este purtată de contemplarea lumii exterioare, a lumii vizibile și imediat date, ea uită ceea ce constituie sursa și suportul ei, al nostru; dar la urma urmei, cel mai neîndoielnic adevăr pentru noi se află în noi, în conștiința noastră, în sentimentele noastre, în eforturile noastre Și nu de aici, prin prisma conștiinței noastre, contemplăm întreaga lume exterioară? Pentru a o simți și a înțelege, o persoană trebuie în primul rând să se înțeleagă pe sine Și aici constă adevărata forță a lui Kant - în faptul că a dezvăluit minunile și secretele spiritului nostru și a distrus puterea iluzorie asupra lui a Faptelor externe, a evenimentelor obiective și a dependenței cauzale Incompletitudinea logică a construcțiilor sale nu a împiedicat să pătrundă în ele cheia prețioasă a gândirii vii și a dispoziției sublime, care dădeau integritate și armonie vie a ceea ce în mod abstract părea bifurcat și discordant Și mai presus de toate, doctrina sa despre libertate, care rămâne încă o piatră de poticnire pentru mulți - în ea, desigur, nimic nu poate fi înțeles din punctul de vedere al raționalității abstracte Nu este de fapt surprinzător că aceeași acțiune, după Kant, se dovedește imediat a fi atât necesară, cât și gratuită? Este ușor să vezi aici o incongruență logică directă și să respingi întregul concept Și totuși, indiferent de ce lipsuri și nu s-au găsit lacune în doctrina lui Kant despre liberul arbitru, trebuie să spunem că tocmai această doctrină reprezintă o ieșire strălucită din vechile dificultăți Suntem gata să fim de acord că ieșirea este doar indicată, că calea nu a fost trecută până la capăt și că soluția în sine prezintă noi dificultăți și ghicitori; dar în același timp trebuie să admitem și să insistăm asupra acestui fapt că Kant, mai mult decât oricine altcineva, a dovedit concepebilitatea libertății împreună cu necesitatea El însuși a remarcat odată că scopul călăuzitor al filozofiei sale era acela de a susține conceptul de libertate morală; si trebuie sa spunem ca calea indicata de el este cea dreapta, ba chiar singura posibila Dacă negarea libertății decurge din ideea de omnipotență - legea cauzalității, căreia îi este supus totul în lume, atunci în primul rând a fost necesar să criticăm și să analizăm această presupunere despre predeterminarea atotputernică, inevitabilă și fatală a tot ceea ce există A fost ușor, desigur, așa cum s-a făcut înainte, să stabilim și să acceptăm pur și simplu categoria libertății ca o nevoie firească a spiritului uman Dar Kant a făcut mult mai mult decât atât: a arătat că necesitatea, cauzalitatea, regularitatea, tot ceea ce gândirea științifică așa insistă, toate acestea sunt corecte și adevărate, dar în același timp nu sunt o definiție exhaustivă a ființei Pentru aceasta, a fost necesar să se facă lucrarea colosală a Criticii rațiunii pure și abia atunci Kant a găsit suficiente temeiuri pentru a afirma că vocea sentimentului moral, cu putere invincibilă, care mărturisește libertatea voinței, are aceeași dreptul la recunoaștere ca voce a cunoașterii științifice, vorbind ambele pot fi acceptate simultan și fără contradicție, și tocmai pentru că legea cauzalității nu este esența lucrurilor, ci doar Forma cunoașterii noastre, planul sau metoda pe care o folosește mintea pentru a cunoaşte fenomenele lumii Acest punct de vedere a fost o adevărată revelaţie - destul de păstrând și confirmând, în același timp, drepturile științei, Kant a arătat în același timp că știința nu este totul, că analiza conținutului viu al conștiinței

noastre care ni se dă direct ne dezvăluie astfel de posibilități și perspective care depășesc complet limitele științei Tocmai despre asta a vorbit Schelling mai târziu: căutați adevărul în omul însuși, iar restul vi se va adăuga Este ușor să te îneci și să uiți această voce a conștiinței morale, această vorbire interioară a spiritului către sine; lumea exterioară este atât de diversă și bogată în evenimente în schimbarea lor pestriță și neașteptată, într-o abundență inepuizabilă de Fapte și fenomene noi De asemenea, seduce gândirea filozofică, o face să creadă în legile ei inexorabile, eterne, necesare Era nevoie de o ridicare specială a spiritului și de o analiză filozofică pătrunzătoare pentru a discerne o lume specială a legilor sinelui nostru din spatele acestui zgomot neîncetat și persistent al fenomenelor exterioare A fost un fel de descoperire a razelor de radiu, invizibile, dar miraculoase, ascunse în adâncul spiritului nostru Cel mai important, semnificativ și major lucru care a fost dobândit pe această cale a fost proclamarea unei forțe originale, autonome a spiritului, care în sine își găsește mijloacele atât pentru afirmarea sa, indiferent de cursul evenimentelor exterioare, cât și pentru moralul satisfacţie trasă în conştiinţa sarcinilor sale superioare Vocația interioară a unui spirit liber este o datorie, îndeplinirea unei sarcini morale, iar contemplarea acestei legi morale îl umple pe Kant de o surpriză din ce în ce mai nouă și crescândă: ea dezvăluie o viață specială a spiritului, independentă de lanțurile senzualului lumea, ea dezvăluie unei persoane propria sa natură și îi inspiră o asemenea credință și putere, încât tot ce este exterior i se pare nesemnificativ În adâncul sufletului, sub influența inspirației morale, înclinațiile egoiste și pasiunile deșarte tac, iar într-o dispoziție armonioasă, într-un impuls luminos, o persoană intră în contact cu eternitatea Biblioteca "Runivers" KANT, CA MORALIST Kant a avut în vedere această adâncime a experienței morale când, uitând limbajul sec și abstract al filosofiei sale, ridicându-se la poezie și elocvență, a compus imnuri și glorificări ale ideii de datorie: "datorie, ești un nume înalt și mare , tu care nu conţine nimic care să măgulească sentimentele noastre, dar ceri ascultare; nu ne amenințați, ci stabiliți o lege care își găsește ea însăși acces la sufletul omenesc, în fața căreia tac toate înclinațiile care i se opun, unde este izvorul nobilei voastre origini, vrednic de voi? " Ideea datoriei, ca atribut al moralității, a fost evidențiată mult mai devreme decât Kant și ar fi încă puțin merit să repeți pur și simplu această veche indicație Particularitatea și meritul lui Kant au constat în faptul că a conectat ideea de datorie cu conceptul de liber arbitru și le-a înțeles ca fiind descoperirea unei vieți speciale și originale a spiritului, mărturisind chemarea sa cea mai înaltă Aici se stabilește o zonă specială și independentă a propriilor legi noua si normala, o lume speciala de idei pe care mintea le creeaza, in constiinta originalitatii sale, fara a face fata deloc cursului evenimentelor externe Este clar în ce măsură acest punct de vedere oferă lumină pentru clarificarea unei probleme uriașe a vieții Ea vede sensul a tot ceea ce se întâmplă nu în succesul temporar, nu în realizarea accidentală, ci în îndeplinirea datoriei, în efortul neobosit și rezonabil Eșecul temporal lovește doar temporalul, nu eternul; iar succesul temporar, fiind finalul firesc și dezirabil al întreprinderilor noastre, nu adaugă nimic la baza lor morală, care are un caracter necondiționat independent de rezultate Să ne punem credința în bine, în speranțele noastre, în puterea noastră morală, indiferent de cursul evenimentelor, de condițiile exterioare, să descoperim valoarea originară și puterea nepieritoare a binelui - nu este aceasta

cea mai mare sarcină a filosofiei? Și nu pentru asta se străduiește întreaga mișcare? Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV gânduri despre noua era? Fără îndoială, în domeniul căutărilor morale, cele mai bune și mai înflăcărate aspirații au fost date în vremurile moderne pentru a demonta eudemonismul, care punea capăt tuturor aspirațiilor, atât personale, cât și sociale, dorința de fericire Dorința este profund inerentă naturii umane, de înțeles și accesibilă tuturor, dar înșelătoare ca un miraj, dacă facem din ea scopul vieții și baza moralității Moralitatea eudemonistă se bazează pe indicarea unui scop clar și concret pentru căutarea morală, pentru a desemna orizontul moral cu trăsături clare și definite preluate din lumea accesibilă a dorințelor umane Desigur, din punctul de vedere al practicii vieții, este corect doar să-ți stabilești obiective concrete și accesibile; dar fiecare acţiune practică capătă atât energie de viaţă reală, cât şi valoare morală numai atunci când este animată de o efort morală îndreptată mult înainte, spre un ideal etern de bine Numai în acest caz, numeroasele obstacole și dificultăți care însoțesc fiecare pas practic nu slăbesc energia spiritului Să privești mereu înainte, să nu fii stânjenit de haosul și frământările vremurilor și să nu fii jenat de faptul că fiecare pas realizat pregătește sarcini noi și mai complexe - aceasta este adevărata bază a unei dispoziții morale Pentru eudemonism, o astfel de dispoziție este imposibilă - planuri atractive pentru fericire concretă de fiecare dată ajung să creeze noi sarcini, iar dacă se presupune că scopul călăuzitor al moralității este în realizarea de durată a fericirii, atunci trebuie spus că acest scop este înșelător și fragilă Dar este imposibil să nu vedem că ea corespunde în cel mai înalt grad perspectivei obișnuite a unei persoane care s-a obișnuit cu lumea sa finită, obișnuită să se vadă pe sine ca centrul lumii, limitat în limitele și sarcinile sale Aceasta este viziunea unui om care trăiește o viață închisă, patriarhală, atât de tipic exprimată în Evul Mediu Dar primul gând Biblioteca "Runivers" KANT, CA MORALIST ceea ce lovește o persoană care s-a trezit din închiderea patriarhală medievală a orizontului este gândul la infinitatea universului, la infinitul lumilor Acest gând produce o întreagă revoluție a conceptelor, dă o extraordinară aprofundare și extindere înțelegerii întregii lumi În domeniul moralității, această infinitate de orizonturi este stabilită de filosofia lui Kant A nu te opri la nimic dat, ci a te strădui pentru totdeauna înainte, a căuta pentru totdeauna, a te lupta cu tine însuți și cu obstacolele exterioare - asta înseamnă a îndeplini o datorie morală, aceasta este sarcina moralității Aceasta este calea căutărilor și aspirațiilor constante Credință veselă, energie vie, muncă neobosită, el necesită și, în același timp, muncă și energie cu orice preț, indiferent de modul în care circumstanțele externe și viața din jur se dezvoltă Dar unde este scopul final aici, unde este debarcaderul, unde este coasta solidă? Ei nu sunt și nu pot fi Puterea nu este în realizare, ci în străduința veșnică, în manifestarea neobosită a energiei morale Principalul lucru este să nu încetezi să vrei și să te străduiești Mi-am dus la bun sfârșit sarcina stabilită în acei termeni generali și superficiali, în care a fost posibil în scurta perioadă de timp de care aveam la dispoziție Dar, terminând discursul meu, nu pot să nu ridic o întrebare mai generală, la care ne conduce natura întâlnirii de astăzi Astăzi îl onorăm pe Kant și îi comemorăm meritele și, involuntar, vrem să ne dăm socoteală: ce poate fi Kant pentru noi, de ce ne este drag? Ați auzit deja astăzi în explicațiile competente ale colegilor mei enumerarea unei serii întregi de merite ale lui Kant în diverse

probleme de filozofie și știință Fără să repet ceea ce au spus, aș dori să fac lumină pe cealaltă parte a întrebării, sensul cel mai general al lui Kant și, poate, asta ne va clarifica semnificația lui specială pentru vremea noastră Susținătorilor contemporani ai lui Kant li se reproșează adesea o predilecție deosebită pentru autoritatea sa Dar acest reproș Questions of Philosophy, KN , Biblioteca "Runivers" P NOVGOROTSEV cu greu poate fi considerat corect De fapt, în prezent nu există kantieni ortodocși, așa cum erau rari înainte Sistemul lui Kant are proprietatea că oricine este pătruns cu spiritul său este, de asemenea, impregnat de dorința de a merge mai departe Oferă nu numai o predare profundă, ci și un impuls puternic pentru o reflecție ulterioară Deja cei mai apropiați și sinceri admiratori ai lui Kant și-au dat seama că este imposibil să ne oprim asupra lui Kant, iar pentru kantienii moderni aceasta este o regulă generală: "a înțelege pe Kant înseamnă a merge mai departe decât el" Și astfel Kant este, înainte, ca și acum, o mare școală de filozofie prin care trebuie să treci Dar de ce această școală și nu alta? Ce este special și important aici? Răspunsul la aceasta ne va deveni clar tocmai din propoziţia generală a lui Kant Semnificația lui Kant constă în faptul că, păstrând și afirmând poziția independentă și independentă a științei, el, în același timp, oferă un sprijin ferm pentru semnificația originală a experiențelor religioase, morale, estetice, ca elemente integrante și vitale ale conștiința noastră Pentru omul modern nu se mai poate reveni la acele curente care încearcă să reînvie gândirea medievală despre poziţia dependentă şi subordonată a ştiinţei în raport cu religia şi biserica Știința trebuie să fie liberă, independentă, să-și urmeze propriile căi - în acest sens timpul nostru rămâne ferm Dar puterea mereu reînviorătoare a căutărilor moral-religioase și ascensiunea lor arzătoare în zilele noastre de scepticism și necredință nu servesc drept cea mai bună dovadă a importanței lor eterne pentru om? Și aici, încercarea lui Kant de a justifica filozofic originalitatea și independența acestor căutări, de a indica legătura lor cu însăși esența omului, este o mare și semnificativă lecție Desigur, sistemul lui Kant, în toată complexitatea și profunzimea lui, nu va deveni niciodată o proprietate comună, sau chiar doar o învățătură răspândită învăţături filozofice, Biblioteca "Runivers" KANT, CA MORALIST în general, nu o pot pretinde Dar în evoluția spirituală a omenirii, ei joacă rolul unor lămpi preţioase care trebuie să ardă pentru totdeauna pe calea dificilă și spinoasă a vieții umane Și mai ales, vorbind despre sistemul lui Kant, vom spune că Yudin este una dintre cele mai prețioase lămpi pentru credința liberă a noului om liber Infinitul veacurilor și spațiilor se întinde în fața privirii mentale a acestui om, firmamentul cerului s-a despărțit, se deschid orizonturi uluitoare, amețitoare, și totuși el rămâne ferm, ferm în aspirația sa morală Cum vom încheia întâlnirea de astăzi? Oare nu-l vom cinsti cu recunoscător amintire pe cel care prin învățătura lui ne sprijină în această luptă? O astfel de doctrină este unul dintre acele cuvinte care pot fi spuse în cuvintele scriitorului nostru că au sens în fața morții Da, este adevărat: totul va trece, totul va dispărea, cel mai înalt rang, putere, geniu atotcuprinzător, totul se va prăbuși Toate grozave pământești Se împrăștie ca fumul Dar faptele bune nu vor ieși în fum Și cuvintele bune și mari, adăugăm noi singuri, nici ele nu vor ieși în fum Timpul nu are putere asupra unor astfel de cuvinte: veșnicia le aparține, căci ei înșiși ies și ne transformă în veșnicie P Novgorodtsev Biblioteca "Runivers" Kant și știința naturii din secolul al XVIII-lea eu Gândul și viața lui Kant în decursul unui secol au fost supuse unui studiu

profund, adesea înflăcărat și pasionat, au provocat apariția nu numai a multor articole și scrieri, ci chiar și a unui om de știință, special dedicat acestora, a unui jurnal, creat, în o expresie oarecum batjocoritoare, o știință filozofică deosebită - Kantologiya *) Kantforschung este o zonă proeminentă a gândirii filozofice Studiul și reflectarea principalelor lucrări și a cursului ideilor lui Kant a servit multă vreme drept o școală excelentă pentru tânărul filozof Prin urmare, cu greu se poate găsi în gândul sau viața lui Kant vreun colț care să rămână liber de lucrările anterioare ale cercetătorilor Dar, în același timp, Kant, în viața sa mentală, a atins constant astfel de întrebări eterne ale gândirii umane, cu privire la care ultimul cuvânt nu poate fi spus niciodată Kant nu a fost doar un filozof, ci și un om de știință Timp de mulți ani, în liniștea unei universități germane slăbite, la granițele extreme ale Prusiei, unul dintre cele mai puțin cultivate pământuri germane la acea vreme, în afara centrelor vieții științifice ale vremii, Kant a lucrat independent la problemele astronomiei, geografie fizică şi *) Discurs rostit la o reuniune a Societății de Psihologie din Moscova dedicată memoriei lui Kant, decembrie) S Bulgakov De la marxism la idealism SPb , p Biblioteca "Runivers" KANT ŞI ŞTIINŢA NATURII A SECOLULUI XVIII antropologia, a urmărit îndeaproape dezvoltarea științelor naturale În lista prelegerilor pe care a trebuit să le citească în anii lungi ai vieții sale de profesor, găsim aproape întotdeauna, alături de disciplinele filozofice, cursuri de matematică, fizică, geografie fizică, antropologie sau mineralogie El a fost chiar primul, sau unul dintre primii, care a introdus predarea sistematică a geografiei fizice în universitățile germane Rezultatele acestor studii ale lui Kant s-au păstrat în mai multe lucrări interesante și importante pentru timpul său și la fiecare pas ele apar în scrierile sale filozofice *) Desigur, în domeniul științei, Kant este departe de a atinge semnificația pe care o are în istoria omenirii prin munca creatoare a gândirii sale filozofice Și dacă Kant ar fi doar un naturalist învățat, deși unul grozav pentru vremea lui, atunci nu ar mai fi nevoie să vă ocupați cu o expunere a lucrării sale științifice, deoarece știința zilelor noastre are puține în comun cu interesele al XVIII-lea, iar în viața științifică a acelui timp este ușor să alegeți pentru caracteristicile sale Figuri mai mari și mai ascuțite Și dacă eu, de obicei departe de opera filozofică, vorbesc totuși în Societatea Filosofică cu un raport pe această latură a activității creatoare a unuia dintre cei mai mari filosofi ai timpurilor moderne, atunci fac asta pentru că studiul atitudinii lui Kant în știința timpul său este de mare interes nu în sine, ci pentru a clarifica unele întrebări generale ale istoriei omului *) Mier date de la S Güniker Handbuch d Geophysik, L , p) Pentru recenzii generale ale lucrărilor de istorie naturală ale lui Kant și evaluarea sa ca om de știință, vezi J Reuschle Deutsche Vierteljahrsschrift Sf Nr , p $o sl G Í hie lt Die Thilosoiie J Kants I, Halle p sl Z'ôilner Ueb d Natura d cometen L , p s Drews Kants Naturphilosophie, als Grundlag seines Systems B , p sl Milhaud Revue Philos P vol , p sl G F Becker amer Călătorie de știință ( ) v V NH p sl Recenzii speciale ale anumitor aspecte ale operelor naturale-istorice ale lui Kant sunt enumerate mai jos \ Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky gândirea cehă Și, în același timp, datorită naturii deosebite a istoriei gândirii științifice, acum este imposibil să ne limităm la clarificarea acestei relații cu lucrările vechi apărute într-o fază diferită a dezvoltării științifice Trebuie să studiem din nou această întrebare Pentru înțelegerea științei trecute, cel puțin a

secolului al XVIII-lea, de către oamenii de știință de la începutul secolului al XX-lea diferă în multe privințe de ideile dezvoltate cu un deceniu mai devreme Trecerea timpului și munca gândirii științifice reevaluează pentru totdeauna și constant valorile în viziunea științifică asupra lumii Trecutul gândirii științifice ne este înfățișat de fiecare dată într-o perspectivă complet diferită și mereu nouă Fiecare generație științifică descoperă noi trăsături în acest trecut și pierde ideile stabilite despre cursul dezvoltării științifice Accidental și lipsit de importanță în ochii oamenilor de știință dintr-un deceniu, în ochii altuia, are adesea o semnificație mare și profundă; în același timp, reperele stabilite anterior ale conștiinței științifice se estompează și sunt șterse Istoria gândirii științifice, ca și istoria filosofiei, religiei sau artei, nu poate oferi niciodată o imagine completă, neschimbătoare, care să transmită cu adevărat cursul real al evenimentelor, deoarece aceste evenimente din trecutul lung apar în momente diferite în acoperire diferită, într-un fel sau altul reflectă către cercetător starea cunoștințelor științifice În acest domeniu al cercetării științifice, istoricul, chiar mai mult decât oriunde, transferă în trecut problemele care privesc prezentul, el însuși creează, ca să spunem așa, materialul cercetării sale, rămânând, totuși, tot timpul în cadrul de observație precisă, științifică Prin urmare, în istoria științei, cineva trebuie să se întoarcă constant la vechile comploturi, să revizuiască istoria problemei, să o construiască și să o refacă din nou Și, în ciuda uriașei literaturi dedicate lui Kant în decursul unui secol, fiecare cercetător va vedea în activitatea sa științifică ceva nou și diferit, în funcție de starea științei din timpul său Biblioteca "Runivers" KANT și știința naturii secolului al XVIII-lea" O întrebare generală din istoria gândirii umane care trezește interesul pentru elucidarea poziției lui Kant în științele naturii timpului său este problema relației dintre știință - cunoașterea exactă - și Filosofie Nu vorbesc aici despre elucidarea acestei relații în mod logic sau cu ajutorul analizei filozofice, ci despre studierea ei prin observație științifică, prin investigarea relațiilor stabilite istoric ale acestor zone ale spiritului uman Fără îndoială, aceste zone ale conștiinței umane au fost și sunt în cea mai strânsă interacțiune între ele și ar fi un lucru inutil și ingrat să evaluăm semnificația mai mare sau mai mică a filozofiei pentru dezvoltarea și creșterea științei, sau știința pentru dezvoltarea și creșterea a filozofiei Legătura lor reciprocă, continuă și influența reciprocă - inseparabilă - este un Fapt istoric real, greu de îndoit în acest sens Dacă, pe baza acestei propoziții generale de bază, ne uităm la cursul istoric al dezvoltării gândirii, atunci putem observa că toate noile descoperiri științifice majore și generalizări științifice, mai devreme sau mai târziu, sunt reflectate și reelaborate în gândirea filozofică; iar, în cazul în care se află deja în afara limitelor sistemelor filosofice existente, contribuie la crearea altora noi Nu este ceva specific adevărurilor științifice sau generalizărilor științifice Propoziția a fost învinsă și a fost recunoscută de mult timp că toate creațiile majore ale creativității social-state sau intuițiile majore ale religiei în același mod se reflectă în dezvoltarea filozofiei, într-un fel sau altul au un sens în geneza ei sistemele, conceptele sale, pentru că îi schimbă conținutul La fel, generalizările științifice !) Vezi despre aceasta articolul meu "Despre perspectiva științifică" "Voitr Philos * M p Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky iar descoperirile, după ce s-au stabilit în mintea contemporanilor, sunt obiecte ale gândirii filosofice, schimbă

conținutul disponibil filosofiei și, în acest fel, contribuie puternic la munca filozofică creatoare În acest sens, activitatea științifică precede într-o oarecare măsură opera filozofică, iar după generalizări științifice majore, depășind granițele a ceea ce s-a cunoscut sau distrugând poziții vechi de secole, elaborate științific, prelucrate filozofic, se pot aștepta manifestări de geniu filozofic, noi creații ale gândirii filosofice, noi curente ale filosofiei Aceasta nu s-a manifestat niciodată atât de puternic ca în istoria filozofiei moderne, în acea mare răsturnare care a avut loc în istoria omenirii în prima jumătate a secolului al XVII-lea În acest moment, una după alta, mari descoperiri și generalizări largi ale științei naturii au pătruns în conștiința științifică Fizica, astronomia, anatomia și fiziologia, mecanica s-au schimbat dincolo de recunoaștere în decurs de câțiva ani Reprezentările geocentrice din sistemul planetar s-au prăbușit în cele din urmă, sferele de cristal care strângeau pământul cu luminile înșirate pe ele au dispărut, iar bolta cerească s-a transformat într-un eter nesfârșit și fără început, cu lumi împrăștiate în ea Descoperirea telescopului și a microscopului a extins orizontul și a dezvăluit în fața omului nou astfel de aspirații pentru viitor, care nu au fost desenate în mintea oamenilor din Evul Mediu În același timp, pentru prima dată, experimentele fizice exacte au pus bazele fizicii, mecanicii și fiziologiei moderne; a fost creat un experiment științific care a făcut posibilă abordarea într-o formă ușoară și convenabilă, într-un timp scurt, a soluționării unor probleme care au necesitat anterior decenii Experimentul a început să pătrundă în toate domeniile cunoașterii și în științele biologice a domnit în acest moment mult mai mult decât în următorul IOO - de ani La obiectele de anatomie și astronomie au început să se dezvolte metode de observație științifică Odată cu aceasta, au fost create noi departamente de matematică și s-au descoperit noi tehnici și metode de gândire matematică, care în câțiva ani au lăsat mult în urmă munca grea și lentă care se mișcase constant în aceeași direcție timp de patru secole În viața omenirii, a fost experimentat un moment de cotitură mai mare decât cel pe care de ani mai devreme se exprimase în mișcarea umanismului și a reformei Schimbarea drastică a perspectivei științifice s-a reflectat profund și viu în înflorirea noii filozofii Sub influența noului material și a înțelegerii naturii, a metodelor îmbunătățite de gândire, a unui mod complet nou și a limitelor matematicii, conținutul și materialul filosofiei au primit o expansiune extraordinară În sistemele filozofice ale secolului al XVII-lea - în unele, unde interesele filozofice ale naturii au primit o atenție deosebită, la fiecare pas, în altele, unde influența anchetelor socio-politice sau religioase și morale era mai pronunțată, mai ascunsă, doar asupra principalelor fundalul gândirii, printr-o schimbare a gândirii conținutului și caracterului, sub influența noilor tendințe și forme de matematică și științe naturale Adesea aceiași oameni au lucrat în aceste două domenii ale conștiinței umane, iar aceste științe au fost rapid absorbite și prelucrate în gândirea filozofică, care în a doua jumătate a secolului al XVII-lea crease deja sisteme armonioase în strictă armonie cu cunoștințele științifice contemporane Dar dezvoltarea științelor naturii și a matematicii nu s-a oprit la acele limite și forme pe care le-a găsit înflorirea gândirii filozofice A mers mai departe la fel de repede și de intens Foarte curand s-au obtinut concluzii si generalizari care nu au putut fi asimilate de creatorii de noi sisteme filosofice, parțial pentru că au fost obținute

mai târziu decât crearea lor, parțial pentru că nu au fost înțelese sau apreciate de inovatorii filozofici, a căror gândire prinsese deja contur și încremenise în momentul noilor descoperiri științifice Chiar și cele mai noi sisteme filozofice independente de la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea - sistemele lui Leibniz, Malebranche, Berkeley sau Locke - nu au surprins generalizările și tendințele științifice majore care au apărut în anii morții fondatorilor lor Cu fiecare nou deceniu, discrepanțele dintre ele și datele muncii științifice au devenit mai puternice, mai strălucitoare și mai profunde Și până la mijlocul secolului al XVIII-lea, când a început activitatea lui Kant, a cărui primă lucrare a apărut în , natura muncii științifice și interesele științifice, conținutul științelor naturale și matematicii, se dovedește a fi incompatibilă cu sistemele filozofice, ale căror rădăcini sunt hrănite de viziunea științifică asupra lumii a secolului al XVII-lea Până în acest moment, contradicțiile dintre Faptele și ipotezele științei și schemele filozofiei duc la ciocniri între oamenii de știință și filozofie Printre primii, există o atitudine neîncrezătoare și sceptică față de gândirea filozofică, o slăbire a interesului pentru întrebările filozofice care i-a îngrijorat pe oamenii de știință din generația precedentă *) Lăsând deoparte tot felul de detalii, trei domenii majore ale științei naturii la acea vreme au ieșit aproape în afara discuțiilor cu filozofii și au fost complet ignorate de gândirea filozofică - și, în esență, nu se încadrau în sistemul filozofic care exista la acea vreme Acestea au fost, până la urmă, marile generalizări ale lui Newton - ipoteza *) Din acest punct de vedere este curioasă prefața la celebra lucrare a lui Dorioii de Mairan Disert, sur la glace p Biblioteca "Runivers" KANT' SI ESTESTVOZNANIE SECOLUL XVIII gravitația universală și, pe baza ei, o explicație mecanică și geometrică exactă, logic completă a ordinii naturii; în al doilea rând, întregul domeniu al științelor naturale observaționale și manifestările de înțelegere evolutivă formală sau genetică a naturii asociate cu aceasta; în sfârșit, în al treilea rând, acea mulțime pestriță de date stabilite științific, care în orice moment a servit și acum servește drept zonă din care au apărut noi mari idei ale științelor naturale, care nu se încadrează exact în cadrul generalizărilor matematice predominante, dar nu se încadrează le contrazice complet evident; stă mereu la granița explicațiilor științifice ale timpului prezent La mijlocul secolului al XVIII-lea, transformările chimice prost coordonate, domeniul în continuă creștere al fenomenelor de electricitate statică și, în sfârșit, observațiile legate de viață, în principal în domeniul fiziologiei organelor de simț și a sistemului nervos uman, au fost de cea mai mare importanță aici Când îl caracterizezi pe Kant ca om de știință naturală, cel mai important este să aflăm și pentru a-și determina atitudinea față de tocmai aceste aspecte ale științei contemporane Căci numai aici a întâlnit fenomene care necesitau pentru raționalizarea lor o nouă prelucrare filosofică, noi construcții ale gândirii metafizice Un om de știință obișnuit să lucreze în aceste domenii ale științei, stăpânind aceste aspecte ale științei naturale contemporane, trecând la lucrări filosofice independente, nu se putea opri asupra sistemelor filozofice existente, trebuia să caute noi căi Știm că a existat o perioadă în viața lui Kant în care el a fost și s-a autodenumit om de știință naturală, când a fost implicat în principal în probleme de filozofie naturală, împreună cu activitatea științifică independentă *) Kant, Natiirgesch d El lyjj jjSãmmtl Schriften", ed Berl Acad V , n - Al lui Von d Ursachen d

Erderschütter ib ρ Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky El însuși spune *) că, intrând în catedra universitară, și-a propus, printre altele, să publice și să dezvolte un curs universitar de Geografie fizică, al cărui program foarte remarcabil a fost publicat în * *) și needitate, dar pe alocuri fragmente interesante din care au fost pregătite pentru tipărire înainte de moartea sa, în numele său de F T Rinkom, unul dintre elevii săi) Prelegerile sale despre Geografie fizică au avut un succes uriaș, atrăgând mulți ascultători *) Și deși este greu de acceptat à la lettre acele împărțiri ale vieții lui Kant în perioade care au intrat în literatură cu mâna ușoară a unor istorici ai filozofiei și a lui Kant însuși (б) și care sunt puțin justificate în domeniul intereselor sale care Mă preocupă aici, fără îndoială, totuși că înflorirea deplină a sistemului său filosofic independent, adică - , a fost precedată de mai bine de de ani de activitate științifică, în care la prima etapă au fost diverse întrebări ale științelor naturale , la care Kant a lucrat intens și fără întrerupere Cu greu poate fi considerat un simplu accident faptul că activitatea științifică și gama de interese ale acelor oameni care au stat aproape de geneza și dezvoltarea tuturor noilor curente filozofice majore ale secolului al XVIII-lea - diferite forme de pozitivism, materialism și senzaționalism) Kant, Entwurf u Ankundig ein colegii d fiz Geogr "Werke* (Rosenkr u Schub J VI p) Kant, c ib p - Anterior, acest program a aparținut anului Vezi Iberwei și Heinze Istoria noii filosofii Pe Kolubovski I Ed a II-a Spo , p) Kant, Vorles ub fizică Geografie Werke, ea v Rosenkr ant^ u Schubert al VI-lea p sl ' mier literatura și critica autenticității acestor prelegeri de H H Schonc Altpreus Monatsh* XXXIII Kon p s) miercuri de exemplu K Fischer Gesch d neuer Philos Kant I Heid p sl) Obiecții corecte de la Paulsen, Kant Pe Lossky SPb , p urm Biblioteca "Runivers" KANT ŞI ŞTIINŢA NATURII A SECOLULUI XVIII Ma, al cărui centru la acea vreme era în principal Franța și activitatea științifică a întemeietorului filosofiei critice, se învârtea în jurul acelorași idei și Fapte științifice, în domeniul acelor fenomene care contraziceau concluziile majore și importante ale sistemelor metafizice dominante din acea vreme Aceleași întrebări, având în frunte teoria gravitației și datele științelor observaționale ale naturii, care constituie o trăsătură caracteristică intereselor științifice ale Cantatelor, au fost luate ca bază a schemelor natural-filosofice ale enciclopediștilor și ale celor materialiste și imagini moniste ale lui Helvetius, Holbach, Condillac, care proveneau din cercurile lor rude Creatorii de noi sisteme, atât filosofia iluminismului, cât și filosofia critică, în domeniul științific aparțineau aceleiași tabere a oamenilor de știință avansați din vremea lor Cea mai caracteristică trăsătură a oamenilor de știință de la mijlocul secolului al XVIII-lea, în comparație cu generațiile științifice care i-au precedat, a fost convingerea clar definită a necesității de a explica toate fenomenele naturale exclusiv prin cauze naturale Intervenția directă a unei zeități, secretă și nesupusă condițiilor de timp și loc, forțe, spirite și suflete, arhee, esențe aflate în afara acelor fenomene care servesc ca obiect al lucrării științifice, au fost excluse anterior și necondiționat Oricare ar fi convingerile lor filozofice sau religioase, în mod destul de conștient sau în supunere față de tonul general al vieții științifice, oamenii de știință din secolul de mijloc au fost fermi în această privință, departe de a exclude întotdeauna existența unor forțe și creaturi supranaturale în afara câmpului fenomenelor care au fost supuse studiului lor Aceştia nu au fost deloc empirişti din punct de vedere filozofic, au fost servitori ai ştiinţei, care a intrat

în cele din urmă în viaţa omenirii pe picior de egalitate cu Filosofia
şi religia Ceea ce odinioară era lotul câtorva indivizi, până la
mijlocul secolului al XVIII-lea a devenit proprietate comună Biblioteca
"Runivers" V I VERNADsky și în acest moment în marea Enciclopedie
Franceză și-a primit expresia tare și strălucitoare Pentru prima dată,
pe arena istorică a apărut o perspectivă științifică independentă,
integrală și militantă Oamenii de știință din acea vreme nu puteau,
desigur, științific, nici măcar deloc să explice toate Faptele
cunoscute de ei; pentru aceasta au creat diverse principii de neînțeles
pentru ei și de necompus în elemente cunoscute: proprietatea inițială a
materiei este gravitația universală, care afectează de neînțeles
distanțe uriașe, greu de imaginat, forțe de respingere, eter
atotpătrunzător, care are proprietăți imposibile în materia grea,
vitalitatea sau efortul formativ în organisme, sau chiar în materie în
general, care creează în mod inconștient oportunitate, electricitate
pozitivă și negativă etc Dar toate aceste principii nu reprezentau
nimic supranatural; în măsura în care s-au exprimat în fenomene, nu au
depășit limitele lor - au fost lipsiți de cele mai mici semne ale
acelui element volitiv liber, care se observa atât în poruncile
zeității, cât și în aspirațiile spiritelor, în libera alegere de arhea
sau fatal, necondiționat de condițiile de timp și loc, entități de
înclinare Acestea au fost concepte de neînțeles și poate de nerezolvat,
iraționale de același ordin, care în aceeași eră în cele din urmă și
mulțime au început să intre în matematică și au condus rapid la crearea
unei noi algebre și analize - Kant a fost profund impregnat de acest
principiu fundamental al științei naturale; a subliniat-o adesea în *)
Până acum, semnificația Enciclopediei și a Enciclopediștilor pentru
dezvoltarea științei și a viziunii științifice asupra lumii nu a fost
clarificată Nici Morley (Morley, Diderot and the Encyclopedists I - P,
L), nici Ducros (Ducros Les Encyclopédistes P), ca să nu mai vorbim
de autori mai vechi, nu oferă suficientă acoperire a acestui rol al lor
Despre semnificația enciclopediei în istoria chimiei, Duhem are
observații curioase Le mixte et la composition chimique p p w
Biblioteca "Runivers" KANT ŞI ŞTIINŢA NATURII DIN SECOLUL XVIII
scrierile sale nu mai puțin clare și definitive decât filozofii săi
contemporani francezi care venerau științei și credeau în cunoaștere Ca
și în primele sale lucrări științifice dinainte de perioada critică, la
fel în deplinătate și profunzime în epoca filosofiei critice, el a
prezentat poziția de bază că "în știința naturii totul trebuie explicat
într-un mod natural" a eliminat ca inacceptabilă orice explicație care
a condus la o contradicţie cu acest principiu Fiind cel mai important
om de știință al timpului său în ceea ce privește conținutul și modul
științific de gândire, Kant, prin obiceiuri și prin natura muncii sale
științifice, a trăit în trecut *) Forma lucrărilor sale științifice
are o amprentă ascuțită a ceva antic, provincial în comparație cu
lucrările simultane ale enciclopediștilor, de exemplu, Diderot sau
d'Alembert, sau unor oameni de știință precum Euler, Buffon și alții,
care s-au îndepărtat de filozofia consacrată şi şcoli şi tendinţe
teologice Aceştia din urmă, împreună cu cartezianismul, au aruncat la
gunoi literatura învăţată a secolului al XVIII-lea Ele prezintă
punctele de vedere ale observatorilor antici doar pentru a stabili un
nou punct de vedere asupra chestiunii Actele oamenilor de știință din
secolul al XVII-lea, primul sfert al secolului al XVIII-lea au doar
interes istoric pentru ei Ei urmăresc cu interes incitant tot ce este
nou și necunoscut Sunt interesați de noutățile științifice și acum le
folosesc; pentru ei, lucrările groase stângace ale predecesorilor lor

sunt repede acoperite cu praful uitării Fenomene noi descoperite, de exemplu, electricitatea, magnetismul sau chimia, sunt căutate de ei peste tot; la ei încearcă să reducă tot ceea ce nu poate fi explicat prin teoriile științifice predominante Kant trăiește în vechea literatură a secolului al XVII-lea) Kant, Gebrauch d teleol Principiul în filosofie Werke, ed Rosencranz u Schubert IV L , p) Despre acest caracter al operei matematice a lui Kant, vezi Milha și A, Revue philosoph , V p s Biblioteca "Runivers" V I VERNADKY Lucrările și descoperirile lui Boyle, Vareniya, Marriott, Amonton și alții sunt pentru el lucrările obișnuite de referință, din care încă trage Fapte științifice În literatura literară din acest timp vechi, Kant nu era mai puțin citit decât era de obicei pentru filozofii și oamenii de știință din vechea școală; o asemenea erudiție era străină noilor oameni de știință ai Iluminismului Pe baza acestei erudiții din lumea veche, Kant a urmat îndeaproape noile tendințe, dar a rămas involuntar în urmă câțiva, mulți, ani, poate în funcție de îndepărtarea centrului științific în care și-a petrecut viața Acest lucru a fost deja evident în prima sa lucrare și a rămas neschimbat până la sfârșitul vieții sale În prima lucrare publicată în *) și referitoare la marea controversă dintre cartezieni și leibnizieni despre forța de muncă - această primă manifestare a energiei moderne * *) - Kant cunoaște aproape exact literatura disputei până în , între timp, ca publicată cu patru ani înaintea operei sale, în , opera lui d'Alembert, care a distrus în totalitate toate elementele Disputei filozofice, nu a ajuns la el ·) Datorită acestui fapt, această primă lucrare a lui - îndrăzneață și complet științifică în gândire - s-a dovedit imediat a fi o relicvă învechită a trecutului O astfel de întârziere în urma creșterii rapide a științelor naturale a rămas cu el până la sfârșitul vieții Așadar, în prefața celei de-a doua ediții a Criticii rațiunii pure ( ), el citează *) ca un exemplu strălucit al influenței rațiunii, care a aruncat o lumină strălucitoare asupra naturaliștilor asupra fenomenelor naturale întunecate - alături de descoperirile din Galileo și Torricelli - Teoria flogistului a lui Steel, la Kant, Gedanken vd Wahren Schãtzung d eticheta Kräftc "Sâmmtl Schrif-ten" (Beri Ak) IB , p sl) miercuri K Tschcusclmer Die philosophiegeschichtl Voraussetz d Energetik Bem p Ibid (p urm) expunerea unor idei similare de mai târziu ale lui Kant Vezi observaţiile lui Lasswitz în Academie, ediţia Kant - Kant Sãmmtl Schr I V , p) Kant" Kritik d Reinen Vernunft, ea v B Erdmann Aufl B p Biblioteca "Runivers" KANT ŞI ŞTIINŢA NATURII A SECOLULUI XVIII care tocmai în acel moment a fost distrus de geniul lui Lavoisier Cu toate acestea, s-au păstrat rapoarte că experimentele acestuia din urmă au fost mai târziu gândite și discutate cu interes de Kant În lucrările ultimilor ani, Kant era clar conștient de semnificația antiflogisticii*) Spre deosebire de contemporani, în lucrările științifice ale lui Kant, am căuta în zadar informații despre fenomene din domenii noi neacoperite încă de teorie, indicații, de exemplu, despre fenomene și fapte de electricitate sau magnetism El a tratat aceste explicații cu prejudecăți vădite) Acordând în realitate în teoriile sale o mare importanţă, după cum vom vedea mai jos, datelor chimiei, Kant, în înţelegerea acestor fenomene, nu a mers mai departe decât generalizările lui Newton El a privit procesele chimice din punctul de vedere al unui fizician Degeaba am căuta în lucrările sale materialul chimic științific original pe care l-au etalat filozofii francezi ai vremii sale Într-una dintre lucrările sale ulterioare) chiar a refuzat chimiei dreptul de a fi numită știință, a crezut că va rămâne pentru totdeauna o "artă sistematizată**, nu va deveni o știință

așa cum erau în ochii lui ramurile științei naturale descriptive Străin în spirit pentru Vechii Credincioși învățați și în formă pentru inovatorii învățați, Kant a fost singurul printre oamenii de știință de frunte ai timpului său Aceasta, poate, explică de ce lucrările sale științifice au atras atât de puțină atenție și nu au trezit adepți, cu excepția influenței pe care Kant a avut-o asupra multora, de exemplu, asupra lui Herder, cu prelegerile sale despre Geografia fizică Nu putea, însă, să aibă studenți în domeniul științelor naturii și datorită metodelor muncii sale științifice) Kant, Von d Einfluss d Mondes auf die Witterung Werke, ea Schubert u Rosenkranz VI P* * -) cm Kant, Betrachtung der seit einiger Zeit wabrgen Erderschütt "Werke" P p -) Kant Metaphys Anfangs gr d Naturwiss ^Schrift ", ed Berlin Acad IV V p Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" V I VERNADKY Ne-a părăsit niciodată Koenigsberg, fiind obișnuit din tinerețe cu munca de carte, Kant a întâlnit în domeniul științelor naturii fenomene care la vremea lui nu au putut contribui la dezvoltarea interesului său pentru experimentarea directă sau observarea unor obiecte specifice Pentru un naturalist de la începutul secolului al XX-lea, opera sa științifică pare a fi o formă de activitate străină și puțin cunoscută Kant a fost un naturalist-observator Observația științifică în știința naturii deja la acel moment era destul de puternic împărțită în două domenii în funcție de obiectele cercetării Unul conținea obiecte de investigare sau descriere perfect clare și definite - plante și animale, minerale, cristale, fosile; aceste științe observaționale constituiau regnurile naturii, erau înaintea tuturor științelor descriptive ale vremii Aici naturalistul din natura înconjurătoare s-a ocupat direct de obiecte concrete de cercetare; nu avea nevoie să creeze obiecte într-un fenomen natural complex și obscur, accesibil studiului științific Dar vastul domeniu de observație științifică deja la acel moment nu se încadra în cadrul regnurilor naturii Aici - către chestiunile de geografie fizică și geologie - au fost îndreptate interesele lui Kant Abia treptat, odată cu progresul științei, s-au remarcat elemente simple în aceste domenii, obiecte teoretice care puteau servi drept subiect de observație științifică Întreaga dezvoltare a acestor științe a constat timp de mulți ani în selecția treptată a obiectelor de observație, comparabile logic cu cele care au fost date aproape în afara eforturilor umane în regnurile naturii Un secol întreg a trecut în această lucrare Cu o sută cincizeci de ani în urmă, când a început opera lui Kant, în meteorologie și climatologie elementele vremii sau climei, atât de înțelese și de populare, nu fuseseră încă distinse și evidențiate Biblioteca "Runivers" KANT ŞI ŞTIINŢA NATURII A SECOLULUI XVIII Mata, în geologie, nici măcar nu au fost conturate Formele de relief sau tectonice, ca să nu mai vorbim de obiectele de geologie istorică - sisteme, niveluri, straturi sau zone Aceste obiecte de observație - în cazuri excepționale, ca, de exemplu, Smith în geologia istorică - ar putea fi create prin observație personală; pentru derivarea lor și pentru stabilirea lor a fost necesară acoperirea unei cantități uriașe de material, direct inaccesibil unui observator individual Munca unui naturalist era de natură livrescă Faptele erau căutate în hărți, în descrierile călătorilor, în observațiile mulțimii; în primul rând a fost metoda comparativă de cercetare, a cărei semnificație în aceste domenii de cunoaștere a fost indicată clar și precis de Kant încă din de către E , Folclor, în unele departamente de geografie Acest lucru a fost inevitabil și necesar în această fază a dezvoltării științei Și numai treptat au fost identificate noi obiecte de observație științifică După

crearea lor, natura muncii naturalistului în aceste domenii de cunoaștere s-a schimbat dramatic Noi discipline științifice - geologia sau climatologia - au fost rapid organizate Dintre materialul nou, stabilit științific, construcțiile voluminoase, grele ale primilor muncitori, străine ca formă de lucrările mult avansate ale urmașilor lor, au dispărut și au fost uitate Este clar că acești naturaliști-observatori antici nu și-au putut părăsi studenții Lucrările lor au fost repede lăsate deoparte - au devenit de neînțeles Numele lor au fost repede uitate Căci, după selectarea și crearea de noi obiecte de observație, toate lucrările anterioare în aceste științe și-au pierdut orice semnificație Aceasta a fost poziţia lui Kant în istoria geologiei) Kant, Entw ein Colegiul d fiz Geogr "Werke* ed Rosetikranz u Schubert VI , p , * Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky și Geografie fizică, căci aici această lucrare pregătitoare în termeni generali s-a încheiat în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, tocmai în anul gândirii creatoare a filozofilor Königsberg · În domeniul lucrării științifice a lui Kant, două idei majore au avut cea mai decisivă influență: i) ideea lui Newton despre gravitația universală în legătură cu noțiunea forțelor de respingere în contact cu ea și acțiunea forțelor la distanțe derivate din aceasta de către Cotes și alți studenți ai lui Newton *) și) ideea unei modificări legale a corpurilor naturale și a fenomenelor în timp, ideea genetică a naturii, introdusă cu brio în cercul întrebărilor obișnuite ale zilei de la mijlocul secolului al XVIII-lea secol de Buffon Influența lui Newton) și Buffon) se resimte la fiecare pas în gândirea sa științifică, se reflectă în atitudinea sa față de sistemele filozofice anterioare, dă o amprentă deosebită lucrării sale științifice și filozofice creatoare • Înțelegerea fenomenelor naturale create pe o astfel de bază îl duce inevitabil pe Kant la o coliziune cu acele sisteme filosofice de care gândirea sa nu s-a putut despărți multă vreme, determină o nouă lucrare filosofică creativă independentă a gândirii sale Legile lui Newton, publicate pentru prima dată de el în , au pătruns încet și cu greu în conștiința științifică) Opiniile proprii ale lui Newton asupra acestor fenomene sunt interpretate diferit Vezi Ro-scnberger, J Newton L , p - , urm) Riehl, Die philosoph critică L L p s D Nolen, Revue Philos VIII p p s) Influența lui Buffon asupra lui Kant nu este suficient de apreciată Uneori, Kant este creditat în știința naturii cu ceea ce a făcut Buffon, de exemplu în Dreius Kants Naturphilosophie B p Mier cu toate acestea, indicii interesante sunt în Unold, Die ethnolog u antropopol Anschauungen bei J Kant u Forster L , p Biblioteca "Runivers" KANT ŞI ŞTIINŢA NATURII A SECOLULUI XVIII Ele erau în esență în conflict direct cu toate sistemele filozofice Au fost sprijiniți numai de teologi, căutători de religie naturală J), au întâmpinat rezistență multă vreme pe continent printre oamenii de știință *) Când Newton a murit în , numai în Anglia rezultatele sale au obținut recunoașterea deplină În , Voltaire a început o luptă victorioasă pentru ei în Franța, unde s-a întâlnit cu cartusieni puternici în știință Mai târziu, în mare măsură, sub influența oamenilor de știință francezi, grupați în academiile din Berlin, în principal Maupertuis, au câștigat în cele din urmă în țările de limbă germană, unde și-au căutat mult timp reconcilierea cu Filosofia Wolff dominantă Deci Kant, încă prin - , a încercat să împace teoria materiei, pornind de la construcții newtoniene, cu monadele lui Leibniz) Astfel, la - de ani de la proclamarea sa finală, până la mijlocul secolului al XVIII-lea, opiniile lui Newton au devenit un adevăr universal recunoscut și au domnit indivizibil în știința naturii de atunci Scopul ideal al cunoașterii exacte moderne se bazează pe ele

- de a reduce toate fenomenele observate la legile geometrice ale mișcării, de a aduce lumea cognoscibilă la o schemă mecanică Asumând acțiunea instantanee a forțelor la distanță, acest miracol etern și de neînțeles din punctul de vedere al unui naturalist care stă pe terenul strict al Faptelor, Newton, grație acestei presupuneri, a realizat o simplificare uimitoare în aplicarea legilor mecanice la natura naturală fenomene și au extins extraordinar domeniul de aplicare a acestora glu- !) Rosenberger p ·) Vezi, de exemplu, impresiile lui Leibniz și Huygens la Rosenbergefa p p δ) Indicii curioase ale unei schimbări de vederi în Germania, la mijlocul secolului al XVIII-lea, în legătură cu ideile newtoniene la L Euler Letters d une princesse d'Allemagne Nouv ed par Saisset p , p Biblioteca "Runivers" V I VERNADKY creştin religios, a considerat o asemenea acţiune a forţelor la distanţă ca o manifestare directă a Divinului şi chiar a văzut în această dovadă semnificaţia principală a operei sale *) Dar în bazele matematice ale științei naturii, fără să atingă această convingere a lui, el a pornit de la studiul ordinii naturii, cauzată, parcă, de influența forțelor care acționează instantaneu asupra abia măsurabile, la toate distanțe În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, majoritatea oamenilor de știință, care au recunoscut pe deplin schema de idei a lui Newton, au lăsat deoparte explicația gravitației universale, au început să o accepte ca pe un fapt real, ale cărui rezultate în natura înconjurătoare erau un obiect convenabil de măsurare și calcul Dorința de a îmbrățișa toate fenomenele geniului descoperit al lui Newton ca cauză principală - gravitația universală - a devenit mai puternică și mai profundă în știință începând cu anii , pe măsură ce teoria cerului s-a dezvoltat, oponenți științifici independenți ai ideilor lui Newton sau oameni de știință care au acceptat ei în zadar, s-au stins epoca crowbar, crescând științific o generație în întregime educată pe o viziune științifică asupra lumii impregnată de aceste idei În același timp, scopul stabilit de Newton părea ușor și clar accesibil: perioada de dezamăgire asociată cu aplicarea acestor idei în domeniul fenomenelor moleculare nu fusese încă trăită Sub influența lui Newton, acele ramuri ale științelor naturii - Fizica, mecanica, astronomia - pe care și în legătură cu care s-a dezvoltat întreaga filozofie a secolului al XVII-lea, au suferit o schimbare fundamentală în anii - În raport cu acestea, schemele sistemelor filozofice predominante au devenit din ce în ce mai depășite și inaplicabile Iar ritmul unei astfel de plecări a științei, îmbrățișată de geniul lui Newton, de la filozofie creștea în fiecare an) Rosenberger I s , p s Biblioteca "Runivers" KANT ŞI ŞTIINŢA NATURII DIN SECOLUL XVIII Nu o trăsătură caracteristică a gândurilor din secolul al XVIII-lea al XVIII-lea este colorarea științei naturii descriptive, mai întâi în domeniul "regatelor naturii" Soarta acestor științe ale naturii este extrem de curioasă și deosebită Acum suntem obișnuiți să le luăm în considerare științele naturale ale Par Excellence: botanist, zoologie, zoologie, zoologie, zoologie, zooist , mineralogie - în partea sa descriptivă, ele ne vin involuntar în minte când vorbim despre științele naturii Între timp, aceste ramuri ale cunoașterii au stat deoparte pentru multă vreme şi nu a ocupat deloc un loc proeminent în schema generală a ştiinţelor naturii În epoca apariției viziunii științifice moderne asupra lumii, în secolul al XVI-lea și în prima jumătate a secolului al XVII-lea, bazele lor au fost puse în lucrările lui Wotton, Cesalpin, Gessner, frații Bogen, Aldrovandi, Agricola (Bauer) Totuși, cercetătorii care au lucrat la crearea acestor științe s-au numărat printre oponenții noii viziuni științifice asupra lumii, au fost strâns

legați, dacă nu direct de filosofia școlastică, apoi de Aristotel și, deseori, au luptat cu încăpățânare și ardoare împotriva noilor tendințe care au distrus Fizica lui Aristotel sau mecanică la *) Este clar, așadar, că toate aceste ramuri ale cunoașterii au rămas pe margine și nu au influențat dezvoltarea unei noi filozofii, strâns legată de înflorirea acelor ramuri ale științei naturii care au distrus schemele filosofiei naturale scolastice Abia mai târziu - în a doua jumătate a secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea - se observă o influență mai vizibilă a acestor ramuri ale cunoașterii asupra gândirii filozofice Au ajuns acolo pe un mod neașteptat - prin teologie La sfârşitul secolului al XVII-lea în "Biblia naturii" și alte lucrări ale lui Swammerdam, în FILOZOFIA naturală J) Cuvier a subliniat deja legătura dintre primii zoologi și botanici și umaniști Vezi Cuvier Hist des sciences natur , red de Magdeleine de St Agy IL P p p , Din păcate, istoria științelor naturale descriptive din secolele XV-XV nu a fost prelucrată științific Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky În lucrările lui Comenius, a apărut în mod clar ideea larg răspândită a acelei vremuri despre oportunitatea în organizarea ființelor vii, în organizarea naturii Sentimentul religios, care deseori l-a cuprins pe naturalist-observator în timpul lucrării sale, s-a exprimat foarte clar aici Odată cu interesul profund al filosofiei secolului al XVII-lea pentru chestiunile teologice, datele științelor descriptive au avut o anumită influență asupra filozofiei lui Leibniz și asupra curentelor filozofice emanate din aceasta Dar această influență era, ca să spunem așa, de natură aplicată Datele științelor naturale descriptive au servit doar ca o ilustrare a intervenției atente a Providenței divine în ordinea naturii Între timp, în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, a fost observată o nouă tendință puternică în domeniul științelor naturii descriptive, care a condus în final la o schimbare completă și la o dezvoltare extraordinară Linnaeus cu sistemul său de natură și Buffon cu istoria naturală sunt cei mai proeminenți și influenți purtători de cuvânt pentru principalele aspecte ale momentului de cotitură în dezvoltarea gândirii umane care a avut loc aici Pe urmele predecesorilor puțin înțeleși ai secolului al XVII-lea, în principal Ray, Linnaeus a stabilit sarcina științei naturii descriptive de a aranja obiectele de observație - elemente ale regnurilor naturii - după semne clare și concrete într-o anumită ordine, care ar permite în cele din urmă să se apropie de înțelegerea acelei regularități evidente, care a atras atenția fiecărui naturalist din natura din jurul său El a aplicat domeniului nemărginit al științelor naturale descriptive, în esență, aceeași tehnică pur analitică care în secolul al XIX-lea a făcut posibilă, prin dezvoltarea ideilor lui Fourier, crearea Fizicii matematice moderne Pentru semnificația lui Linnaeus, vezi Perrier, La philosophie zoolog, avant Darwin P- p p ; Cartofi prăjiți, Linne II Sf p s Biblioteca "Runivers" KANT ŞI ŞTIINŢA NATURII A SECOLULUI XVIII Treptat, conform indicațiilor de observație, îmbunătățindu-și clasificările artificiale, Linné spera să abordeze o explicație tot mai completă și mai profundă a naturii și să stabilească sarcina supremă a științei de a da o astfel de clasificare naturală a obiectelor sale, care să facă posibilă îmbrățișează principiile de bază care determină structura lumii vizibile La aplicarea ideilor lui Linnaeus, s-au deschis imediat o mulțime de regularități și corelații complet neașteptate, au apărut întrebări științifice complet noi, care nu le-au trecut prin minte naturaliștilor anteriori, a apărut posibilitatea cercetării științifice acolo unde "jocul naturii" sau manifestarea volitivă a puterii sale creatoare care nu era supusă unor legi stricte

a fost asumată anterior De înțeles, așadar, este entuziasmul cu care a fost întâmpinată opera marelui naturalist suedez Ideile și metodele lui Linné au îmbrățișat imediat toate științele naturii, chemați în mii de muncitori și, în scurt timp, au schimbat radical întreaga față a științelor despre regnurile naturii În istoria gândirii umane, ele au avut o mare importanță, pentru că se aflau complet în afara tuturor schemelor filozofice predominante Nici consecințele care decurgeau din ele, nici ideile despre sistemul naturii pe care l-au creat, care au câștigat dominație în știința naturii, nu au fost prevăzute și nu au avut loc sau au fost considerate neimportante în sistemele filozofice ale secolului al XVII-lea Doar teologia a putut profita de această revoluție științifică: a extras din ea o nouă dovadă a manifestării vizibile a activității planificate a Providenței Divine, dovadă care cuprinde întreaga natură fără excepție Și În esență, pe baza operei lui Linnaeus, la mijlocul secolului al XVIII-lea, contemporanul și rivalul său Buf-) Este curios că Linnaeus însuși, ca și Newton, s-a ocupat de probleme teologice și a simțit puternic semnificația religioasă a operei sale Vezi Cartofi prajiti p II Sf O p s Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky un fundal care nu a avut o influență mai mică, dacă nu mai profundă, asupra gândirii umane Spre deosebire de Linné, Buffon a încercat să abordeze clasificarea naturală deodată, căutând un principiu general care să- i permită să explice ordinea naturii și diferitele asemănări care se observă între obiectele ei Buffon a găsit acest principiu în ideea evolutivă, în binecunoscuta corelație genetică care există între speciile de animale sau plante care sunt asemănătoare ca caracteristici, în general între diferite corpuri ale naturii*) Principiul istoric, care a jucat un rol atât de mic în ideile filozofice ale secolului al XVII-lea), Buffon l-a extins asupra întregii zone surprinse științific de știința naturii, la toată natura vizibilă În mod destul de neașteptat, datorită acestei extinderi a câmpului de aplicare a istoriei, a avut loc un punct de cotitură în societatea europeană în înțelegerea sensului timpului Cele câteva milenii, cu care, prin exprimarea bibliei și laminarea istoriei politice devotate, oamenii educați ai vremii erau obișnuiți să socotească, s-au estompat și s-au estompat pe fundal sau sute de mii de mii, care erau inevitabile pentru rezultatele care ale căror rezultate s-au deschis în ce ne înconjoară natura prin reconstituiri sau prin premisele inevitabile ale istoriei naturale a lui Buffon De-a lungul vastei perioade de timp, ordinea naturii a fost păstrată și, deși imaginea fenomenelor s-a schimbat complet și a avut puține, aparent, în comun cu mediul exterior din jurul nostru) Despre Buffon, pe lângă lucrările acum învechite ale lui Flourens (Flourens, Histoire des idées et des travaux de Buffon P Al lui Les manuscrits de Buffon P) cm Ptrrier Filosofie, zoolog p p s A Dastre Revue de Deux Mondes P ( ) vol p s) O excepție este filosofia lui Leibniz Dar principalele lucrări ale lui Leibniz în această direcție au început să aibă un impact târziu Protogaea Leibniz a văzut lumina abia în Cf note de la Merț Hist a gândirii europene în secolul al XIX-lea II L p Extrase din Protogaea erau însă tipărite deja în Vezi F Schmoger, Leibniz în seiner Stellung z tellur fizică Munch p Biblioteca "Runivers" KANT ŞI ŞTIINŢA NATURII A SECOLULUI XVIII lume, întreaga natură modernă s-a dovedit a fi legată genetic de trecut și, cel mai important, numai în acest fel a fost posibil să se explice caracteristicile individuale, adesea mari, ale acesteia, care altfel păreau inaccesibile explicației științifice Chiar dacă explicațiile lui Buffon nu au fost acceptate, s-au dovedit a fi exterioare și evident greșite, principiul de bază pe care l-a propus,

istoria - sensul timpului - a avut o influență profundă și fructuoasă în știința naturii După aceea, a devenit imposibil să ne mărginim în studiul a numeroase și variate fenomene naturale la o singură descriere, căutarea cauzelor care acționează acum în ele, a fost necesar să căutăm trecutul în prezent și să explicăm acest mic prezent ca rezultatul activității seculare a trecutului aproape nesfârșit, pierdut în adâncul secolelor Și totuși, aceste idei ale lui Buffonne stăteau în afară de sistemele metafizice care prinseseră contur în secolul al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea În cadrul unor astfel de întrebări fundamentale pentru viitorul științei, pe fondul ideilor avansate din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, opera științifică a lui Kant este în întregime concentrată Reprezintă o încercare de a le sintetiza Originalitatea lucrării sale științifice constă în faptul că a aplicat simultan atât generalizările lui Newton, cât și conceptul de timp la diferite fenomene concrete ale naturii din domeniul științelor anorganice, în astronomie, geologie și geografie fizică S-a înșelat adesea și în multe feluri, dar datorită profunzimii și puterii minții sale, a realizat nu o dată - în mare și în mici - generalizări, descoperiri și puncte de vedere care nu le-au trecut prin cap contemporanilor săi înaintea lui și din care multe au primit semnificație, științifică - dacă poți spune așa - sensul este doar în timpul nostru, sau cel mai apropiat de noi Departe de tot ce a găsit era nou pentru vremea lui Biblioteca "Runivers" V I VERNADsky nici Unele lucruri, după cum știm acum, au fost făcute anterior de alții în mod nepotrivit Kant și-a atins rezultatele singur, iar lucrările acestor predecesori ai săi, precum și opera lui Kant însuși, nu au fost apreciate de contemporanii săi Astfel, în teoria sa a materiei, care a reprezentat o aplicare deosebită și foarte curioasă a principiilor viziunii lui Newton asupra lumii la explicarea proceselor moleculare, Kant a avut un predecesor în persoana lui Boșkovici, care cu câțiva ani înainte de el dezvoltase idei analoge cu completitudine și profunzime mai mari x) Meritele lui Boskovic au fost recunoscute abia în secolul al XIX-lea În teoria vânturilor * * *) Kant â), fără să știe, a repetat concluziile lui Hadley ( ) *)> - concluzii, care, însă, pe vremea lui au fost retrogradate pe plan secund de puterea d "Autoritatea lui Alembert nu s-a bucurat de nicio distribuție Abia în secolul al XIX-lea, în , semnificația lor a fost redată lui Dove Pentru noi, însă, ideile noi și complet originale ale lui Kant sunt mai interesante Cele mai importante sunt ideile sale din domeniul științelor naturii anorganice) *) Vezi R Enâler, Kants physische Monadologie in Verhaltniss zur Philosophie u Naturwiss der Zeit L p s Totuși, teoriile lui Kant și Boskovic au diferit puternic în înțelegerea laturii dinamice a problemei Kant a criticat teoria lui Boshkovich Vezi Kant Metaphysische Anfangsgr d Ntuarw "Sãmmtl Werke* IV B p , Pentru teoria lui Kant despre materie, vezi Tanncry, Revue philos P v p sl) Despre semnificația operei lui Kant în teoria vânturilor mier Zollner p p Günther p II p Reuschle cp - s) Kant Neue Anmerk z eri d Teoria d Winde "Sămmtl Schr a, ed Berl Acad I V p s) Măsura în care opera lui Hadley a fost uitată se vede, de exemplu, din faptul că Dove (Pogg Ann p) și, după el, Zellner {Zõllner Web d Natura d cometen p) l-a confundat pe Hadley ( ) cu Halley ( ), a cărui lucrare a fost corectată de Hadley Abia mai târziu, în , Dove a corectat greșeala și a restabilit semnificația lucrării lui Hadley Vezi Dove Meteorol unters B p și urm Nu se știe nimic despre viața lui Hadley Vezi PoggencLorff Lexic IL p δ) Vezi S Günther Geophys II p) Pentru originalitatea și semnificația ideilor sale în geologia secolului al XVIII-lea, vezi T Huxley Qjiart

Joom Geolog soc v L p XIV-XVI Biblioteca "Runivers" KANT ŞI ŞTIINŢA NATURII DIN SECOLUL XVIII În , într-un scurt memoriu'), a subliniat semnificația mareelor mării, care apar sub influența atracției soarelui și a lunii, ca factor care modifică viteza de rotație a pământului în jurul axei sale Încet și constant, din cauza mișcărilor monotone ale oceanului, independent de rotația zilnică a pământului, are loc frecarea, iar ca urmare a acestei frecări, rotația pământului trebuie să încetinească, ziua și noaptea trebuie să ne lungească Kant, fără succes, a încercat chiar să calculeze aceste întârzieri Aproape o sută de ani mai târziu, în , aceeași concluzie absolut corectă din tabloul mecanic al cerului a fost din nou, independent de Kant, făcută de geniala pepiță Robert Mayer * *) și repetată de Helmholtz, Thompson, astronomul francez Delaunay) și în cele din urmă în timpul nostru a condus la una dintre cele mai originale ipoteze cosmogonice - ipoteza universului a lui George Darwin De atunci, această idee nu a părăsit orizontul științific În legătură cu această întrebare, într-o lucrare interesantă, în același , Kant) s-a hotărât asupra unei alte întrebări, de asemenea, destul de modernă, despre problema vârstei pământului și a semnificației în istoria sa a micului și imperceptibil în perioade scurte de procesele temporale de denudare Această lucrare a fost cauzată de ideile răspândite în vremea lui despre scăderea treptată a fertilităţii pământului) Deja Buffon) a înțeles și a implementat destul de clar și pe deplin principiul de bază *) Kant, Ob die Erde in ihrer Umdrehung um die Achse einige Verãnder-ung erlitten babe etc Gesam Schriften" ed Berl Ak I B p Din fericire, aceeași Smirnova oferă o ocazie pentru o explicație: se dovedește că în acel moment Gogol le citea cunoscuților săi două capitole din "Suflete moarte"; toată lumea a râs mult, Gogol a căzut într-o stare "nervoșă", iar a doua zi a refuzat hotărât să continue să citească și l-a rugat să nu-l întrebe niciodată despre asta Așadar, în momentul în care au fost observate ciudateniile menționate, Gogol crea Dead Souls Cred că este suficient Nu trebuie uitat că creatorii geniali se simt diferit în momentele de creativitate decât oamenii obișnuiți în momentele obișnuite, mai ales dacă li se cere "să citească altceva" În culmea creativității, potrivit lui Buffon, "simți un ușor șoc electric în cap, în același timp ceva îți prinde inima" Adesea ei experimentează o stare dureroasă, mai ales când rezultatul nu este obținut imediat; aceasta agravează starea dureroasă asociată cu munca intelectuală intensă De la Gogol, cu capacitatea sa redusă de muncă, din cauza bolilor fizice, cu modificările lui nesfârșite și arderea curenților, ar fi nedrept să-i cerem un comportament galant la momentul în care i se crea opus majus Și, între timp, în acest episod găsesc o imagine întreagă a bolii mintale "Dacă comparăm memoriile lui Zolotarev și Smirnova", scrie domnul Chizh, "atunci trebuie (?) să ajungem la concluzia că în această perioadă a vieții sale Gogol a dezvoltat idei de măreție; idei nebune au apărut în mijlocul conversației, după cum mărturisește Zolotarev, și Gogol Biblioteca "Runivers" G TROŞIN tăiați scurt conversația, pentru că ideea nebună i-a captat complet atenția; a fost atacat de "tetanos" În Baden, ideile delirante i-au captat multă vreme atenția lui Gogol, iar apoi, bineînțeles, el a reacționat slab la iritația lumii exterioare; dacă prietenii lui au reușit să-i distragă, măcar parțial, atenția, a dat "motive ciudate" Într-adevăr, atunci când pacientul, concentrat în întregime pe ideile sale delirante, revine în lumea reală, de ceva timp el confundă ideile delirante cu percepțiile realității și, prin urmare, răspunsurile lui par "ciudate" Un pacient în această poziție poate fi comparat cu un om de știință profund

concentrat pe gândurile sale, care este chemat să facă o plimbare; o serie de gândire neterminată poate fi îngrozitor împletită cu percepțiile realității O astfel de rețea de presupuneri arată cât de puțină atenție este acordată particularităților psihologiei și fiziologiei oamenilor mari Ei continuă să vadă "ciudățenie" și "excentricități", chiar și boli psihice în care sunt implicate fenomene fiziologice Cu obiceiul nostru de a reduce totul la normă (ca și cum ar exista într-o formă definită), fiecare persoană este încercată să fie înțeleasă de psihologia lumească A fost o vreme în care sănătatea mintală a lui Leibniz, Descartes, Schiller a fost pusă la îndoială, pe motiv că primul gândea în poziție orizontală, cel din urmă și-a aruncat capul pe spate în timp ce făcea asta, iar al treilea și-a scufundat picioarele în apa înghețată Acum nu mai există nicio îndoială că aici nu există nici ciudățenie, nici excentricitate, ci pur și simplu un dispozitiv fiziologic, o schimbare a circulației sângelui pentru a promova activitatea creativă "Tetanusul" descris de Zolotarev și Smirnova este, desigur, deosebit; nu strica sa le dai acoperirea corecta, dar nici fara explicatii, pe baza lor, nu se pot trage concluzii serioase despre natura existentei bolii psihice Mult mai interesante și mai importante sunt indicațiile directe ale psihologiei muncii creative care s-au desfășurat în sufletul lui Gogol de mulți ani În scrisorile sale găsim multe astfel de indicii Cred că până când vom pătrunde în sfântul sfintelor lui Gogol, în opera lui, vom întâlni constant explicații false ale convingerilor interioare ale lui Gogol aB F și Ps , Cartea , p Biblioteca "Runivers" GESHI AND HEALTH N V GOGOL Ca unul dintre cele mai tipice exemple, se poate indica o scrisoare către Yazykov din noiembrie Gogol scrie: "Timpul pentru scris și lucru nu este atât de departe de tine Rămâne să ceri inspirație Cum să o facă? Este necesar să trimitem aspirația din sufletul nostru către El "Ceea ce nu cauți, nu vei găsi", spune proverbul Dar este necesar ca această rugăciune să fie din toată puterea sufletului nostru Dacă o astfel de tensiune constantă, chiar și timp de două minute pe zi, este observată pentru o perioadă de una sau două săptămâni, atunci cu siguranță îi vei vedea efectele Până la sfârșitul acestui timp vor fi adăugiri în rugăciune Așa se vor întâmpla miracole În prima zi, nu există încă un nucleu de gândire în capul tău; doar ceri inspirație În următoarea sau a treia zi veți spune nu pur și simplu: "Lasă-mă să-l produc", ci deja: "Lasă-mă să-l produc într-un asemenea spirit" Apoi, pe a patra sau a cincea: "cu atâta putere" Atunci vor apărea în suflet întrebări: ce impresie pot face creațiile concepute și la ce pot servi? Iar întrebările vor fi imediat urmate de răspunsuri care vor fi direct de la Dumnezeu Frumusețea acestor răspunsuri va fi de așa natură încât întreaga compoziție se va transforma deja într-o încântare de la sine, iar la sfârșitul oricărei alte săptămâni veți vedea că totul a fost deja pus cap la cap de care este necesar: atât subiectul, cât și sensul său, și putere, și sens interior profund, într-un cuvânt -Toate; stbit numai să ridice un pix, și să scrie (Scrisori, II, -) Există o mulțime de locuri similare în corespondența lui Gogol; sunt extrem de importante pentru un studiu special; prin ei se poate aborda adevărata înțelegere a ceea ce se întâmpla în laboratorul spiritual al marelui creator Acesta și pasaje asemănătoare din corespondența lui Gogol primesc cea mai variată interpretare, în funcție de faptul că psihologia creativității este luată în considerare sau nu În sine, fără legătură cu acea dureroasă tensiune a autodeterminarii creatoare, pe care Gogol a experimentat-o în , scrisoarea către Iazikov poate fi explicată în orice fel, în funcție de dorință și din punct de vedere G

Chizh, de exemplu, a văzut în el idei de măreție: "Gogol este acum destul de convins că este înzestrat cu o abilitate extraordinară; va cunoaște adevărul în cel mai simplu mod care i-a fost dat, pentru "exploatările" necunoscute nouă, într-un fel Biblioteca "Runivers" G TROŞIN Această metodă este uimitor de simplă "Și întrebările vor fi imediat urmate de răspunsuri care vor fi direct de la Dumnezeu", etc Totuși, este suficient să citim contextul scrisorii pentru a vedea că nu este vorba de adevăr, ci de muncă creativă, despre acele fapte care sunt bine cunoscute, chiar publice Toată lumea știe că adesea, cu cea mai puternică tensiune a simțirii intelectului, rezultatul muncii mentale nu este studiat imediat; numai odată cu trecerea timpului, adesea imperceptibil pentru noi înșine, rezultatul devine treptat clar; din partea noastră, o condiție necesară este reglarea constantă a psihicului într-un anumit fel O descriere foarte adevărată și clară a acestei stări a muncii creative se află în scrisoarea lui Gogol către Yazykov: pentru a obține inspirație, este nevoie de "tensiune constantă"; este indicată o perioadă lungă - una, două săptămâni; "cutare și cutare duh" și cutare forță, pentru care se roagă Gogol, direcționează munca inconștientă; în cele din urmă, ea dă răspunsul În limbajul specific al lui Gogol, Dumnezeu lucrează aici; metoda psihiatrică pune idei de măreție în locul lui Dumnezeu; psihologia creativității se descurcă fără ambele; se ține cont de faptul că în procesul de creație factorul intelectual și emoțional nu este suficient, se impune un al treilea factor, factorul inconștient; el își face munca, misterioasă în multe privințe, pentru noi Această lucrare este într-adevăr misterioasă; dar geniul creator nu se poate lipsi de el; în unele cazuri este mai puțin, în altele este mai mult Cât despre marele nostru satiric, factorul inconștient a avut o mare importanță în opera sa; a jucat un anumit rol în momentul trezirii creativității; se exprimă în acele adaptări inconștiente sau semiconștiente la cele mai bune condiții de creativitate de care este plină viața lui Gogol; au lăsat și o amprentă specială asupra naturii creativității Prin tensiune prelungită, luptă încăpățânată, influența unui factor inconștient - într-un cuvânt, printr-o dezvoltare îndelungată, caracteristică în detalii, opera lui Gogol a avut ca rezultat Ch "V F și Ps , Cartea , p - Biblioteca "Runivers" GENIU ŞI SĂNĂTATE n V gogol într-o formă foarte particulară Forma finală este extrem de originală și, prin natura sa, are un profund interes deosebit Într-adevăr, cum a putut omul care a scris Inspectorul general și Suflete moarte să publice Corespondența cu prietenii sub propriul său nume? Ar putea o persoană cu înțelegerea ingenioasă a naturii umane să vadă mântuirea Rusiei în pr Motsv ^ ѣ, în funcționari prevăzuți, în buni proprietari? Aceasta este poate cea mai importantă ciudățenie pe care o reprezintă personalitatea lui Gogol A lăsa această ciudățenie fără explicație înseamnă a afirma în N V absența conștiinței propriei activități; chiar mai mult decât atât: apariția "Corespondenței" după "Inspectorul general" și "Suflete moarte", acceptate ca fapt, fără alte explicații, fără legătură cu alte fenomene din viața lui Gogol, poate indica o "ruptură", o schimbare în personalitate - complet patologic, caracteristic doar bolnav mintal O astfel de explicație a fost dată de Lambroso, care l-a recunoscut pe Gogol ca fiind paranoic și de Bazhenov, care a recunoscut Corespondența ca un produs al creativității patologice Dr Chizh pune această întrebare într-un mod ușor diferit Găsind o organizare patologică înnăscută în Gogol, el susține că "Gogol nu a apreciat, nu a iubit și nu a înțeles marile sale lucrări"; "Părerile lui Gogol nu corespundeau deloc cu ceea ce este exprimat în operele sale de artă; o astfel de

personalitate scindată nu se întâmplă la artiștii sănătoși, de ce artiștii sănătoși își iubesc creațiile, își apără cu pasiune idealurile, în lucrările lor teoretice urmează aceleași principii ca și în lucrările artistice "\) Se poate fi recunoscător domnului Chizh pentru punerea în scenă în relief; întrebarea este atât de importantă încât o biografie specială, folosind avantajele sale, ar trebui să o rezolve Dar însăși importanța necesită o setare complet corectă, în concordanță cu datele reale Oare Gogol chiar nu și-a apreciat lucrările? O demonstrează oare faptul că și-a criticat aspru mai întâi "Serile", apoi "Inspectorul Guvernului", apoi I vol) , carte , p) "V F şi Ps \ carte , p și) Jb , p Biblioteca "Runivers" G TROŞIN pătrunde în opiniile sale despre literatură în general și despre propria sa creativitate în special S-au scris atât de multe despre acest subiect încât nu este nevoie să ne oprim din nou asupra lui; este suficient să menționăm "Locuri alese" - litera VII: "Despre Odiseea tradusă de Jukovski", litera XIV: "Despre teatru" (un loc despre Pușkin), litera XV: "Subiecte pentru poetul liric în prezent " Deosebit de tipică metodei mistico-simbolice a lui Gogol este litera XXXI despre esența poeziei ruse, unde Gogol spune, printre altele: sau s-a scufundat în bazinul nostru de relații seculare, acolo unde nu ar trebui să fie și unde nu este loc pentru un poet, o moarte bruscă violentă l-a smuls dintr-o dată din mijlocul nostru Trei poeți de prim rang: Pușkin, Griboydov, Lermontov, unul după altul, în ochii tuturor, au fost răpiți de moarte violentă Realitatea însăși, în ochii lui Gogol, a primit o iluminare specială Crește în el convingerea că epoca pe care o trăiește reprezintă ceva deosebit, un timp de tranziție atât pentru el personal, cât și pentru alții Adevărat, urmând locuri similare din scrisorile lui Gogol), aproape întotdeauna se pot surprinde motivele particulare ale plângerilor și indicațiile unui timp "de tranziție" Cel mai adesea, aceste indicii se referă la "defalcarea internă" pe care Gogol a experimentat-o în anii - , când a încercat să ofere oamenilor un "gând revigorant" cu propria sa creativitate și munca lui Yazykov favorit, a rezolvat întrebările despre sensul lirismului , și a evaluat realitatea în conformitate cu aceasta; "Acum satira nu va funcționa și nu va fi niciun semn", i-a scris el cu această ocazie lui Yazykov (/) Indicații mai recente ale unui timp "de tranziție" se referă la evaluarea de către Gogol a incidentelor similare cu cele de la Parisul din (Danilevsky la / ix); știm cum a tratat Gogol "civilizația" europeană: "și falansterii, și roșii și toate" cu "începuturile lor distructive" (Belinsky io/vin) Io si indiferent de moti private *) Vezi Smirnova /iv , Yazykov /xп , Smirnova II/y , Tolstoi / , Jukovsky ib/sh și ju/vш , Smirnova /x / , , / , Danilevsky /ix , pr Matei / xi , Jukovski z / iv Biblioteca "Runivers" GENIU ŞI SĂNĂTATE n V gogol într-adevăr, astfel de indicii ale unui timp "de tranziție" sunt destul de în concordanță cu psihologia misticului, pentru care toate percepțiile, totul în jur este o înfățișare goală, cel mult semne indicând adevărata realitate, ascunzând-o adesea Este necesar să ne amintim direcția generală a lui Gogol și motivele particulare care stau la baza vederilor deosebite asupra mediului și, în sfârșit, façon de parler a misticului, astfel încât indicațiile timpului "de tranziție" să nu fie considerate o interpretare delirante a realitatii *) În fine, epoca de la începutul anilor este legată de direcția religios-mistică, când Gogol este intens ocupat cu educația sa spirituală, perfecțiunea interioară În acest moment, el consideră că titlul de călugăr este cea mai mare avere din lume (Yazykov y / n); "păcate, indicația păcatelor acum dorințe și sete de suflet" (Jukovsky /) Pentru favoritul lui

Yazykov, el scrie un întreg program de educație spirituală (/XI) Am subliniat deja cât de asemănătoare este psihologia acestei scrisori cu cea a misticismului; ca un adevărat mistic, aici Gogol pune de două ori în contrast teoria sa cu explicaţiile "naturaliştilor"; în opinia sa, dorința de a întruchipa o idee nu are nevoie de "un nerv pentru a împinge altul" Gogol este destul de consecvent când a subliniat în mod repetat că educația sa interioară este necesară pentru Sufletele Morte Într-adevăr, la fel cum planul de a prezenta "înalta demnitate a naturii rusești", tot așa și strădania pentru propria perfecțiune a venit din aceeași bază: ca orice mistic, în imaginația sa Gogol s-a străduit să traducă idealul în ceva tangibil, să descopere idee ascunsă celui care nu știe să o pătrundă Suntem atât de obișnuiți să dăm vina pe misticism, încât chiar îi ignorăm partea bună Efortul lui Gogol pentru "perfecțiunea internă" este de obicei respinsă ca și cum ar fi apărut fără nicio condiție anterioară și a rămas complet ineficientă Între timp, această epocă este foarte interesantă, atât pentru înțelegerea misticismului în sine, cât și pentru înțelegerea personalității lui Gogol Am văzut că de la Yanovshchina a scos o moralitate foarte joasă; s-a făcut cunoscută de multă vreme şi aşa) G Chizh găsește la Gogol, ca bolnav mintal, o înțelegere incorectă a realității (vezi "V F și Ps ", Cartea , pp -) Biblioteca "Runivers" G TROŞIN s-a exprimat clar în nefericitul profesor al lui Gogol G Chizh a explicat chiar această morală ca semn al unei organizări patologice; în opinia sa, Gogol "nu putea iubi oamenii, nu putea iubi pe cei jignit şi umilit"); în opinia domnului Chizh, nu poate fi decât surprins de răutatea cu care Gogol îl certa pe Pogodin, "ca un porc care nu dă un om cumsecade; de îndată ce vede că el s-a așezat undeva sub gard, își bagă nasul chiar sub chiar botul ca să-l apuce pe primul) Era această calitate într-adevăr inerentă lui Gogol, ca semn al unei slabe organizări morale? Oare Gogol avea într-adevăr un defect în sfera morală, sau moralitatea lui era, ca în general, în legătură cu dezvoltarea generală? Printre persoanele pe care Gogol le-a întâlnit în viața sa, s-au numărat, fără îndoială, personalități nesemnificative, înguste la minte, apăsate Potrivit lui Shenrock, Gogol avea, în general, tendința de a-și bate joc de astfel de oameni, de a-i chinui cu ridicolul său, adesea rău intenționat În față, țintele duhului lui erau niște camarazi care i-au fost inferiori în dezvoltare În vremuri ulterioare, printre oamenii care au suferit în special de batjocura lui Gogol, este cunoscută Magdalina Aleksandrovna Vlasova, "o femeie foarte restrânsă, dar foarte bună și plină de căldură" conform Shenrok); era sora Zinaidei Volkonskaya, cu care N V s-a întâlnit adesea când era în străinătate Acest comportament al lui Gogol, desigur, i-a înarmat pe mulți împotriva lui Conform mărturiei tovarășului său Lyubich-Romanovich), în fața lui Gogol, el a fost direct dezamăgit de tovarășii săi într-o asemenea măsură, încât ulterior tovarășii săi nu le-a putut crede mult timp că Yanovsky lor, "seamănă cu o pigolitsa, cu un nas lung și subțire, din care curgea ceva" ar putea deveni un scriitor celebru Desigur, nu se poate avea încredere pe deplin în amintirile lui Lyubich-Romanovich (cu atât mai mult cu cât transmite incorect alte fapte binecunoscute din biografia lui Gogol), dar, în orice caz, există un sâmbure de adevăr în mesajele sale x) "B F și Ps ", Prinț , p) Jb , carte , p) Materiale, vol III, p Aparent, M Vlasova nu era chiar normală din punct de vedere psihic) "Istoric Buletinul din Biblioteca "Runivers" GENIU ŞI SĂNĂTATE i V gogol Mi se pare că este suficient să amintim unele fapte din viața lui Gogol pentru a abandona suspiciunea unui defect moral "Acum petrec nopți

nedormite", îi scrie Gogol Balabinei (septembrie), "la patul bolnavilor, murind prietenul meu Joseph Vielgorsky și nici anii tineri și nici dreptul la viață, fără îndoială, frumos și util îl va salva! Acum îi trăiesc zilele moarte, îi prind minutele Zâmbetul lui, sau privirea lui momentan veselă, este deja o epocă pentru mine, deja o întâmplare în ziua mea care trece monoton "Nopți la vilă", cred eu, nu înseamnă că Gogol "nu putea iubi oamenii") Ar fi o mare inexactitate să credem că ideile mistico-religioase nu sunt altceva decât delirul unui bolnav mintal, asociat cu o scădere a sentimentelor și, în general, cu un defect în sfera sentimentelor morale, așa cum crede domnul Chizh , analizând atitudinea lui Gogol față de moartea lui Yazykov) Gogol tratează soarta lui Vielgorsky la fel de mistic ca și moartea lui Yazykov "Jur", continuă el în aceeași scrisoare către Balabina, "soarta a tot ceea ce este bun în Rusia este de neconceput de ciudată De îndată ce are timp să apară - și aceeași oră este moartea! moarte nemiloasă, inexorabilă! Nu cred în nimic acum și, dacă întâlnesc ceva frumos, îmi încurc ochii și încerc să nu mă uit la el Îmi dă mirosul mormântului" *) Și totuși, această direcție mistică nu l-a împiedicat pe Gogol să se îngrijească dezinteresat de prietenul său muribund în Nu se poate nega că efortul mistic pentru perfecțiunea interioară, dimpotrivă, a sporit sensibilitatea morală a lui Gogol Este suficient să ne amintim atitudinea sa față de dezastrele lui Ivanbva, în care marele scriitor a văzut idealul mistic al artistului creștin, la fel cum în Iazykov a văzut același ideal al poetului "Dacă s-ar fi întâmplat", scrie Gogol despre Ivanov, "că a murit de sărăcie și lipsă de fonduri, dintr-o dată totul s-ar umple de indignare O singură persoană ar fi dezonorabilă și vinovată, iar această persoană aș fi eu: am încercat aproape aceeasi conditie, incercat) "V F și Ps ", Prinț , p) Jb , carte , p ; carte , p) Scrisoarea I, - bob Chizh nu scrie despre relația lui Gogol cu orașul Vielgorsk în lucrarea sa Biblioteca "Runivers" G TROŞIN el pe propriul său corp și nu le-a explicat altora Și de aceea vă scriu acum" ("Locuri alese", scrisoarea XXIII,) Chiar și atitudinile față de Pogodin s-au schimbat de pe vremea când Gogol vorbea despre "educație internă" La martie îi scrie lui S P Shevyrev: "Între noi trebuie să fie cuvinte simple și dure, sufletul meu cere asta Într-un cuvânt, în raport cu mine, transformă totul în Pogodin și toacă direct de pe umăr, fără să înțeleg dacă am dreptate sau greșit Pogodin mi-a făcut o mare favoare, iar acum, în fața noastră a tuturor, îi ofer sinceră recunoștință Adevărat, Gogol se grăbea; Pogodin pentru a doua oară, și din nou fără acordul autorului, a publicat un portret al lui Gogol în Moskvityanin Acest lucru îl alunga deja pe Gogol din sine; într-o scrisoare către Yazykov (/X,), el izbucnește în indignare împotriva lui Pogodin și a jurnaliștilor în general și folosește comparații care sunt foarte nemăgulitoare pentru Pogodin; chiar și în Alegerea "Testamentului" Locul în care nu uită infracțiunea secundară Și, în ciuda tuturor acestor lucruri, atunci corespondența amicală cu Pogodin a reluat din nou, iar într-o scrisoare către Pletnev (născut în), Gogol îl numește pe acesta din urmă "magnanim" Este greu de spus ce l-a împăcat pe Gogol: dacă a fost o dorință mistică de "educație morală", sau o critică la adresa "Corespondenței" sau alte împrejurări; în orice caz, scrisorile sale către prietenii săi din Moscova din această perioadă au un caracter remarcabil de sincer, cel puțin cunoscuta scrisoare către Aksakov (aprilie), în care Gogol își caracterizează atât de sincer relația "cu prietenii" Trebuie amintit că neînțelegerile și nemulțumirile lui Gogol față de slavofilii din Moscova nu se terminaseră încă la acea vreme și s-au manifestat mai

târziu (vezi par Danilevsky, /) Dacă comparăm faptele de mai sus cu caracterul moral în care Gogol apare la scurt timp după sosirea sa la Petersburg, impresia este în favoarea lui Trebuie remarcat faptul că această schimbare se observă în ultimii cinci ani din viața lui Gogol, adică în acea perioadă în care domnul Chizh găsește în psihicul lui Gogol urme enorme de distrugere; potrivit domnului Chizh, în acel moment, Gogol și-a pierdut chiar și astfel de sentimente precum simpatia pentru moartea celor dragi (Iazykov), plăcerea și dorința de a-și îndeplini visul de lungă durată de a merge la Ierusalim Biblioteca "Runivers" GENIUL ŞI SĂNĂTATEA LUI N V GOGOL etc "Slăbirea sentimentelor indică trecerea bolii la perioada finală, indică începutul decăderii vieții spirituale", spune domnul Chizh!), În faptele citate, observăm contrariul: atât în raport cu pacientul , iar în raport cu străinii Gogol demonstrează că "dragostea lui) mai degrabă a crescut decât a diminuat" În , publică Inspectorul general în folosul săracilor; în același an, o bancnotă pe numele N V a fost primită de un alt Gogol; cu această ocazie, N V scrie: "Orice fel era, sau nu-Gogol ăsta, celălalt Gogol, care folosea banii, dar el, fără îndoială, era un om fără nicio cale și fără bani, de aceea, acum a rămas nefericit și fara bani ; și de aceea ar trebui să fie pretinși de la o familie nefericită, sau rude, pe care Dumnezeu le salvează L-am rugat pe Jukovski să afle, dacă se poate, dar nu să exact" (Pletnev /n) La sfârşitul acelui an, la Roma, poştaşul părea să-şi fi pierdut pachetul de bani; "Soarta ciudată a bietului poștaș", îi scrie Gogol lui Ivanov (/xn) Păcat că nu scrii dacă a suferit sau nu, adică dat afară în stradă sau are un fel de cărbune Pentru orice eventualitate, am scris o explicatie scrisa, cu aceasta atasata, pe care va rog sa o predati autoritatilor, daca doar ii cer si solicita daune, iar el este nevinovat Dacă cu siguranță este sărac și nu are din ce trăi, atunci ia franci de la Moller din banii mei Dintre aceștia, dă-ți doi Napoleoni și dă-i o (Fr) rămase, dar sub forma unei monede romane puține Degeaba i-ai dat Napoleonii Silver, poate, nu ar fi pierdut Spune-i lui Moller să păstreze restul huiduielilor până îl văd Dar dacă se întâmplă așa că pe undeva în călătoria mea moartea mă lovește, că totul este din voia lui Dumnezeu, atunci lasă acești bani să rămână în rezervă pentru a ajuta un astfel de artist rus care va trebui să fie prea greu și cu siguranță nu va fi de unde să facă rost de bani din În , N V a trimis bani și asistență celor înfometați în patria sa, iar în , de asemenea; iar surorilor sale *) scrie:) "V f Și Ps ", carte , p) Shevyrev / Scrisorile GV, Scrisoare de la mama la sfârșitul anului Scrisorile IV, - Biblioteca "Runivers" g τ p despre sh și n "S-a uitat vreunul dintre ei la modul în care se desfășoară viața în general în lume? Țăranul lucrează prin muncă și transpira mijloacele vieții sale, iar noi mâncăm și așteptăm oaspeții și ne dăm seama unde să mergem, unde ar fi mai bine să ne distram și ce anume să ne distram, dar citim un text plăcut carte, da, căscăm și ne plângem de plictiseală, în timp ce trebuie să ne întrebăm cum această plictiseală nu ne sufocă și ne ucide de moarte Există o umbră de vreo datorie în tot ceea ce facem? (Notă simbolică suplimentară): Dacă subiectul a fost creat pentru a lucra pentru noi și pentru a ne îndeplini poruncile, nu suntem noi creați pentru a-i întoarce munca spre bine și pentru a-i putea da porunci, pentru a ne pune întrebări neîncetate minții? cum să-și îmbunătățească lucrul mâinilor și să înmulțească roadele lucrării mâinilor lui înzecit Nu pentru asta am primit cea mai bună educație înaintea lui, ca să-i fim conducători și să-l conducem spre cele mai bune? Am urmărit, pe cât posibil, misticismul religios al lui Gogol în toate manifestările sale

principale Urmărind cum s-a născut, cum a rezultat firesc din concepțiile lui Gogol, dacă pot spune așa, de natură epistemologică, cum în dezvoltarea sa treptată s-a exprimat în sarcinile de perfecționare personală și, în final, a intrat într-o legătură organică cu întreaga viziune asupra lumii a marelui scriitor, putem înțelege bine celebra frază a lui Gogol: "Despre mine vă voi spune în general că natura mea nu este deloc mistică" (scrisoare către Aksakov ib/v) De obicei, acest loc este citat ca dovadă a absenței misticismului la Gogol În opinia noastră, sensul acestei fraze este mai profund; ea ne explică că N V a privit metoda sa mistică ca pe ceva aflat în afara "naturei" lui, cauzat de întrebările din mediul extern către el, ca pe o modalitate de a se orienta în mediu Prin urmare, acesta nu este un punct de vedere al ideilor delirante, când "eu" pacientului este purtătorul adevărului De fapt, planul "Sufletelor moarte" - "o lucrare enorm de mare" care vizează înfățișarea părților mărețe ale naturii rusești - este dorința de educație interioară și perfecțiune o idee delirante, simbolismul logicii bolnave ? Desigur că nu Fiecare are dreptul să-și atingă scopul într-un mod diferit; Biblioteca "Runivers" GENIUL ŞI SĂNĂTATEA LUI N V GOGOL Gogol a ajuns la ea prin metoda lui obișnuită; ca un mistic, era sigur că există un ideal, și că pentru a pătrunde în el nu era nevoie de tot felul de "isme", era suficientă contemplarea interioară; în loc de "explicații ale naturaliștilor" suficient "ochi și ureche interioară", etc înseamnă Povestea "Corespondentei", pe care o vom analiza mai jos, arată că pentru el însuși Gogol a considerat că metoda lui este valabilă; în raport cu activitatea sa literară, printr-o lungă luptă și multe eșecuri, a ajuns la o altă convingere, pe care și-a exprimat-o în în celebra scrisoare către Jukovski despre artă: "Nu este treaba mea să predau predicarea Arta predă deja Treaba mea este să vorbesc în imagini vii, nu în raționament Trebuie să pun viața în față și să nu vorbesc despre viață Adevărul este evident Faptul că Gogol a vrut să pună o scrisoare despre artă în locul "Testamentului" și să o renunțe pe ultima *) confirmă în mod elocvent că misticismul marelui scriitor nu este într-adevăr legat de "natura sa", deoarece ideile delirante sunt legate de logica unui bolnav mintal Nu este nevoie să se extindă asupra altor aspecte în viziunea lui Gogol asupra lumii în ultimii - ani ai vieții sale; sunt atât de clare încât nu trezesc îndoieli și dispute, cu excepția poate individualismului în concepțiile lui Gogol Ultima caracteristică este vizibilă foarte devreme; era deja viu exprimat în relația lui Gogol cu Inspectorul Guvernului Ca un adevărat individualist, Gogol nu a vrut să socotească cu faptul că marea sa comedie este dragă doar "celor mulți"; el, ca şi L Tolstoi, s-a străduit pentru acel impact al artei, care * îi priveşte pe toată lumea În - , latura teoretică a individualismului era încă slab conturată Odată cu trecerea timpului, primește o anumită formă, este introdusă în sistem Gogol merge destul de consecvent: deoarece centrul de greutate se află în fiecare persoană în parte, toate punctele de vedere sociale, diferitele direcții de gândire, diferitele părți nu dau naștere decât la confuzie și se abat de la o înțelegere reală a adevărului Prin urmare, deja la începutul anului , când, după ce a creat un plan amplu pentru sufletele moarte, Gogol a stabilit sarcinile sociale ale muncii sale,) Literele IV, Biblioteca "Runivers" G TROŞIN renunta la "politica", se retrage din acea viata cand ((se intereseaza mai mult de treburile Spaniei decat de ale lui) si prefera viata unui "artistic umil" (Prokopovici / ,) Mai tarziu, acelasi gândit: "Vă uitați înapoi la locul celuilalt: azi hegeliștii, mâine schellingiștii, apoi din nou niște isti Ce este de făcut? Așa

este dorința societății de a fi un fel de ist Omenirea aleargă cu capul înainte , nimeni nu stă pe loc; lasă-l să fugă; este necesar ", îi scrie Gogol lui Shevyrev (/ x) În timpul creării Corespondenței, acest punct de vedere primește formularea sa finală Potrivit lui Gogol, fiecare persoană individuală "este suficientă pentru sine", iunie , îi scrie lui Annenkov: "Dacă toți, în loc să discutăm despre spiritul vremurilor, ne-am privi așa cum ar trebui, am câștiga mai mult Pe lângă faptul că știm mai bine ce este și este conținut în noi înșine , am dobândit o viziune mai clară, cu mai multe laturi asupra tuturor lucrurilor în general și am vedea singuri căi și drumuri în care descurajarea păcătoasă este toată în întuneric înaintea noastră Da, dacă ar fi bine ochii ni se luminează, am vedea că în orice loc, oriunde ne-am afla, în orice împrejurare, oricare ar fi, favorabil sau transversal, sunt atâtea lucruri de făcut în propriul nostru, în viața noastră privată " Puţin mai departe vom vedea că - constituie perioada în care a fost creată filosofia particulară a Corespondenței, care, fără îndoială, are o legătură uriașă cu întreaga viziune asupra lumii a lui Gogol Potrivit lui Gogol, fiecare persoană nu este de vină pentru faptul că nu face ceea ce i se cuvine Oare "cei care văd rău că văd rău" sunt de vină? întreabă Gogol Yazykov (s/v) chiar înainte de publicarea Corespondenței Dar nicăieri individualismul lui Gogol nu a fost atât de exprimat ca în istoria care a urmat Corespondenței Un motiv înverșunat, mai ales fără milă în celebra scrisoare a lui Belinsky, l-a forțat pe Gogol să dezvăluie fundamentele teoretice ale ideologiei pe care s-a construit Locurile Alese Scrisoarea netrimisă către Belinsky este extrem de importantă în acest sens; fără ea, nu ne-am putea forma un concept clar pentru noi înșine, pe Biblioteca "Runivers" GENIU ŞI SĂNĂTATE n V gogol cât de strălucitor era Gogol un individualist în relaţie cu ceilalţi În scrisoarea către Belinsky, există un întreg sistem: "Societatea este formată de la sine, este formată din unități (Este necesar ca fiecare) unitate să-și îndeplinească propria funcție "Să ne facem treaba cinstit Să încercăm să nu ne îngropăm talentele în pământ Să ne exersăm meșteșugul în conștiință Atunci totul va fi bine, iar starea societății se va îmbunătăți de la sine Proprietarii se vor împrăștia în moșiile lor Oficialii vor vedea că nu este necesar să trăiască bogat, vor înceta să mai ia mită; iar ambițioșii, văzând că locurile importante nu sunt răsplătite cu bani, (n) și un salariu bogat x) "Destul de griji pentru noi și în jurul nostru Este necesar (în primul rând) să le îndeplinim, astfel încât societatea (de la sine) va merge bine de la sine Și dacă (neglijăm) îndatoririle noastre cu privire la persoane (rude și goană) după societate, (atunci ne vom încurca) * *) Nu din cauza acestei înclinații (spre lux) și a acumulării monstruoase (de vicii) suntem "unii în pădure, unii pentru lemne de foc"? Unul priveşte spre Anglia, celălalt spre Prusia, al treilea spre Franţa; pleacă pe o bază, alta pe altele; unul dispare acel proiect (-altul, un al treilea-) iar altul Oricare ar fi o persoană, (atunci diferite) gânduri (Cum nu) să se formeze în mijlocul (o astfel de discordie de hoți) am și tot felul , (smecherii și nedreptăți, când toată lumea (vede că peste tot) există obstacole, (toată lumea) se gândește numai la sine și la cum să-și aprovizioneze un apartament cald pentru sine ") "Am vrut doar să opresc câteva capete înflăcărate, gata să se învârtească și să mă piard în acest vârtej și dezordine am căzut în excese *) " "De ce tu, tu cu sufletul tău înflăcărat, spargi în acest vâltor al (vieții) politice), în aceste evenimente noroioase ale timpului nostru, printre care se pierde până și prudența fermă a unei (minții) multilaterale?" *) Cum s-

a format un astfel de individualism la Gogol? Probabil în același mod în care s-au format toate convingerile lui; ca o căptușeală comună, converge extrem de strâns și *) Literele IV,) ib) Ib · *) Ib) Ib Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" G TROŞIN conservatorismul lui Gogol și cu înclinațiile sale religioase și mistice Din punct de vedere psihologic, cunoaștem o trăsătură a personalității lui Gogol care nu ne explică deloc originea individualismului Gogol a mers mereu pe drumul lui; chiar și în anii săi de școală, a studiat prost, nu pentru că ar fi fost incapabil și nu pentru că "cunoașterea obiectivă nu era disponibilă pentru el" (cum crede domnul Chizh), ci pur și simplu din cauza individualității sale clar definite, care nu era supusă unor influențe precum "școală"; a procesat toate influențele numeroase cu care l-a confruntat viața, în conformitate cu depozitul său și a rămas mereu el însuși; această trăsătură, desigur, ar putea fi reflectată în opiniile sale: în timp ce în sine reprezentând o individualitate clar definită, el era și un individualist tipic în relație cu ceilalți Nu putem fi de acord că această trăsătură se datorează bolii mintale; Domnul Chizh, insistând asupra unor trăsături ale individualismului lui Gogol, le oferă tocmai o astfel de explicație; El explică antipatia lui Gogol pentru "isme" prin faptul că Gogol și-a pierdut respectul pentru știință și gândirea științifică *); Antipatia lui Gogol pentru politică - faptul că boala l-a lipsit pe Gogol de oportunitatea de a fi interesat de altceva decât de propria sănătate); atitudinea față de critica inspectorului guvernamental - înțelegerea greșită de către Gogol a propriilor lucrări), etc Toate aceste explicații sunt posibile numai dacă imaginea generală a psihologiei lui Gogol, viziunea sa asupra lumii în general, este ignorată Conservatorismul și simpatiile slavofile prevalează în opiniile publice ale lui Gogol pentru a doua jumătate a vieții sale La începutul anilor , sub influența cercului Pușkin, bunele intenții ale lui Gogol erau puse la îndoială A fost cea mai strălucitoare epocă din viața marelui satiric, dar chiar și în acel moment Gogod era deja familiarizat cu Moscova; Apropierea sa de partidul de la Moscova a fost foarte semnificativă și a jucat un rol important în - , când Gogol a avut pentru prima dată ideea de a descrie întreaga natură a unei persoane ruse cu părțile sale rele și bune Din păcate, asta) "V F și Ps , Cartea , p) Ib carte , p) Ib carte , p Biblioteca "Runivers" GENIU și SĂNĂTATE n V gogol perioada de dezvoltare a lui Gogol, influența lui Pușkin s-a slăbit; s-ar putea crede că Pușkin, ocupat cu treburile casnice, nu și-a putut susține tânărul prieten în acea perioadă de tranziție în care întrebările irezistibile ale conștiinței de sine creative l-au confruntat pe autorul cărții Inspectorul general, când Gogol, în expresia sa, abandonează "totul" și pleacă in strainatate Planul "Sufletelor moarte" este întocmit dintr-un unghi diferit de vedere; Influențele Moscovei sunt de mare importanță, alături de preceptele lui Pușkin Trăind în străinătate de multă vreme, Gogol continuă să urmeze viața rusească, dar nu mai există o voce autoritară; în timpul călătoriilor sale în Rusia, Gogol își petrece timpul în principal printre cunoscuții săi din Moscova Vederile lor gelos păzite se apropie îndeaproape de vechile impresii primite de Gogol în Yanovshchina; nu este surprinzător că mintea puțin cunoaștere și indisciplinată a lui Gogol devine izolată în individualism îngust de noile tendințe din viața rusă și este din ce în ce mai impregnată de simpatii slavofile Deja în , Gogol se bucura că K S Aksakov își croia drum "pe drumul rusesc": filozofia germană este doar schele lângă o clădire în construcție "Îți ceri scuze în zadar în scrisoarea ta pentru

că ai făcut aluzie la filozofia germană", scrie Gogol "Temându-mă doar că nu vei intra unilateral în ea, ca și în știință, pentru mine m-am bucurat, apropo, în interior, la gândul că tu însuți vei merge pe drumul rusesc, îl vei folosi, ca pe o pădure, să te ridici la o anumită înălțime de la care să poată fi începută o clădire" *) Simpatiile slavofile au apărut cel mai clar în a doua jumătate a anilor , când Corespondența, controversa aprinsă despre aceasta și Mărturisirea autorului l-au forțat pe Gogol să se ocupe mai detaliat de latura teoretică a convingerilor sale În acest moment, se găsesc în scrisorile lui Gogol aproape toate tezele principale ale slavofilismului În natura rusă găsește ceva special "Dar există ceva în natura noastră care ne proroceşte acest lucru Însăși dezordinea noastră ne proroceşte acest lucru Suntem încă metal topit, nu turnat în forma noastră națională; tot noi Literele I, * Biblioteca "Runivers" G TROŞIN este posibil să aruncăm, să îndepărtăm de noi ceea ce este indecent și să aducem în noi tot ceea ce nu mai este posibil pentru alte popoare care au primit o formă și s-au călit în ea (Locuri selectate, litera XXXII) Într-o scrisoare către A M Vielgorskaya (iulie), clarificând naționalitatea și naționalitatea *), Gogol scrie: "Înalta demnitate a naturii ruse constă în faptul că este capabilă mai profund decât alții, să preia cuvântul înalt a evanghelicului care duce la desăvârşirea omului Am avut deja ocazia să ne referim la modul în care Gogol a negat totul străin, presupus neconform cu fundamentele Rusiei Este suficient să ne amintim cum i-a scris lui Belinsky despre "civilizația europeană", despre "falanștii, și roșii și tot felul", cum a vorbit despre incidentele pariziene din ("descompunerea completă a societății") "Temerile și ororile Rusiei" (Locurile alese, π XXVI) slăbesc în comparație cu Occidentul putred: "În Europa, peste tot se așteaptă acum o asemenea frământare, încât nici un remediu uman nu va ajuta când vor fi deschise și înaintea lor vor fi un lucru neînsemnat acele frici pe care le-am vezi acum în Rusia" Gogol se teme "că vor să facă drum prin satul nostru Orice ticălos care trece va înăbuși și va corupe țăranii, care, slavă Domnului, sunt încă mai morali decât alții") Gogol face o altă imagine: un sat rusesc alfabetizat, dar fără "corupție, sub controlul unui proprietar de pământ care a primit studii universitare") Idealurile slavofile îi pictează o asemenea idilă "Cum să ne asigurăm că numai ceea ce ar trebui să aparțină dreptului civil este într-adevăr dat dreptului civil; astfel încât ceea ce ar trebui să rămână în puterea obiceiurilor să fie restabilit în obicei și ca ceea ce ar trebui să aparțină pentru totdeauna Bisericii să fie reafirmat în spatele Bisericii? Într-un cuvânt, cum să readucem totul la locul său? În Europa este imposibil să faci asta: va sângera, va fi epuizată în lupte zadarnice și nu va avea timp de nimic Există o oportunitate în Rusia; in Rusia se poate) Ib IV, Cursiv original) Literele IV,) Ib Dintr-o scrisoare netrimisă către Belinsky Biblioteca "Runivers" GENIU ŞI SĂNĂTATE n V gogol să fie realizat cu nesimțire - nu prin unele inovații, lovituri de stat și reforme și nici măcar prin ședințe, nici prin comisii, nici prin dezbateri, nici prin discuții și vorbărie din revistă; în Rusia, orice guvernator general al regiunii încredințate administrației sale poate da naștere la aceasta, și cât de simplu! - nimic altceva decât propria sa viață "(Choose Places, p XXVIII) În acest loc sunt deja vizibile mai mult de un slavofilism; aici este tot "shuytsy" lui Gogol; și individualismul, și direcția mistică religioasă și bunele intenții combinate cu slavofilismul pentru a produce un fel de ideologie a corespondenței Nu este surprinzător că S T Aksakov s-a certat cu fiul său cel mic (Ivan Sergeevich) din cauza

"Corespondentei"; nu e de mirare că Pogodin a râs în timp ce citea anumite pasaje din el Discipolul rătăcit al slavofililor nu a justificat speranțele profesorilor; și aici a mers, ca întotdeauna, pe drumul lui Belinsky a avut dreptate când a scris despre primirea "corespondenței" de către slavofili: "ei sunt lași, oamenii nu sunt consecințe, se tem de concluziile extreme ale propriei lor învățături, iar el (adică Gogol) este un curajos om care nu are nimic de pierdut *) Gogol a fost un "om curajos" pentru că a urmat propriul său drum; simpatia pentru slavofilism nu l-a împiedicat să vadă neajunsurile "prietenilor moscoviți" care l-au tratat atât de gelos; nu degeaba a râs de barba şi caftanul lui K S Aksakov) şi a cerut convingător să nu le poarte '); nu degeaba în "Dispute" (Selecția locurilor, π XI) a găsit printre slavofili și răsăriteni "mai mult adevăr", dar și "mai multă trufie; sunt "lăudăroși"; nu degeaba atitudinea "prietenoasă" a lui Gogol față de moscoviți conține o mulțime de lucruri nerostite, au un caracter nedefinit (Va urma) G Troshin) Belinsky II, p Pet r lui Barsukov) Literele II,) Ib IV, Biblioteca "Runivers" Scrisori despre filosofia științelor naturale Scrisoare II Despre posibila influență a metodelor matematice asupra trăsăturilor înțelegerii lumii științifice (Dedic memoriei profesorului meu N V Bugaev) eu Când o epocă, unii oameni, o persoană individuală percepe ceva, ei percep de obicei acest ceva "sub masca" unor idei care le-au devenit deja caracteristice Subiectul care percepe este ceva întreg, o mie de fire se împletesc în el, răspunzând cu tremurul lor la vibrația unuia dintre ele: La urma urmei, poţi compara o fabrică de idei cu munca ţesătorilor: O lovitură ţese toată ţesătura, Ici-colo naveta se năpusteşte, Şi împingerea fiecărui maestru O sută de fire deodată se scutură (Faust} Există în mod constant un fond, care determină colorarea particulară a fiecărui element nou adăugat Este, parcă, un felinar, care aruncă mereu lumină asupra unui nou străin dintr-o anumită parte: străinul pare să fie așa și cutare, pentru că ne atrage atenția ușurarea unei anumite laturi a lui; ar fi părut diferit dacă s-ar fi schimbat poziţia sursei de lumină şi a organului vizual Deci, în ghicirea de Crăciun, o bucată de ceară vărsată pare a fi un gro- Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII, bombă, apoi un cavaler călare, apoi o coroană de nuntă Acesta este unul dintre cele mai cunoscute adevăruri; relațiile despre care ea vorbește poartă multe denumiri: "unghi de vedere", "tradiții", "prejudecăți", "prejudecăți", "teorii cu prejudecăți", "masă apercipatorie" - toate simboluri diferite pentru același lucru - N A Umov a folosit o ilustrare deosebită a relației indicate dintre "subiect" și "obiect" El spune *): "Fenomenele, forțele lumii, înainte de a ajunge în conștiința noastră, cerne, ca să spunem așa, printr-o sită reprezentată de organismul nostru, dispozitivul organelor noastre de simț" Dar pe lângă această sită, pe care o purtăm precum melcul își poartă casa, mai sunt și multe altele, care sunt diferite pentru oameni, profesii diferite, stări, diferite pentru același individ în momente diferite ale vieții și aproape la ore diferite ale zilei Cel mai gigantic dintre aceste sisteme nu absolut obligatorii este ceea ce se numește "perspectivă științifică" Nu mă voi opri asupra unei analize a acesteia; Este suficient să subliniem remarcabilul articol al lui V I Vernadsky, care a trezit o atenție binemeritată: "Despre viziunea științifică asupra lumii" ("Probleme de filosofie și psihologie",) Voi observa doar ce schimbări bruște poate suferi frecvența acestei site și voi ilustra această indicație cu un exemplu de fenomene hipnotice care, cu - de ani înainte, acestea s-au blocat în buclele acestei site - au fost anunțate și explicate prin

înșelăciune - iar acum sunt cernute liber (O comparație este impusă fără să vrea cu relația dintre viziunea științifică recunoscută a lumii de astăzi și așa-numitele (Crooks) "manifestări ale puterii psihice") * Și "priviziunea științifică" în sine nu se împarte în o mie de site separate, împărțind munca de cernere între ele, schimbându-se adesea separat și destul de independent unul de celălalt? Nu este fiecare teorie științifică o astfel de sită? nu fără motiv se întâmplă uneori ca faptele să fie ajustate la teorie, iar nu teoria la fapte! Un asemenea mod de acţiune este supus, după cum se ştie, unei condamnări severe; dar - este curios de observat doar în asta) În prefața cărții lui Poincaré: Știință și ipoteză* Biblioteca "Runivers" a i b a h i n s k p y dacă favoritul aparţine unei site de rang nu prea înalt Cu cât rangul său este mai mare, cu atât este mai largă zona la care se extinde aplicabilitatea sa, cu atât este tratat cu mai multă atenție Iar sita care se află cel mai sus pe scara ierarhică - "perspectiva științifică" - este deja un fel de despot, uneori punând mâna dreaptă grea asupra faptelor Dar nu e de mirare că este! La urma urmei, viziunea științifică asupra lumii este aproape aceeași știință, numită doar diferit; ce ar trebui să fie mai dăunător pentru cea mai apropiată (cel puțin) specie a omenirii: să zguduie întregul edificiu al științei sau să ștergi câteva fapte? În timp ce, dacă este o chestiune de soartă a uneia dintre anumite teorii, atunci de obicei nu este foarte mult susținută Teoriile private nu sunt o marfă rară Nu degeaba există adesea o serie întreagă de teorii particulare diferite pentru a explica același grup de fapte Să aruncăm unul peste bord - întotdeauna va fi altul Aceasta este slăbiciunea anumitor teorii, dar acesta este și avantajul lor Aici adevărul este în mod clar "multiplu" sau "mult-valorat"; putem lua un punct de vedere, apoi invers; o prejudecată este neutralizată de alta, opusă; din unire, ciocnirea vederilor opuse, se naște adevărul de ordinul cel mai înalt; teza şi antiteza, poziţia şi opoziţia, copularea, ne apropie de sinteză De aici trebuie văzut cât de important este să respingem în timp o teorie cunoscută, creând una opusă, pentru a trece astfel de la sclavie la libertate - după cum a spus pe bună dreptate Poincaré*: vor servi mai degrabă drept contrabalansare unul față de celălalt, un antidot, ca să spunem așa; în general, nu se vor înțelege bine între ei; unele dintre ele vor intra în conflict cu altele și astfel vom fi forțați să luăm în considerare cazul din diferite puncte de vedere Este suficient pentru eliberarea noastră: oricine își poate alege stăpânul a încetat să mai fie sclav " Știință și ipoteză Traducere A Bachynskago, N Solovyeva și R Solovyeva M Biblioteca Runiverse SCRISORI DESPRE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII Deci, în esență, lupta atât de onorata (și meritat onorat) împotriva prejudecăților se reduce doar la inventarea de noi prejudecăți, care au aceeași zonă de influență ca și cele vechi și, prin urmare, concurează cu cele vechi Așa cum concurența mai multor producători din domeniul economic duce la emanciparea consumatorului, tot așa și competiția teoriilor din domeniul ideologiei contribuie la eliberarea spiritului de gândire După această introducere, va trebui să vorbesc despre o prejudecată maiestuoasă și maiestuoasă, care de câteva secole are o putere aproape nelimitată asupra minții umane și pentru care abia recent Belerofonii individuali au început să i se opună II O minte curajoasă a spus: "Orice știință este doar în măsura în care este știință, în măsura în care conține matematică" Nu ne vom opri mult să ne gândim dacă sau cât de adevărată este această afirmație; ne rezumam la o singura indicatie a unor propozitii incontestabile, din care cititorul, poate, va trage o concluzie care i se pare fireasca Iată

prevederile: Știința se străduiește în concluziile sale pentru acuratețe și certitudine Instrumentul preciziei și certitudinii este numărul și măsura Matematica este știința numărului și a măsurii În orice caz, o examinare istorică a cazului ne permite să stabilim: i) că anumite ramuri ale așa-numitelor cunoștințe științifice au căutat întotdeauna să se hrănească prin metode matematice;) că cei dintre ei care aveau o rudenie deosebit de intimă cu matematica au fost adesea condiționați în însăși dezvoltarea lor de dezvoltarea modernă a gândirii matematice Primul dintre aceste fapte este binecunoscut: limitându-ne la momentul cel mai apropiat de noi, este suficient să amintim lucrările lui Quetelet, Herbart, Jevons, Pearson și școala lui În ceea ce privește al doilea punct, ne vom opri asupra lui mult mai detaliat Din istoria matematicii se știe în ce măsură Biblioteca "Runivers" AI BACHINSKY necesitatea metodei infinitezimale la sfârşitul secolului al XVII-lea O masă de întrebări teoretice și practice au apărut în domeniul matematicii, mecanicii, fizicii, care fie au fost rezolvate cu o dificultate extremă, fie deloc rezolvate folosind metodele cunoscute atunci Diverse tehnici speciale, adesea izbitoare în inteligență, inventate de Kepler ( ), Cavalieri ( ), de Saint-Vincent ( ), Fermat, Roberval, Barrow, Wallis ( ), Pascal ( ), au servit doar ca precursori sau o reflectare imperfectă a revelației universale care este pe cale să apară O astfel de revelație a fost calculul diferențial și integral al lui Leibniz (-), care coincide în idee cu metoda fluctuațiilor lui Newton Timpul care a urmat - un secol și jumătate întreg - a fost, parcă, o orgie de analiză a infinitezimale De altfel, mecanica și astronomia au suferit un progres rapid, care pentru o dată aproape a coincis cu ceea ce se numește acum "mecanica cerească" O privire asupra structurii universului, sub influența dezvoltării analizei și mecanicii infinitezimale, s-a schimbat radical Părea că ultimele secrete ale cosmogoniei au fost dezvăluite, iar Pierre-Simon Laplace nu mai avea nevoie de ipoteza lui Dumnezeu atunci când își construiește teoria universului Odată cu îmbunătățirea mecanicii, a înflorit și fizica teoretică Prin munca lui Poisson, Young, Fresnel, Fourier, Green, Gaus, Cauchy, Ampère s-au dobândit succese gigantice, care au crescut de atunci și până astăzi Contemplând acest progres fără egal, era firesc să ne gândim că aici avem o "cale regală" definită de dezvoltare științifică; că nu numai fizica, ci și alte științe ale naturii ar trebui - dacă doresc să reușească - să meargă pe o cale similară Așa trebuie să fi fost influența conservatorismului inerent minții umane, ale cărui manifestări m-am oprit la început Care au fost trăsăturile care caracterizează această cale regală? Cu alte cuvinte, care este esența calculului infinitezimalelor care îl definește? Calculul infinitezimal operează numai pe așa-numitele funcții continue, adică pe funcții care se modifică continuu În continuitatea schimbării funcţiei Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII este prima şi principala condiţie pentru posibilitatea aplicării studiului său a metodelor de analiză a infinitezimalelor La condiția de continuitate se adaugă adesea condiția de unicitate, care constă în faptul că fiecărei valori a argumentului, sau independentă de variabilă, îi corespunde una - și numai una - valoare a funcției Datorită succeselor gigantice ale teoriei funcțiilor continue și fructificării aplicării acesteia la problemele mecanicii, astronomiei și fizicii, care, una dintre toate ramurile științei naturii, a atins în scurt timp un grad de dezvoltare care să satisfacă mintea , credința că punctul conceptului de continuitate are proprietăți universale: că este singurul cu care se poate începe în general să studieze cu succes

natura și chiar ființa umană Și, desigur, nu a fost o întâmplare că inventatorul calculului diferențial, Leibniz, a fost cel care a formulat așa-numita lege a continuității (Iex continui), datorită căreia în natură nu există salturi, nici abisuri, prin care toate lucrurile și evenimentele ar fi împărțite în grupuri separate *) Conform legii continuității, atât în viața monadelor, cât și în viața lumii, din cele anterioare iau naștere etapele următoare, dezvoltări cu treptat continuă, iar totalitatea creațiilor este o scară de aproximare continuă spre perfecțiune (v Monadologie, , , i, , și etc) Deci, încă de pe vremea lui Leibniz, ne-am obișnuit să construim o teorie despre lume, contemplând lucrurile sub pretextul continuității (sub specie cond-nuitads) Astfel, idolul continuității a apărut și s-a întărit III Cu toate acestea, el nu este singurul Datorită continuității inerente așa-numitelor funcții "analitice", aplicarea lor la interpretarea Naturii a primit o serie de nuanțe deosebite) Dependența în care se află stabilirea legii continuității în raport cu gândirea fizică și matematică este evidențiată dintr-un loc în Noile experimente asupra minții umane (Prefață) Vezi Lucrări alese ale lui Leibniz, publicate de Moscova Psih Societatea, p Biblioteca "Runivers" AI BACHINSKY Așa cum o funcție continuă, considerată ca o integrală, este suma unei mulțimi nenumărate de elemente sau diferențiale infinit de mici, tot așa diferitele acțiuni observate în natură au început să fie considerate ca rezultat al însumării unui set de acțiuni separate, care sunt foarte mici Cunoașterea acestor elemente infinit de mici a devenit chiar considerată de mulți drept progres în comparație cu cunoașterea tabloului total sau integral al fenomenului De fapt, un astfel de punct de vedere nu poate fi acceptat decât condiționat Ambele moduri de vedere sunt doar modele, egale în drepturi în sensul că sursa lor este înrădăcinată în Spiritul care le zidește, izvorul adevărului x) În sensul clarității și simplității matematice, legile rezumative sau integrale merită de obicei preferință față de legile elementare sau diferențiale: legea atracției lui Newton sau Coulomb * * * * *) este, parcă, mai "clară" decât ecuația Poisson), deși al doilea urmează, de asemenea, poate fi dedus din primul, iar primul din al doilea Pe de altă parte, utilizarea legilor diferențiale ne permite să reducem extrem de mult numărul prevederilor de bază, a căror dezvoltare este știința Deci, de exemplu, Hertz, punând în fruntea expunerii sale a teoriei electricității șase (în altă modificare, chiar două) Max a mâncat noi ecuații diferențiale, a putut deduce din ele toată electrostatica, electrocinetica și electro-optica În istoria cunoașterii, au existat astfel de epoci când o valoare deosebită a fost atribuită descoperirii legilor diferențiale pe motiv că, recunoscându-le, s-au gândit să afle, parcă, unele dintre cele mai secrete izvoare ale mecanismului mondial : acest *) Vezi Letters on the Philosophy of Natural Science, Letter One, ceea ce este idealism naturalist? "Încercare Philos şi Psih , carte) Exprimat prin formula binecunoscută f \u d unde f este forța de atracție (din repulsie), m și M două mase care atrag (repulsează), g ih distanţă ¿ / ¿py) Și anume = ^ unde G potențial, care este functie de coordonate x, y, densitatea maselor care o determina Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII desigur, a fost parțial condiționată incorect - de o viziune realistă a obiectelor cunoașterii științifice, în legătură cu o generalizare nemoderată a ideii că, cu cât luăm în considerare mai multe lucruri mici, cu atât ne apropiem de adevăr, ca și cum adevărul ar fi distribuit in spatiu! În istoria noii fizici, mișcarea deosebit de faimoasă a fost redusă de numele lui Faradey și Mack Suel, care se

străduia să reducă fenomenele electrice și magnetice la procese, care este umplut cu domeniul mass-media, rolul de care este tocmai rolul căruia constă în primul rând să descrie cursul în timp al fenomenelor de lumină și electricitate cu ajutorul ecuațiilor diferențiale *) Este mai interesant de observat că perioada de dominare senină a teoriei "interacțiunii la distanțe extrem de mici" (Nahewirkungstheorie) a fost foarte scurtă (aproximativ din până la sfârșitul secolului al XIX-lea): în prezent, teoria electronică la modă) din nou funcționează cu ajutorul celor mai mici sarcini electrice, interacționând între ele conform legii Coulomb, în plus, după descompunerea acestei interacțiuni în acțiuni elementare,) "În ceea ce privește eterul nostru, există el cu adevărat? Știm de unde a venit încrederea în existența lui Dacă lumina durează câțiva ani să ajungă la noi de la o stea îndepărtată, atunci la acel moment nu mai este pe stea și nu este încă pe pământ Trebuie să fie undeva, astfel încât să aibă, ca să spunem așa, vreun purtător de material Se poate exprima aceeași idee într-o formă mai matematică și mai abstractă Menționăm doar modificările la care sunt supuse particulele de materie; de exemplu, vedem cum placa noastră fotosensibilă este influențată de procesele care s-au desfășurat în masa în flăcări a unei stele cu mulți ani înainte Dar în mecanica obișnuită, starea sistemului studiat este determinată de starea sa din momentul imediat precedent: datorită acestui fapt, sistemul satisface anumite ecuații diferențiale Dacă am nega eterul, atunci starea lumii materiale ar depinde nu numai de starea imediat anterioară, ci și de stările corespunzătoare unor epoci mult mai vechi; un astfel de sistem ar satisface ecuațiile în diferențe finite Pentru a evita această abatere de la legile generale ale mecanicii, am inventat eterul Poincare, "Știință și ipoteză") Despre asta, vezi de exemplu Loja, Perspective moderne asupra materiei Transl A Bachinsky Biblioteca "Runivers" AI BACHINSKY "diferențierea" nu se mai urmărește Totuși, ar fi greșit să vedem în această retragere a "teoriei acțiunii la distanțe scurte" o înfrângere suferită de o viziune asupra lumii bazată pe asumarea legii continuității: căci teoria electronică a adus cu ea o diferențiere, o fragmentare a unul dintre cele mai puternice bastionuri ale individualității, care stătea întruchipat împotriva vorbirii de continuitate care domnește peste tot, în niciun caz cine nu dorea să fie strâns în cadrul viziunii analitice asupra lumii), piatra de temelie a chimiei moderne: atomul Aici, este curios, de altfel, de observat la ce a dus acțiunea combinată a două tendințe, influențând dezvoltarea modernă a ideilor științifice: în primul rând, dorința de a înfățișa fenomenele naturale sub pretextul continuității; în al doilea rând, dorința de a simboliza baza lor cu ajutorul unor mecanisme poate vizuale - modele Orice mecanism este format din părți separate - indivizi: bile elastice, roți, roți dințate, fire inextensibile și extensibile - și aceasta este o împrejurare care îl împiedică să servească drept exemplu de celulă cea mai mică a Universului Fizic, deoarece ne străduim să percepem baza a acestui Univers ca o continuitate, ca o integrală) Какъ тѣло, подвергающееся дѣйствію двухъ силъ, не повинуется-строго говоря-ни товоря-ни той нори,дни той нпий, днуется оторое среднее, промежуточное движеніе, такъ и здѣсь возникъ компромисъ, предстамісъ, представавля юсоЉуьь среднее хъ въ сущности несогласимыхъ между собою тенденцій: мы представляемъ себѣ оснамные основные основные totuși ca indivizi; dar imaginaţi-vă aceşti indivizi atât de mici încât pot fi trataţi (aproximativ) ca fiind infinit de mici) Acesta este cazul, de exemplu, în teoria cinetică a gazelor,) Termin N V Bugaeva) miercuri Leibniz, Monadology, §) Aici, apropo,

trebuie să spargem din ce în ce mai mult aceste elemente de bază: a fost o vreme când o "particulă", o "moleculă" era considerată un corp care nu putea fi tăiat în două; apoi, datorită lui Dalton, atomul a preluat acest rol; acum a trecut la electron; cine știe dacă va fi vreodată nevoie de a supune electronul unei fragmentări suplimentare? Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII unde se aplică regulile calculului diferențial și integral, în ciuda faptului că cerința de bază a continuității nu este respectată cu strictețe Același lucru este valabil și în teoria luminii, unde unii autori atribuie eterului o structură atomică Același lucru este valabil și pentru teoria ingenioasă și particulară a câmpului electromagnetic a lui Maxwell și expusă de el în Philosophical Magazine, i Aici Maxuel atribuie eterului o structură granulară Boabele de eter au o formă cu mai multe fețe; între ele sunt straturi de particule sferice mult mai mici, care nu se ating unele de altele, a căror masă este extrem de mică; aceste bile Maxuel le numește electricitate Pe baza acestei noțiuni, Maxwell a putut nu numai să interpreteze vechile fenomene electromagnetice, ci și să prevadă altele noi IV Trec acum la o analiză concisă, departe de a fi completă, a formelor în care s-a conturat ideea de continuitate în anumite ramuri ale cunoașterii În orice regiune, vedem legea continuității, cufundându-se chiar, parcă, nu fără dovezi de evidență, de exemplu, Herz, în expunerea sa de electrodinamică, consideră că este posibil și firesc să se verifice suprafața limită a celor două eterogene ca un strat încrucișat, în care toate cele mai sofisticate, determină determinarea Iar aplicarea eterului și materiei se schimbă, deși extrem de rapid, dar totuși continuu Una dintre cele mai semnificative realizări realizate de continuitatea în fizică a fost celebra teorie a lui van der Waals ( ), bazată pe presupunerea posibilității unui continuu trecerea corpurilor de la starea lichidă la starea gazoasă și invers, o tranziție în care toate caracteristicile fizice ale unei substanțe care participă la proces s-ar schimba continuu Această teorie, datorită unui număr de consecințe remarcabile, confirmate experimental, s-a bucurat de o popularitate incontestabilă de-a lungul unui număr de ani, în ciuda ipotezei sale inerente, unică și departe de a fi pe deplin în concordanță cu spiritul elementelor fizice moderne Въ Biblioteca "Runivers" A Eu, BACHINSKY în ultimul timp însă, obiecțiile la adresa continuității lui van der Waals devin treptat tot mai frecvente Deosebit de senzațională și plină de consecințe a fost afirmarea continuității în biologie, care a avut loc pe măsură ce acest principiu a devenit treptat universal Aici este exprimată într-o doctrină cunoscută sub numele de transformism Deja inventatorul legii continuității, Leibniz, făcând o comparație între diferitele modificări ale cochiliilor aparținând moluștelor moderne, precum și ale cochiliilor fosile, indică o varietate nelimitată de forme similare și trage o concluzie despre variabilitatea speciilor de ființe organizate , ceea ce explică imposibilitatea de a distinge clar o clasă de alta Continuând generalizarea pe baza teoriei sale a monadelor, Leibniz admite chiar posibilitatea existenței undeva în univers a unor forme animale reprezentând trecerea de la maimuță la om După Leibniz, o serie de gânditori și naturaliști propovăduiesc idei similare, descriind modul în care schimbările nesemnificative cauzate de diferite influențe, care au loc de-a lungul secolelor și mileniilor, sunt integrate și formează un rezultat final vizibil Așa s-au gândit, printre alții, Erasmus Darwin (bunicul celebrului Charles), Lamarck, Etienne Geoffroy Saint-Hilaire; dintre aceștia, ultimul a polemizat (nu

în totalitate cu succes) cu Cuvier, care era de părere că natura încă mai face salturi Puțini, ca Chambers ( ), credeau că schimbarea speciilor are loc parțial prin schimbare continuă, parțial prin salturi bruște Dar odată cu apariția lui Darwin Despre originea speciilor prin selecție naturală ( ), principiul continuității timp de decenii întregi a devenit ferm stabilit în biologie și a devenit atât de vulgarizat încât în cele din urmă a devenit mai ușor pentru conștiința populară să adere la ideea de evoluție decât la ideea de tipuri imuabile Voi da una dintre numeroasele tirade în care și!) După lucrările lui Waltz, care au confirmat în mintea fizicienilor ideea continuității stărilor lichide și gazoase, mulți au început să se aștepte ca același lucru să fie confirmat pentru transformările reciproce ale stărilor solide şi lichide Lucrarea recentă a lui Taman vorbește cu certitudine contrariul Taman a exprimat cu siguranță și înarmat cu argumente serioase ideea unei tranziții discontinue a unui solid într-un lichid și invers Biblioteca "Runivers " SCRISORI DESPRE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII Darwin exprimă funcționarea principiului de continuitate și integrabilitate aplicat domeniului fenomenelor biologice: "Deoarece selecția naturală operează numai prin acumularea de mici modificări favorabile succesive, ea nu poate produce modificări mari sau brușe: poate acționa cu excepțional de scurte și lente trepte Prin urmare, regula: "natura nu face salturi", confirmată de fiecare nouă achiziție a cunoștințelor noastre, este de înțeles prin această teorie" Principiul nebulos al selecției naturale ridicat de Darwin, prin aparenta lui "naturalitate", prin aparentul său caracter mecano-statistic, era în armonie cu strădania universală a celei de-a doua jumătate a secolului al XIX-lea către un univers mecanizat În ciuda faptului că principiul selecției naturale nu a fost deloc mai clar sau mai dovedit decât teoria lui Bufon-Lamarck (împărtășită de N Hegel), conform căreia dezvoltarea naturii vii are loc în primul rând în punerea în aplicare a unor înnăscute, plan predeterminat - cu toate acestea, odată ce teoria lui Darwin a fost destinată să aducă triumful final marelui principiu metafizic al evoluției Și datorită faptului că realizarea acestui triumf s-a petrecut pe baza unei ipoteze mecaniciste, în domeniul biologiei, continuitatea inerentă fenomenelor mecanice a primit noi întăriri: astfel încât în prezent, doar cu o dificultate considerabilă, sunt ei făcându-și drum prin opiniile mai pe larg și mai complet justificate ale renumitului botanist olandez de Vries, despre experiența care a dovedit posibilitatea apariției brusce a unor noi specii * * * *) și au justificat astfel teza: Natura facii saltus)) Transl M Filippova, Sankt Petersburg , p) Prin cultivarea plantei Oenothera Lamarckiana, de Vries timp de un an și jumătate a primit un număr semnificativ de specii noi apărute brusc: din semințele Oenothera Lam alte Oenotherae au crescut, puternic diferite, fără tranziții Vezi De Vries, Die Mutationstheorie Traducerea în limba rusă a unui eseu popular sub același titlu din colecția "Teoria dezvoltării", publicată în , editată de V A Fausek) Iată adevăratele cuvinte ale lui de Vries: "Deci, concluzionez că progresul în lumea fiinţelor vii în general şi în ansamblu se produce în şocuri sau sărituri De mii de ani totul este în repaus crescând sălbatic plantele florei noastre native în prezent în trăsături esențiale sondaje de filozofie, carte , Biblioteca "Runivers" AI BACHINSKY v Funcțiile continue, care și-au găsit aplicație în științele naturii, sunt în mare parte funcții cu o singură valoare Aceasta înseamnă că pentru fiecare valoare a variabilei independente, există o singură valoare de funcție De exemplu, un polinom întreg are această proprietate: primește o

valoare numerică definită dacă echivalăm litera sa principală cu un număr definit Iată exemple de dependențe fizice clare Energia cinetică a unui corp în mișcare dat este o funcție clară a vitezei acestui corp; forța electrică, care depinde de o distribuție electrică dată, este o funcție neechivocă a coordonatelor locului în care considerăm forța; poziția planetei care orbitează corpul central este o funcție clară a timpului și așa mai departe Generalizând faptele de acest tip la întregul univers, am ajuns la așa-numita teorie deterministă Starea universului poate fi conturată cu acuratețe dacă indicăm cu ce este egal fiecare dintr-un număr foarte mare n de unii Determinanți sau parametri Astfel de factori determinanți pot fi: locația diferitelor particule de material; viteza lor; sarcini electrice inerente diverselor corpuri etc Este suficient să cunoaștem legile schimbării acestor parametri din momentul anterior în cel următor, pentru a calcula starea universului în orice moment dat pentru orice alt moment, anterior sau ulterior * *) · Teoria deterministă presupune că astfel de legi există Cea mai frapantă expresie a acestui look a fost găsită la Laplace Potrivit lui Laplace, o minte care ar dispune nemăsurat la fel ca pe vremea vechilor germani Dar din când în când natura încearcă să creeze ceva nou și mai bun Ea ia acum una, apoi alta; forţa creatoare se trezeşte şi în acelaşi timp apar noi forme din vechiul trib, neschimbat până acum *' *) Mier Leibniz^ Monadology, vol ; Vezi, de asemenea, Prefața la noi experimente asupra minții umane, p , publicată de Psychological Society Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII cunoștințe de matematică și științe naturale mai mari decât noi, ar putea compune o formulă mondială (care ar reprezenta integrala ecuațiilor diferențiale ale mecanicii) suficientă pentru a recunoaște tot ceea ce a fost și va fi vreodată Așa cum astronomii prevăd pentru mulți ani circumstanțele mișcării relative reciproce a corpurilor cerești, așa mintea lumească a lui Laplace ar putea spune când crucea va străluci din nou pe Hagia Sofia sau când Anglia își va arde ultimul cărbune Înlocuirea în formula mondială -CO sau -{- în locul simbolului timpului t, respectiv, ar dezvălui ceea ce a fost la început și va fi la sfârșitul lumii d) Aceasta ar fi o cunoaștere astronomică ideală a lumii Dar aplicând principiul determinist Universului real, postulăm astfel legea unicității în aplicarea forțelor care acționează în Univers și aspiratii; totuși, nu există temeiuri empirice directe pentru o astfel de presupunere, temeiuri de același ordin pe care le prezintă lumea fizică considerată separat *); de aceea, pentru ca viziunea deterministă, extinsă la întregul univers, să nu fie imediat subminată, este necesar *) Vezi Lange, History of materialism, vol II, sep II, i Iată adevăratele cuvinte ale lui Laplace: "O minte care la un moment dat ar cunoaște toate forțele naturii și aranjarea relativă a lucrurilor ei constitutive, suficient de puternică pentru a le supune analizei, ar putea cuprinde într-o singură formulă mișcarea celor mai mari corpurile universului și cel mai mic atom; nimic nu i-ar rămâne necunoscut, viitorul și trecutul i-ar fi dezvăluite " Laplace, Théorie analytique des probabilités, Introducere) Mai degrabă, există motive pentru a spune contrariul Se știe că este posibil, în limite finite, modificarea stimulului fără a modifica senzația corespunzătoare acestuia Aici senzația nu este o funcție clară (și în general analitică) a iritației Astfel, legea lui Fechner, care exprimă dependența senzației de iritație de către o funcție cu valoare unică (logaritmică), este incorectă atât în forma sa particulară, cât și în principiu Legea lui Fechner este un exemplu viu al consecințelor unui entuziasm nefondat,

datorită prevalenței viziunii analitice asupra lumii Dacă Fechner ar ști despre existența în matematică a funcțiilor care au proprietatea de a avea o mulțime nenumărată de valori pentru aceeași valoare a variabilei independente și a funcțiilor care au aceeași valoare pentru o serie infinită de valori ale variabilă independentă, s-ar putea să nu-și fi stabilit propria lege în forma sa binecunoscută * Biblioteca "Runivers" AI BACHINSKY · trebuie să punem sub ea o fundație mai puternică - sau cel puțin să pară așa O astfel de fundație - în esență deja observată de Laplace - a fost găsită în materialism Această teorie, seducătoare în aparenta ei simplitate, taie o serie întreagă de noduri gordiene, folosind mijloace simple - violența împotriva dovezilor și neglijarea argumentelor rațiunii În esență, materialismul așa cum este înțeles în mod obișnuit poate fi infirmat pe scurt Este suficient să-l întrebi pe materialist: știe el ce este materia? El nu poate răspunde: da, pentru că cunoștințele noastre despre materie se extind constant - mai ales în prezent -: mâine se vor ști mai multe despre materie decât astăzi Dacă el răspunde: nu, atunci urmează o altă întrebare: cum se poate explica ceva pe baza necunoscutului? În special, cum poate necunoscutul să explice ceea ce este cel mai, cel mai cunoscut, și anume faptele conștiinței? Oricum ar fi, dacă acceptăm teoria materialistă, obținem determinismul ca o simplă consecință: la urma urmei, în domeniul materiei, cauzele și efectele sunt legate printr-o legătură neechivocă; dacă totul este doar materie, atunci, prin urmare, în general, tot ceea ce se întâmplă este în toate privințele determinat și prestabilit Astfel, o viziune asupra lumii bazată pe o aplicare largă, universală a funcțiilor analitice continue și lipsite de ambiguitate, sau o viziune analitică asupra lumii, îi inspiră pe cei care o împărtășesc cu conectați între ei, susținând și întărind tendințele:) Dorința de a percepe fluxul fenomenelor sub masca continuității) Dorința de a vedea dependențe fără ambiguitate peste tot) Dorința de a găsi și evalua elementele neglijabile ale fenomenului) Tendința spre determinism) Tendința către materialism VI După ce am finalizat extinderea prevederilor principale, trecem la o scurtă analiză a participării celor cinci idoli enumerați la unele învățături psihologice și sociologice Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII Primul Leibniz vorbea despre un fel de continuitate și un fel de infinitezimale în psihologie El a atras atenția asupra rolului reprezentărilor inconștiente sau mici (petites percepții), care, apărând constant în individ, realizează o comunicare strânsă și continuă cu întregul Univers și, de asemenea, organizează legătura prin care viitorul este determinat de trecut și viceversa *) Pe baza ipotezei reprezentărilor mici, Leibniz vorbește despre un proces care ar putea fi numit diferențierea stărilor de conștiință, asemănător diferențierii funcției analitice: el explică această idee cu exemplul său favorit de suflet, care percepe sunetul mării ca o reprezentare conștientă de ansamblu, și explozii de valuri individuale în calitatea de reprezentare "mică" *), și declară aceste din urmă elemente de reprezentare conștientă, având o semnificație și o semnificație reală indispensabilă El vorbeşte şi despre ceea ce se poate numi integrarea elementelor vieţii mentale) Cititorul vede că Leibniz este unul dintre cei mai caracteristici reprezentanți ai viziunii analitice asupra lumii Și-a pus amprenta în toate ramurile activității sale științifice și filozofice Primii noștri patru idoli sunt izbitori în sistemul lucrării sale Doar al cincilea, materialismul, a rămas neimplicat, desigur, pentru că era un filosof prea profund, și pentru că a reușit să găsească alte fundații, mai

profunde și mai duhovnicești, care să-și susțină determinismul decât cele oferite de materialiști Concepția conform căreia ideile individuale - și chiar conștiința însăși - sunt integrale ale reprezentărilor elementare individuale, a fost, după cum știm, preluată și dezvoltată de școala engleză de psihologie (Hume, James Mill, John Stuart Mill, Ben, Spencer; unii, ca și Hartley, această teorie a "asociației" a fost asociată cu opinii materialiste și a depins de ele) James Mill spune: "Nu există nicio dificultate) Noi experimente asupra minții umane, Prefață, pp și urm conform ediţiei Psych Societate Principii ale naturii și grației bazate pe rațiune, § IJ Monadologie, § I > > > ^i ') Noi experimente , op loc) Vezi de ex Monadologie, § , Biblioteca "Runivers" AI BACHINSKY refuzând să admită că asocierea combină ideea unui număr nedefinit de indivizi într-o idee complexă, pentru că acesta este un fapt binecunoscut Nu avem ideea unei "armate"? și nu este această idee un complex de idei al unui număr nedefinit de oameni?" Acest punct de vedere este surprinzător prin lipsa de temei Domeniul studiat de psihologie este materialul pentru a judeca despre care singurul și cel mai bun mijloc posibil este dovezile Nimic din ce putem ști cu un asemenea grad de certitudine ca faptele psihologice Și totuși, dovezile nu ne convin deloc că este posibil să împărțim faptele conștiinței în componentele lor elementare Dimpotrivă, faptul conștiinței este întotdeauna înfățișat ca ceva integral, individual, responsabil pentru sine Asociativitatea este doar haine aruncate peste un anumit tip de forme percepute de conștiință: numerele aparțin acestui tip, de exemplu] există, dimpotrivă, categorii cărora asociativitatea nu le mai este caracteristică: de exemplu, nu este caracteristică mișcărilor a unui joc de șah; iar rezultatul unui joc de șah nu este deloc totalitatea mișcărilor sale Teoria asocierii este una dintre cele mai dăunătoare iluzii care au fost aduse în discuție pe baza viziunii analitice asupra lumii: dăunătoare pentru că, neconținând elemente propice dezvoltării științei, a provocat o risipă semnificativă de energie mentală, care ar fi putut găsi o aplicare mai fructuoasă Tendințele deterministe ale multor scriitori de psihologie sunt binecunoscute tuturor Nu este nevoie să ne oprim asupra lor, o simplă mențiune va fi suficientă Interesant este însă să cităm cuvintele caracteristice ale lui James *): " psihologul poate aduce consideraţii importante în favoarea determinismului El participă la construcția științei, în timp ce știința este un sistem de anumite relații Acolo unde întâlnim "schimbarea independentă" nu este loc pentru știință Astfel, psihologia științifică trebuie să ignore arbitrariul acțiunilor noastre în măsura în care acestea reprezintă o "schimbare independentă", și să considere în ele doar acea latură *) Psihologie, trad Lapshina, , p Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII SW ei bine, care este strict predeterminat de fenomene anterioare Psihologia lasa fara atentie manifestarile liberului arbitru, fara a le nega neconditionat posibilitatile În practică, desigur, acest lucru se reduce la negarea liberului arbitru " O serie de erori în aceste cuvinte sunt evidente pentru noi James crede că știința se ocupă doar de dependențe destul de definite, caracterizate fără ambiguitate Dependențe de acest fel, într-adevăr, joacă un rol predominant numeric în știința modernă; dar originea acestei predominanțe este întâmplătoare; această predominare se datorează dezvoltării neuniforme a teoriei funcţiilor continue, în comparaţie cu dezvoltarea altor ramuri ale matematicii Aceste alte ramuri se ocupă tocmai de studiul unor astfel de relații, în care atât continuitatea, cât și neambiguitatea se retrag și își pierd forța Nu

există nicio îndoială că aceste relații nu sunt menite să rămână pentru totdeauna în cadrul matematicii pure: deja acum este posibil să se indice în natură o serie întreagă de fenomene care, permițând utilizarea numărului și a măsurii, nu sunt susceptibile de reprezentare analitică , deși au fost de la adepții viziunii analitice asupra lumii încercări de a subjuga aceste fenomene metodei obișnuite Se poate aștepta ca, mai devreme sau mai târziu, metodele, mai generale în comparație cu metodele de analiză, vor extinde atât conținutul, cât și metodele cunoașterii științifice Atunci manifestările de arbitrar și libertate își vor găsi un loc în știință În special, una dintre expresiile tendinței deterministe în psihologie este așa-numita teorie a paralelismului psihofizic) Conform acestei teorii, faptele grupului psihic servesc ca indicatori preciși ai faptelor grupului fizic și invers Principalul dezavantaj al acestei ipoteze este că) Și aici este imposibil să nu-l amintim de Leibniz În Meditații despre doctrina Spiritului Unic Universal, el spune: "Am stabilit un paralelism complet între ceea ce se întâmplă în suflet și ceea ce se întâmplă în materie, arătând că sufletul cu funcțiile sale este ceva diferit de materie, dar că toate la fel este întotdeauna însoțită de organe materiale, iar plecările sale sunt întotdeauna însoțite de cele ale organelor care trebuie să corespundă mai întâi și că relația este reciprocă și va fi întotdeauna așa Ediția Psychol Societăți, p Biblioteca Runiverse AI BACHINSK II nu poate fi verificată (pentru că pentru a-l testa ar trebui să se poată măsura stările psihice, ceea ce este imposibil) și, în același timp, nu aparține categoriei ipotezelor indiferente, adică adepții săi sunt nevoiți să ignore sau respinge fără nicio investigație o masă semnificativă ceea ce alții consideră a fi fapte Prin urmare, trebuie tratat cu cea mai mare precauție; cu atât mai mult cu cât dacă o manipulezi nepăsător, este ușor să cazi în erori de tip materialist Următorul citat din Outlines of Psychology a lui Göfding (III, i) arată bine abuzul de principiul continuității și universalizarea excesivă a acestuia, caracteristic adepților teoriei paralelismului ": stimularea fizică poate acționa asupra sistemului nervos fără senzoriale senzație, care apare doar cu o anumită iritație de forță Dimpotrivă, procesul nervos trebuie deja să aibă loc la cele mai scăzute grade de stimulare, astfel încât să atingă un anumit grad de forță atunci când senzația trece pragul conștiinței Să fie, de exemplu, x să desemneze un astfel de grad de forță a procesului nervos, încât să corespundă doar unei senzații abia perceptibile, pe care o vom numi y Într-un astfel de caz, întâlnim o circumstanță remarcabilă: în timp ce puterea părții fizice a procesului scade continuu pornind de la x, partea mentală rămâne goală - se oprește brusc la y Aceasta este relația, indiferent ce ipoteză de bază am putea lua în legătură cu legătura dintre corp și suflet Dar este probabil ca pe orice treaptă a scării să existe ceva care nu se află deloc pe treptele inferioare? Dacă o serie este continuă într-o regiune, atunci nu ar trebui să fie la fel în alta? Nu avem dreptul să recunoaștem salturi și lacune oriunde în natură; cel puțin progresele cunoștințelor constau în principal în completarea și conectarea lacunelor și a golurilor " Se știe că Hartmann a pus un raționament analog la baza inițială a Filosofiei sale inconștientului Nu există nicio îndoială că conceptul de Inconștient este necesar, că acesta corespunde realității reale; ci justificarea *) Cursivele noastre Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII ea trebuie condusă pe temeiuri cu totul diferite, independente de legea continuităţii, având o natură pur spiritualistă VII În sociologie, ca și în alte ramuri ale cunoașterii, influența viziunii analitice asupra

lumii a fost exprimată cel mai clar de determinism Astfel, o viziune extrem de deterministă este trăsătura cea mai caracteristică a materialismului economic recent atât de la modă Această doctrină neagă în domeniul relațiilor sociale orice activitate independentă a factorilor aparținând domeniului ideilor și aspirațiilor, vedea în societățile umane un simplu mecanism, ale cărui stări se schimbă după legi complet determinate; cunoscând aceste legi, putem (conform adepţilor materialismului economic) să prevedem soarta viitoare a omenirii şi a ramurilor sale individuale Astfel, Marx prevede viitoarea transformare fundamentală a economiei naţionale, care va consta în faptul că instrumentele de producţie vor deveni proprietatea întregii societăţi O strânsă legătură ideologică între viziunea mecanico-materialistă asupra naturii, pe de o parte, și materialismul economic, pe de altă parte, este deja vizibilă chiar în numele acestor învățături Relația dintre materialismul economic și teoria lui Darwin este, de asemenea, clară) Și ici și colo curentul) La ce perversiune a realităţii ar putea merge materialiştii istorici, orbiţi de teoria lor preconcepută, ne arată exemplul lui Engels, care într-un loc spune: "Dacă tehnologia, după cum se spune, depinde în cea mai mare parte de starea știința, apoi, pe de altă parte, starea științei depinde într-o măsură mult mai mare de starea și nevoile tehnologiei Dacă există o anumită nevoie tehnică în societate, atunci științele înaintează cu mai mult de zece universități Toate hidrostaticele (Toricelli etc) au fost cauzate de necesitatea reglementării râurilor de munte din Italia în secolele al XVI-lea și al XV-lea Despre energie electrică știm ceva pozitiv (?) doar de când a apărut posibilitatea aplicării sale tehnice /!!!) Din păcate, în Germania sunt obișnuiți să scrie istoria științelor în așa fel ca și când ar fi căzut din cer) "Așa cum Darwin a descoperit legile dezvoltării naturii organice, așa îi datorăm lui Marx descoperirea legii dezvoltării istoria omenirii", spune Engels Biblioteca "Runivers " AI BACHINSKY, Viața naturii în ramurile sale separate este considerată sub masca unui fel de mișcare inertă, simbolizată sub forma unui automat surd, orb și nebun Pe lângă materialismul economic, alte teorii sociologice sunt și urmașii viziunii analitice asupra lumii; astfel sunt teoria organică a societății (Spencer și alții) și darwinismul sociologic (Kidd și alții) Indiferent de apartenența la una sau alta dintre cele trei direcții enumerate, adepții acestora se caracterizează de obicei prin recunoașterea următoarelor prevederi: Procesul de schimbare socială se desfășoară conform legilor naturale, indiferent de dorința sau nedorința umană Stabilirea oricăror obiective pentru acest proces din partea unei persoane și eforturile care vizează atingerea acestor obiective, prin urmare, nu au sens Evoluția socială decurge de la sine și nu este necesară nicio intervenție umană pentru a o aduce la rezultatele sale naturale Dacă este așa, atunci nu poate exista și nu trebuie să existe nicio influență artificială asupra vieții sociale, iar cea mai bună artă socială constă în neintervenție *) Astfel, orice activitate a personalității este negata, în spatele ei se recunoaște doar reactivitatea, ca și cum ar fi parte dintr-un mecanism reglementat de principii exterioare acesteia Există încercări de a îmbrăca legile aplicate societăților umane sub forma unor dependențe analitice numerice: aici aparțin argumentele interesante ale lui A N Shchukarev în Eseurile sale despre filosofia științelor naturale ("Questions Philosophy and Psychol ", Cartea) Într-o formă artistică, o viziune analitică asupra vieții și comportamentului grupurilor umane și-a găsit expresie în Războiul și pacea lui Lev Tolstoi Însoțind expunerea

romanului său cu reflecții filozofice pe acest subiect, Tol *) Formularea acestor patru propoziții ale sociologilor obiectiviști este împrumutată din articolul lui N I Karev: The main directions of sociology and its current status Biblioteca "Runivers" SCRISORI CĂTRE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII stop folosește chiar aici, în raport cu cursul proceselor psihologice de masă, termenii de calcul diferențial și integral Ca și în sociologie, la fel și în alte ramuri ale cunoașterii - biologie și psihologie - viziunea analitică asupra lumii a fost realizată cu deosebită detaliu și consecvență de autorul cărții Synthetic Philosophy Spencer Principiul său principal este evoluția continuă, exprimată prin concentrări graduale de elemente disparate, sau integrare Cu toate acestea, împreună cu integrarea, rămâne întotdeauna posibil și, dacă sunt prezente condițiile necesare, se efectuează procesul invers - descompunere sau dezintegrare Viața, după Spencer, este o adaptare continuă a relațiilor interne la cele externe: principiul reactivității, neînsoțit de activitate, este proclamat cu forță Până în anii , Spencer era, de asemenea, înclinat să creadă că procesele vieții pot fi reduse fără urmă la procese fizico-chimice În domeniul psihologiei, după Spencer, există pe alocuri aceleași legi ale dezvoltării ca și în domeniul biologiei: are loc o agregare treptată a primelor elemente sau "atomi" ai vieții mentale, conducând în cele din urmă la acea imensă complexitate, care este psihicul unui organism superior În fine, același lucru se exprimă în raport cu fenomenele sociologice x) *) Cel mai puternic protest care a fost exprimat în ultima literatură filozofică împotriva răspândirii obișnuite a viziunii analitice asupra lumii în viața publică îi aparține Niței În mod repetat, își îndreaptă săgețile împotriva școlii engleze de gânditori reprezentată de Darwin și Spencer Iată un pasaj caracteristic din Amurgul zeilor: "Creativitatea lui Darwin În ceea ce privește celebra "luptă pentru existență", mi se pare mai degrabă doar afirmată decât dovedită - Această luptă se întâmplă, dar ca excepție Forma generală de viață nu este o stare de nevoie, nu de foamete, ci mai degrabă bogăție, exces, chiar extravaganță fără sens: unde se luptă, se luptă pentru putere Nu este nevoie să se confunde Malthus cu natura puterea - tocmai contrar cu atitudinea pasivă a unei ființe vii față de viață, care domnește în sistemul Darwin-Spencer Voința de putere, după Nietzsche, este tocmai esența cea mai profundă a existentului Biblioteca Runiverse AI BACHINSKY VIII În scurta revizuire anterioară, am urmărit o serie de teorii care se află într-o relație subordonată viziunii analitice asupra lumii În același timp, s-a dovedit în treacăt cât de des ipotezele de bază ale acestor teorii sunt slab dovedite sau nu sunt dovedite deloc Desigur, nu poate exista nicio îndoială că c în foarte multe cazuri, metodele specifice viziunii analitice asupra lumii reprezintă adevărata, poate chiar singura, cale de a ajunge la adevăr; dar adesea nu înseamnă întotdeauna Într-un număr de cazuri, metodele viziunii analitice asupra lumii sunt niște cătușe care sunt impuse cu forța realității și o distorsionează Ideea este că viziunea analitică asupra lumii este doar o formă foarte particulară a viziunii matematice asupra lumii Regretatul filosof și matematician N V Bugaev a împărțit matematica în două mari secțiuni: teoria funcțiilor continue sau analiză și teoria funcțiilor discontinue sau aritmologiei În esență, această împărțire se datorează în principal unor considerente practice: nu satisface cerințele logice, deoarece continuitatea poate fi considerată ca un caz special de discontinuitate; putem spune că continuitatea este discontinuitatea care se produce prin intervale infinit de mici Prin urmare, ideea de discontinuitate corespunde unui

proces mult mai amplu și mai general decât ideea de continuitate, un proces în adevăratul sens al cuvântului universal Este clar că ar fi extrem de nerezonabil să încercăm să încadrezi tot materialul nelimitat al cunoașterii în cadrul continuității Bugaev în discursul său Matematică și viziune științifică și filosofică asupra lumii ( ) citează o serie de fapte care nu sunt susceptibile de o astfel de strângere: "Privindu-ne la tabelul corpurilor simple, vedem că numerele, ha lor Cezar Borgia, Napoleon, aceste personalități sunt adevăratul și singurul subiect al istoriei omenirii Este interesant de observat că astfel de opinii au fost exprimate înaintea lui Nietzsche de către fiziologul german Rolf (Biologische Probleme), care a calificat impulsul fundamental al unei ființe vii drept "lacomie", deci ca ceva extrem de activ Biblioteca "Runivers" SCRISORI DESPRE FILOZOFIA ȘTIINȚEI NATURII θ caracterizare, nu se supune legii continuității Nu există corpuri simple de orice densitate Fiecare corp simplu este un individ chimic independent Luând în considerare corpurile chimice complexe, constatăm și că acestea sunt formate din elemente care intră în compuși chimici doar în anumite proporții Continuitatea nu este aplicabilă explicației tuturor fenomenelor chimice În chimie, se aplică adesea legile aritmologice Ele apar la determinarea numărului de compuși diferiți din aceeași compoziție Fiecare compus chimic complex este un individ independent Teoriile atomiste ale chimiei indică în mod clar caracteristicile individuale în structura materiei Aceste caracteristici apar în structura cristalină a mineralelor Ele nu pot fi explicate numai prin continuitate Știm din acustică că doar o anumită combinație de sunete produce o impresie estetică Alternarea muzicală a sunetelor are un caracter complet aritmologic În biologie, structura celulară a corpurilor organice indică rolul important al indivizilor biologici în fenomenele vieții *) Fenomenele conștiinței reprezintă și multe aspecte care nu sunt supuse viziunii analitice asupra naturii În sociologie, omul este un element social independent, iar continuitatea nu este aplicabilă pentru explicarea multor fenomene sociale Discontinuitatea se găsește întotdeauna acolo unde apare individualitatea independentă Se observă discontinuitate) Vom adăuga la aceasta că o serie întreagă de fenomene biologice nu se încadrează în cadrul continuității Aceasta, de exemplu, include multe cazuri de transmitere ereditară a trăsăturilor în timpul încrucișării: experimentele lui Mendel au arătat că în anumite cazuri descendenții obținuți din încrucișare reproduce în puritate fie de tip patern, fie matern: nu apar forme intermediare Teoria inventată de Mendel pentru a explica astfel de fapte se bazează pe presupunerea individualității persistente a elementelor sexuale Vezi articolul prof Borodin în nr din Lumea lui Dumnezeu pentru - Cercetările lui de Vries au fost deja menționate mai sus Biblioteca "Runivers" PE A I BACHINSKY de asemenea, acolo unde intră în scenă întrebări de oportunitate, unde apar sarcini estetice și etice Materialul cunoașterii umane se înmulțește fără limită Din când în când, se descoperă și noi forme de cunoaștere Cine știe ce mai urmează în acest sens? Un lucru este cert: oricare ar fi acest viitor, va trezi din ce în ce mai mult sentimente de uimire și uimire A I Bachinsky Biblioteca "Runivers" CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Recenzie de cărți E Lauvriere Edgar Poe Sa vie et son oeuvre Etude de psychologie pathologique Editați | × Felix Alcan Paris, (Bibliothèque de Philosophie Contemporaine) Pagină Opera voluminoasă a lui Lauvrière este un experiment de introducere a patologiei în domeniul cercetării literare Invazia medicinei în operele istorice și istorico-literare este o tendință nouă și la modă Nu ne referim la munca psihiatrilor

care studiază, din punctul de vedere al specialității lor, materiale referitoare la personaje istorice sau la scriitori care sufereau de tulburări nervoase și psihice, ci la istorici și critici literari care încearcă să-și lumineze opera cu o lumină slabă de patologie pentru ei Nu ne angajăm să judecăm cât de convingătoare și de fructuoase pentru psihiatrie sunt studiile despre materialul mort - scriitorul mort și opera sa - în ce măsură poate înlocui sau completa observația clinică directă Însă încercările scriitorilor și istoricilor de a evalua personajele istorice din punctul de vedere al științelor medicale, străine acestora, este puțin probabil să aibă o semnificație semnificativă pentru psihiatrie și foarte îndoielnică pentru literatură Astfel de lucrări nu pot fi niciodată competente Citirea oricărui număr de cărți despre psihiatrie nu va face o persoană un psihiatru Într-o disciplină care necesită, în primul rând, observarea pacientului, nici o erudiție nu poate înlocui această observație, ca să nu mai vorbim de faptul că nici în pregătirea clinică nici un singur psihiatru nu îndrăznește să pună un diagnostic fără o examinare directă a pacientului , bazat pe o mărturie a unor persoane din afară sau a scrisorilor și scrierilor sale Dacă Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE se va pune un astfel de diagnostic, va rămâne pentru medicii din domeniul ipotezelor și nu va dobândi niciodată caracterul unui fapt stabilit Cele mai duhovnicești conjecturi ale unui istoric sau scriitor cu privire la sănătatea mintală a oricărei persoane istorice își pierd interesul științific real pentru științele medicale, fiind un exercițiu livresc sec în afaceri care necesită o aplicare pătrunzătoare a observației vii și o experiență îndelungată Pentru critica literară și pentru istoria literaturii, lucrările de acest fel sunt și mai puțin importante Metodele de cercetare, și chiar mai multe literare, sunt atât de diferite de metodele clinice, încât este imposibil să le contopești într-un întreg Dorința de a face "științifică" cercetarea literară prin introducerea patologiei în ea ca idee răcoritoare conferă cărților de acest fel o calitate unilaterală, pseudoștiințifică; Fără a explica nimic pentru patologie, atunci când un non-medic se ocupă de chestiunea, astfel de lucrări fac mai degrabă dificilă înțelegerea scriitorului Scriitorul nu apare în întregime în fața cititorului, machiajul său mental, involuntar - autorul își propune doar câteva trăsături, în plus, este înfățișat ca fiind prea izolat de istoria timpului său, parcă smuls din viață și băgat într-un spital Un astfel de dispozitiv, în sine, contrazice deja noțiunile noastre elementare și critica literară care a apărut după Taine Având în vedere această inevitabil unilateralitate, chiar și interesul biografic al unor astfel de lucrări este destul de limitat Dar se poate întreba în general dacă este necesar să se cunoască starea psihică și nervoasă a sănătății unui scriitor pentru a-și evalua opera? Personalitatea scriitorului, desigur, se reflectă în opera sa, dar dacă scriitorul este cu adevărat talentat, există de obicei o întreagă prăpastie între opera sa și el însuși Doar scriitorii mici se îmbină aproape în întregime cu operele lor Micile lor talente sunt complet acoperite de mici experiențe, își adună treptat firimiturile vieții personale în scrierile lor, nu se ridică niciodată deasupra lor Marii scriitori își trag creațiile din lume și din atât de adâncuri ale lor, încât nimeni nu le bănuiește în comunicarea personală; când își compară viața cu ceea ce au scris, uneori observație imparțială Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE cel care dă este lovit de surprindere, contradicție și lucrează cu personalitatea sa Să nu uităm că procesul creativ rămâne pentru noi o ghicitoare misterioasă, încă nerezolvată Nicio generalizare îndrăzneață

nu va ajuta aici Există o părere că geniul și nebunia sunt strâns legate între ele, dar există și fapte care arată că omenirea a avut poeți de geniu, a căror sănătate mintală nu a fost și nu este supusă îndoielii Nimeni nu s-a îndoit de sănătatea mintală completă a lui Goethe Personalitatea unui mare scriitor are atât de puțină influență asupra evaluării operelor sale, încât opiniile noastre despre calitatea operelor lui Shakespeare nu vor suferi nici cea mai mică schimbare dacă mâine se va dovedi cu adevărat că nu el a fost, ci Bacon, care a fost creatorul lui Macbeth Astfel, nu numai datele medicale, ci și toate datele biografice satisfac unele aspecte ale curiozității noastre mai degrabă decât curiozitatea noastră literară Cu aceste rezerve, trebuie să admitem că cartea lui Lauvrière este totuși o lucrare foarte valoroasă pentru oricine este interesat de Poe Autorul a adunat un material biografic foarte bogat, evident că s-a familiarizat foarte bine cu literatura despre Poe; reușește uneori cu mare succes să conecteze episoade individuale din viața lui Poe cu operele sale Dacă Lauvrière ar fi rămas în limitele unei biografii detaliate și documentare a lui Poe, însoțită de o evaluare critică a scrierilor sale, cartea sa ar fi fost mai scurtă și mult mai interesantă Demonul ambiției i-a sugerat dorința de a pătrunde în domeniul "psihologiei patologice", de a aplica această știință dubioasă unui scriitor care este evident bolnav nervos și, pe baza acestui "studiu clinic", de a evalua un scriitor bogat în talent, gândire, formă, dar ciudat și în multe privințe misterios Citirea cărților despre psihiatrie nu-l lasă pe Lauvrière să respire liber Asemenea unui student la medicină care tocmai a început studiul patologiei și găsește în sine simptomele tuturor bolilor pe care le studiază, Lauvrière vede semne de "degenerare" sau diverse psihoze în fiecare act al vieții lui Poe, în fiecare lucrare a lui Este cu adevărat surprinzător că un copil, un viitor poet, este neobișnuit de impresionabil? Din această susceptibilitate la imaginile naturii, la mediu, Lauvrière construiește prima piatră a diagnosticului său Întrebări de filosofie, carte θ Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărţi Când Poe vorbește despre impresiile din copilărie ale școlii engleze în care a studiat, despre urma pe care aceste impresii au lăsat-o în el pentru tot restul vieții și adaugă că acolo a descoperit primii vestitori ai destinului care i-a întunecat viața, Lauvrière se grăbește să vezi în aceste cuvinte prima luptă "natura vicioasă" cu instincte bune; în opinia sa, Po avea o tendință înnăscută spre viciu Astfel Lauvrière ia un detaliu biografic după altul și le înglobează într-o formă sau alta a bolii O altă metodă de analiză clinică a pacientului - în mâinile lui scriitorul devine pacient - este să aleagă o poziție foarte generală a psihiatriei și apoi să rezuma sub ea o serie de acțiuni ale lui Poe și o serie de extrase din scrierile sale Neuropații din copilărie se disting prin faptul că, spun psihiatrii, sunt interesați în mod morbid de orice, se ocupă de studiul lucrurilor pe care le depășesc complet, scriu devreme poezie etc Unul dintre foștii profesori ai lui Edgar Poe spune că cei remarcabili Caracteristica băiatului Poe a fost pasiunea și entuziasmul cu care a preluat fiecare sarcină A încercat întotdeauna să fie primul în toate, a studiat excelent, în principal datorită zelului și abilităților remarcabile, a scris poezii care au trecut mai întâi pe mâinile camarazilor săi și, în cele din urmă, a alcătuit o colecție de poezii, pe care intenționa să o publice Toate aceste fapte, destul de comune în rândul bărbaților tineri, Lauvrière le consideră curiozitatea neuropatică de care vorbesc psihiatrii Tânărul Po se îndrăgostește brusc și pasional de o femeie care era mult mai în vârstă decât el La

scurt timp după aceea, această femeie moare În lunile lungi de după moartea ei, Po îi vizitează mormântul, adesea noaptea, iar când nopțile sunt reci și mohorâte, părăsește cu mare regret cimitirul; este chinuit de gândul că făptura pe care o iubește se odihnește singură într-un mormânt în mijlocul întunericului neplăcut și al vremii sumbre Pentru Lauvrière, aceasta este o pasiune dureroasă Dragostea platoniciană, care trebuia să se stingă odată cu moartea femeii iubite, devine, în opinia sa, iubire materială Po suferă cu morții, este la fel de rece ca ea, dă viață cadavrului în descompunere, senzații și asta îl face să viziteze mormântul noaptea - așa sunt explicațiile lui Lauvrière El definește fără dificultate Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE acest dor de decedat ca o erotomanie necrofilă Nu există persoană care să nu viziteze mormintele unei persoane dragi, nu există persoană care, involuntar și necruțător, să nu simtă că se raportează la un prieten mort ca la o ființă vie Dacă toate acestea sunt semne de necrofilie, atunci o bună parte a umanității, toate popoarele care au un cult al morților, trebuie considerate necrofilie O astfel de părtinire îl împiedică pe autor să aprecieze cele mai tragice situații din viața lui Poe Niciuna dintre toate nenorocirile poetului american nu se poate compara cu sărăcia lui interioară, în urma căreia a fost nevoit, în cele din urmă, să scrie toată viața în reviste pentru cea mai neînsemnată remunerație și foarte mult "Să-ți scoți bani din creier la ordinul stăpânului tău, asta, după părerea mea, este cea mai grea muncă din lume", spune Poe într-una dintre scrisorile sale A "knock out" în același timp bani nesemnificativi Când a fost plătit cu dolari pe săptămână, mi s-a părut mult Lauvrière, aparent neînțelegând la ce l-ar putea duce pe Poe o astfel de meserie și cum trebuie să fi obosit de ea, dă vina pe certuri cu editorii pentru el, vede în ei dorința nefirească a unui mare talent de a se exprima, în loc să alcătuiască reclame, care a făcut Dar, dar semne ale unei instabilități bolnave a caracterului său, o incapacitate bolnavă de a se adapta circumstanțelor Aceste câteva exemple sunt suficiente pentru a arăta cât de șocante sunt concluziile patologice ale autorului În cele din urmă, Lauvrière a căutat să demonstreze că degenerarea originară, ereditară a lui Poe se dezvoltase încetul cu încetul sub influența nevoii și excesului, într-un fel de nebunie circulară de formă dublă Perioadele de opresiune corespundeau acceselor de beție, iar perioadele de excitare corespundeau acceselor de erotomanie Că Poe era un bețiv și a murit, probabil de delirium tremens, era cunoscut chiar înainte de Lauvrière; în ceea ce privește erotomania, am văzut deja cât de mic are nevoie biograful lui Poe să vadă cele mai teribile forme de psihoze din toate episoadele vieții lui Poe Că poetul s-a lăsat adesea purtat de femeile pe care le-a întâlnit, că dragostea lui a fost întotdeauna de natură foarte romantică, de aici, după părerea noastră, nu rezultă deloc că ar fi fost un erotoman Lucrările de sunt considerate de autor cu estetică * Biblioteca "Runivers" RECENZIE de cărți și din punct de vedere patologic Lauvrière nu poate să nu recunoască marele talent al poetului și al scriitorului În poezie, după părerea lui Lauvrière, Poe s-a remarcat prin muzicalitatea extraordinară a versului său Inspirația sa a fluctuat între extaz și melancolie, iar criticul aduce aceste trăsături ale dispoziției sale mentale în relație cu forma bolii sale mintale În poveștile fantastice, teribilul, sublimul, bolnavul și ciudatul joacă un rol predominant și toate acestea sunt întotdeauna legate într-un întreg printr-o logică indestructibilă și o extraordinară pricepere literară Sufletul bolnav al lui Poe este exprimat aici în alegerea subiectelor, iar Lauvrière este înclinat să

creadă că Poe a folosit în principal observații despre sine Critica literară este prea individualistă, prea impregnată de gusturile personale ale scriitorului Concluzia finală a acestei lucrări enorme trebuie să fie gândul că exemplul lui Poe constituie dovada asemănării strânse a geniului cu psihoza Considerăm că această concluzie este complet nedovedită Poate fi considerat dovedit, cu excepția cazului în care coincidență, în acest caz, un talent literar major cu înclinații morbide Dar nu este deloc dovedit că tulburarea psihică este o sursă de talent, sau chiar un fenomen care o însoțește inevitabil Cine știe ce ar fi fost Poe dacă împrejurările nefericite ale vieții sale, sărăcia și acele condiții deosebite de activitate literară în care trebuia să lucreze, nu l-ar fi adus la beție și la tulburări nervoase și, poate, mintale Nimic nu ne împiedică să presupunem că fără aceste elemente triste din viața lui, el ar fi lăsat omenirii ceva mult mai valoros și mai grozav decât lucrările sale uimitoare, unde alături de strălucirea minții originale și a geniului artist la fiecare pas există puncte moarte de schițe inutile, se renkikh, lungi și amuzante, adesea stângace Pentru ca afinitatea dintre geniu și nebunie să fie considerată un fapt stabilit, trebuie demonstrat că toate geniile sunt neuropatice, nebuni, bețivi, degenerați sau perversi În același timp, este necesar să se dovedească starea lor patologică prin studii clinice pe oameni vii, și nu prin înțelepciunea livrescă Dacă se poate dovedi, atunci să exclamăm - să trăiască Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE •nebunie! jos cu sănătate, minte strălucitoare, gând calm Între timp, nu se poate decât să regrete că asemenea talente mari precum Edgar Allan Poe au fost reduse din cauza suprasolicitarii și a condițiilor tragice de viață la beție, opiu și tulburări mintale satul Bauler Uber Willensfreiheit Trupa Zwõlf Vorlesungen von Wilhelm Windel V-VII - O carte publicată recent de Windelband își propune să rezolve problema liberului arbitru și a relației dintre libertate și responsabilitate în domeniul dreptului, moralității și religiei Această întrebare este considerată de Windelband în acest eseu nu pentru prima dată: în binecunoscuta sa colecție "Preludii" (Tradusă din a doua ediție germană a lui S Frank St Petersburg,), el o atinge în mai multe articole , dintre care unul este "Normele și legile naturii" - chiar dedicat în întregime lui Dar problema libertății și responsabilității este considerată în articolul menționat doar ca parte a unei întrebări mai generale despre conștiința normală și, prin urmare, soluția ei este prea generală și nici măcar în întregime clară, mai ales pentru cel care nu a stăpânit pe deplin spiritul critic filozofie În lucrarea de față, punctului de vedere critic al autorului i se oferă o formulare mult mai distinctă (vezi prelegerea i) și este comparat cu alte puncte de vedere - empiric și metafizic Această comparație îi oferă lui Windelband posibilitatea de a-și justifica viziunea despre libertate și responsabilitate în două moduri: negativ, dovedind imposibilitatea punctelor de vedere empirice și metafizice, și pozitiv, explicând că libertatea și responsabilitatea sunt posibile doar din punct de vedere critic sau transcendental vedere O astfel de prezentare mai profundă și mai cuprinzătoare a problemei libertății justifică, după cum credem, următoarea expunere comparativ detaliată a conținutului noii cărți a lui Windelband Centrul de greutate al cercetării este asumat de Windelband în primul, adică problema pur teoretică a liberului arbitru După ce a subliniat ambiguitatea termenilor "libertate" și "voință", autorul trece la luarea în considerare a celor mai tipice semnificații, care au fost investite de conștiința obișnuită și filozofică în expresia "liber arbitru" De dragul completitățiii Biblioteca "Runivers"

RECENZIE DE CARTE Din aceste valori, viața voinței se împarte în trei momente: momentul în care apare o dorință, momentul alegerii dintre dorințe și, în final, momentul în care dorința aleasă se realizează Prin aceasta, întrebarea generală despre liberul arbitru se încadrează în trei întrebări particulare: despre libertatea voinței, alegerii și acțiunii (lectura întâi); Studiul începe cu cea mai simplă dintre acestea, cu problema libertăţii de acţiune Prin libertate de acțiune se înțelege posibilitatea unui om de a face ceea ce își dorește În opinia autorului, o persoană are într-adevăr o astfel de libertate în anumite limite (lectura a doua) Revenind apoi la o discuție a problemei libertății de alegere, autorul dezvăluie în detaliu condițiile de apariție și mecanismul alegerii Alegerea apare atunci când în conștiință apar mai multe astfel de dorințe diferite, care nu pot fi realizate în același timp În ciocnirea mai multor - în cel mai simplu caz, două dorințe sau motive - unul dintre ele va prevala Îl numim cel mai puternic, ceea ce stabilește poziția axiomatică: în lupta motivelor, victoria aparține celui mai puternic Prin urmare, o determinare a puterii motivelor poate fi dată numai după ce alegerea dintre ele s-a încheiat Cu cât diferența de puterea motivelor este mai mică, cu atât alegerea devine mai lungă și mai dureroasă Aceasta ridică întrebarea: ce se va întâmpla dacă puterea unui motiv este egală cu puterea altuia? În mod abstract, acțiunea într-un astfel de caz nu poate avea loc, deoarece dacă ar avea loc, motivul sigur și-ar învinge rivalul, prin urmare, conform definiției, ar fi mai puternic decât acesta din urmă, ceea ce este contrar ipotezei echivalenței dintre aceste motive Dar experiența ce spune? Confirmă ea faptul existenței liberum arbitrium indifferentiae - o decizie nemotivată a voinței? Este imediat clar că experiența nu este în măsură să răspundă la întrebarea ce se întâmplă atunci când două motive echivalente se ciocnesc, deoarece se poate vorbi de însăși echivalența lor doar dacă ar exista fapte incontestabile în experiența unei alegeri care continuă, care de fapt niciodată se întâmplă Dar experiența poate ajuta la rezolvarea acestei probleme din cealaltă parte: să presupunem că avem o dorință care poate fi îndeplinită în mai multe moduri, iar conștiința noastră nu   nu are niciun motiv să prefere oricare dintre aceste moduri Și totuși dorința se realizează într-un fel sau altul Susținătorii unei decizii indiferente (nemotivate) a vor vedea aceste fapte ca o confirmare a părerii lor Dar nu trebuie decât să ne gândim puțin pentru a vedea inconsecvența unei astfel de explicații a faptelor Motivul pentru care o persoană recurge la unul dintre mijloacele echivalente pentru a-și îndeplini dorința constă în mecanismul său fiziologic sau psihologic Când vreau să obțin ceva și nu contează pentru mine dacă să-l iau cu mâna dreaptă sau cu mâna stângă - și când îl obțin, să zicem, cu mâna dreaptă - motivul acestei mișcări a mâinii drepte nu se află în conștiință, ci în partea fiziologică a corpului Când mi se cere să spun un număr din trei cifre, motivul pentru care spun, de exemplu, numărul , nu este în niciun motiv, ci pur și simplu pentru că, conform legilor de asociere cu numele, numărul a apărut în mintea mea, pe scurt, cauza stă aici în mecanismul psihologic Alegerea dorințelor nu reprezintă, așadar, faptele unei decizii nemotivate a voinței, iar faptele din sfera alegerii mijloacelor, care par să vorbească pentru această lipsă de cauză, sunt de fapt explicate cu totul diferit (Prelegere Trei) Revenind la caracteristicile motivelor între care are loc alegerea, Windelband le împarte în care începe alegerea și constantele care interacționează cu primele, slăbind, întărindu-le sau înlăturându-le

din câmpul conștiinței Rezultatul oricărei acțiuni este determinat de proprietățile agentului care acționează și de proprietățile mediului asupra căruia este îndreptată acțiunea Și în fiecare persoană există un nucleu relativ permanent de sentimente și dorințe, conform căruia reacționează la motivele de numerar care îi intră în conștiință Acest nucleu relativ constant de sentimente și dorințe se numește caracterul omului Libertatea de alegere se numește capacitatea unei persoane de a răspunde cu toată energia caracterului său la motivele care îi intră în conștiință De asemenea, o persoană posedă uneori o astfel de libertate psihologică Dar când afectul este prezent, adică cu un astfel de motiv, care, intrând în conștiință, aproape fără ezitare înclină voința de partea sa, libertatea de alegere dispare Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE zaet Starea de alegere în timpul afectului nu este liberă deoarece nucleul relativ permanent al unei persoane în acest caz nu are posibilitatea de a acționa în baza motivului Dimpotrivă, alegerea sub influența pasiunii din punctul de vedere al acestei definiții ar trebui numită liberă, deoarece pasiunea, ca motiv bine ordonat, este deja a doua natură a unei persoane, devine miezul ei relativ permanent (prelegeri) patru și cinci) Cu toate acestea, conștiința nu mai puțin obișnuită numește o persoană ca nu este liberă atunci când voința sa este determinată sub influența pasiunii Aceasta propune o nouă înțelegere a libertății: acea voință se numește liberă, care operează sub influența legii morale, sub influența normei Conceptul de libertate morală introduce un anumit conținut în caracterul unei persoane: nu orice decizie care decurge din caracter este recunoscută ca fiind liberă, ci doar cea care decurge din caracterul moral Astfel, libertatea morală și psihologică nu sunt concepte contradictorii, ci doar diferite și, prin urmare, libertatea morală poate fie să coincidă, fie să diverge de libertatea psihologică (cursul șase) Dar problema liberului arbitru dobândește cea mai mare dificultate abia în cea de-a treia fază - în problema liberului arbitru Acesta din urmă este condiționat de ceva sau nu, iar dacă este condiționat, atunci de ce? Această întrebare creează un nou concept metafizic al libertății, care se exprimă în două forme, în funcție de recunoașterea libertății, i e lipsa cauzei în spatele motivelor unice, în numerar sau numai caracterul unei persoane este recunoscut ca fără cauză și toate reacțiile sale la motivele care intră în conștiință sunt considerate necesare Este justificată această negare a cauzalității, în primul rând, în prima fază, când dorințele individuale sunt recunoscute ca fără cauză? Asumarea lipsei de cauză este contrară celei mai înalte presupuneri a științei moderne, premisa sub care numai natura devine inteligibilă, iar onus probandi, în negarea legii cauzalității, poate fi deci pusă asupra celor care se îndoiesc de valabilitatea ei universală Aceasta este obiecția teoretică Dacă, totuși, se crede că numai negând cauzalitatea este posibilă responsabilitatea, atunci este ușor să arătăm că nu numai că responsabilitatea nu este salvată prin asumarea cauzalității, ci, dimpotrivă, pentru aceasta Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE nu este absolut loc La urma urmei, fără cauză este un accident absolut, iar acolo unde evenimentul s-a întâmplat complet întâmplător, ar fi absurd să dai vina pe cineva pentru asta Deci, nici considerentele teoretice nu dau vreun drept, nici considerațiile practice nu dau vreun motiv pentru a recunoaște lipsa de cauză din spatele unei singure dorințe (prelegerile șapte și opt) Știința empirică în fața statisticii cu constanța sa numerică nu face decât să confirme concluzia despre imposibilitatea acceptării unei dorințe nerezonabile (Lectura Nouă) Dar știința empirică vorbește

pentru cauzalitate și o definește nu numai în raport cu dorințele individuale, ci o afirmă în raport cu însăși natura omului Aceasta ne aduce în considerarea celei de-a doua forme a conceptului metafizic de libertate, conform căreia numai caracterul este recunoscut ca necauzat, în timp ce reacțiile sale la motivele existente sunt considerate necesare Fidelă firului său călăuzitor, știința empirică, în fața fiziologiei și mai ales a psihologiei, vorbește negativ despre această formă de libertate metafizică Ținând cont de indicațiile experienței referitoare la formarea și dezvoltarea caracterului, psihologia, contrar metafizicii, afirmă, în primul rând, variabilitatea caracterului, singura sa relativă constanță și, în al doilea rând, producerea sa sub influența influențelor în continuă desfășurare Recunoscând pe deplin că orice reacție este rezultatul proprietăților agentului care acționează și al proprietăților mediului asupra căruia este îndreptată această influență, psihologia, în raport cu caracterul, vede un astfel de mediu primar în ceea ce se numește temperament Pe baza temperamentului, transmis copilului, împreună cu organizarea lui fiziologică, începe procesul de formare a caracterului Așa vorbește știința empirică în termeni generali despre această întrebare Dar, pe lângă dezacordul cu știința modernă, acceptarea unui substrat necauzat este împiedicată, pe de o parte, de imposibilitatea de a se gândi la conținutul său, deoarece orice substrat în general pare să fie lipsit de orice proprietăți empirice și, pe de altă parte de parte, de contradicțiile la care duce inevitabil acest concept Aceste contradicții sunt relevate atât din partea metafizicii, cât și din partea teologiei Nicio metafizică monistă, care să caute un început de viață unic, atotcuprinzător, Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE nu poate accepta multiplicitatea centrelor substanţiale eterogene La rândul ei, teologia, înțelegându-L pe Dumnezeu ca Creatorul a tot ceea ce există, nu poate permite aceste substanțe fără cauză (cursul zece) Învățătura lui Kant despre caracterul inteligibil al lui Kant va trebui luată exact în același mod negativ, dacă doar cineva o înțelege metafizic, adică în sensul că la baza caracterului empiric stă, ca cauză a acestuia, inteligibilul, postulant necaucal Împotriva acestei doctrine, pe de o parte, vor apărea aceleași nedumeriri și contradicții care au fost remarcate mai sus atunci când luăm în considerare cel de-al doilea tip de libertate metafizică, iar pe de altă parte, la aceasta se vor adăuga dificultăți mai speciale Astfel, dacă caracterul empiric nu este decât un fenomen al inteligibilului și reprezintă, după cum arată experiența, o cantitate schimbătoare, uneori chiar conținând contradicții, atunci acestea din urmă trebuie gândite și în acel act în afara timpului, pe care caracterul inteligibil îl presupune empiric În plus, dacă caracterul inteligibil este înțeles ca purtător al legii morale, care este întotdeauna identică cu sine, atunci va trebui să admitem că atât caracterul inteligibil, cât și fenomenul său empiric trebuie să fie aceleași în toate subiectele, ceea ce este complet la fel șansele cu experiența Deci, dacă nu vrem să respingem fundamentul kantian al eticii, atunci trebuie să renunțăm la înțelegerea metafizică a relației dintre lucrul în sine și fenomen, ca despre două realități care stau una lângă cealaltă, și să o înțelegem transcendent , adică ca două moduri de considerare, întemeiate diferit și direcționate diferit Până acum discuția s-a mutat pe presupunerea că cunoașterea oferă o imagine adecvată a realității și că metodele noastre de gândire corespund ordinii lucrurilor Dar această presupunere este complet greșită Cunoașterea își stabilește un anumit scop și, în funcție de acest scop, alege materialul și mijloacele Legile generale ale

existentului sunt doar produsul alegerii gândirii, care operează pe baza categoriei de cauzalitate Când știința examinează orice obiect, sarcina sa este de a arăta cum, în ceea ce privește proprietățile și relațiile sale, acesta este supus conexiunii generale a lucrurilor Poza care se dovedește Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE Rezultatul unei astfel de cercetări științifice este crearea unei minți teoretice, valoroasă pentru cei din urmă, dar care nu pretinde nici măcar completitatea sau adecvarea imaginii Dar modul cauzal de a privi lumea, tocmai pentru că este doar un mod de a o privi, nu poate exclude un alt mod, pentru care nu este nevoie să se țină seama de premisele, scopurile, formele și rezultatele primului Deci apare întrebarea: există vreun alt mod de a privi lumea? Răspunsul este clar - cealaltă modalitate este să o considerăm din punctul de vedere al valorii morale, din punctul de vedere al normei În evaluările morale, atenția este atrasă doar asupra relației dintre o acțiune sau un caracter dat la normă Să fim conștienți de faptul că o persoană a procedat rău în virtutea caracterului, care este în întregime determinat de mediul în care a trăit și trăiește subiectul dat - nu refuzăm de la această evaluare Și invers, dacă suntem conștienți că o faptă bună se face în mod firesc, nu negăm respectul unei persoane Meritul lui Kant constă în faptul că a distrus opinia că cunoașterea teoretică, bazată pe categoria cauzalității, oferă o imagine adecvată a realității Lumea rațiunii teoretice este doar o imagine creată dintr-un anumit punct de vedere și cu un anumit scop Alături de ea, complet independentă de ea, stă lumea rațiunii practice, sfera aprecierilor morale Și numai în acest sens transcendental se poate accepta învățătura lui Kant despre caracterul inteligibil și empiric (lectura unsprezece) Studiul primei - chestiunea teoretică a liberului arbitru - este încheiat Acum, conform planului schițat, autorul continuă să studieze a doua chestiune practică a responsabilității O analiză a diferitelor forme de responsabilitate arată că problema de aici nu merge mai departe decât constatarea cauzalității subiectului imputat De îndată ce se dovedește că într-o acțiune dată caracterul unei persoane s-a manifestat într-o direcție proastă sau bună, deci imediat se face o evaluare Astfel, pentru a justifica tipurile de responsabilitate existente, este suficientă doar libertatea psihologică - libertatea de alegere Personalitatea este responsabilă atunci și în măsura în care și în măsura în care caracterul ei s-a manifestat în acțiune Dar întrebarea se adâncește și se pune sub această formă: există Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE este un drept rezonabil să facem un om responsabil pentru caracterul său? Din recunoașterea valorii normelor rezultă un răspuns afirmativ la această întrebare Oamenii sunt chemați să implementeze anumite norme în viață, iar imputarea are sensul că prin ea se introduc norme în conștiința subiecților, de la care aceștia se abat Aceasta determină și principiul care stabilește înălțimea pedepsei: aceasta din urmă ar trebui să fie mai mare decât valoarea normei încălcate (lectura a douăsprezecea) În cele de mai sus, am încercat să clarificăm doar cursul logic al gândirii lui Windelband, subliniind pe scurt soluția problemei și principalele argumente Dar alături de aceasta, cititorul va găsi în carte o mulțime de argumente secundare, exemple care clarifică mai îndeaproape gândirea autorului, referințe istorice etc Gândirea autorului, trecând de la mai ușor la mai dificil, atingând cele mai diverse probleme, se mișcă foarte logic; În ceea ce privește opiniile pozitive ale lui Windelband, ni se pare că pot fi ridicate obiecții destul de serioase împotriva afirmației sale că problema liberului arbitru - ca postulat al moralității - nu poate

fi rezolvată nici pe baze empirice sau metafizice și că recunoașterea și apărarea libertăţii voinţei este posibilă numai din punct de vedere transcendental Și deși, în rezolvarea chestiunii liberului arbitru din punctul de vedere indicat, autorul, în general, aderă la astfel de interpreți geniali ai lui Kant precum Hermann Cohen și nu oferă nimic esențial nou în acest sens, totuși, o cunoaștere a cărții Windelband pe care am analizat-o pare foarte de dorit În literatura rusă, din câte știm, nu există încă un eseu atât de cuprinzător, profund și, în același timp, destul de accesibil despre liberul arbitru Din păcate, traducerea cărții lui Windelband publicată la Moscova (tradusă de Rubinstein, editată de V M Nevezhina, ediție de I I Fondaminsky,), deși în general poate fi numită satisfăcătoare, mai ales dacă luăm în considerare imperfecțiunea literaturii noastre traduse - cu toate acestea, are și unele deficiențe esențiale Cititorul se întâlnește uneori cu fraze extrem de obscure, de exemplu: Biblioteca Runiverse RECENZIE carte Mai, în considerarea postulatelor teoretice, are înțelesul cel puțin aceleiași metode de considerare necesare și obligatorii, în esență rezonabile "(p ibo), sau la propoziții ca următoarele: "Faptul că o persoană nu a avut cel mai mic idei despre ceea ce a fost problema, deci în acest fel "etc (p) În sfârşit, se întâlnesc chiar şi expresii destul de curioase, de exemplu: " Într-o bună zi (aici) se pune problema liberului arbitru sub o formă sau alta ca o problemă personală înaintea gândului oricărei persoane serioase" (p i) Am auzit că alte două traduceri ale cărții lui Windelband au apărut la Petersburg Dar din anumite motive nu apar la Moscova Poate că vor fi mai bune decât traducerea domnului Rubinstein Dar, în ciuda acestor neajunsuri, traducerea domnului Rubinstein mai poate fi folosită, mai ales dacă se ține cont de importanța cărții lui Windelband A Berdnikov Naturwissensehaft une Weltansehauung Eine Rede von Max Verworn Zweite unveranderte Auflage Leipzig Deși opiniile filozofice generale ale lui M Vervorn, a căror prezentare este subiectul acestei broșuri, sunt probabil deja cunoscute de majoritatea cititorilor ruși - conform lucrării sale principale "Fiziologie generală", publicată în în traducere rusă în publicația " Biblioteci pentru autoeducație" ce credem că nu este de prisos să oprim încă o dată atenția cititorilor asupra acelor prevederi fundamentale, care, în opinia autorului nostru, ar trebui luate ca baza oricărei viziuni cu adevărat științifice asupra lumii În discursul lui Verworn, care ne interesează, găsim nu doar o prezentare extrem de simplă și clară a principalelor sale concepții filosofice, ci și o critică foarte spirituală a tuturor încercărilor făcute până acum de a construi o viziune natural-științifică integrală asupra lumii Verworn își începe discursul cu o analiză a procesului cognitiv Această analiză îl duce la concluzia că viziunea asupra lumii trebuie să fie monistă \ "a explica înseamnă a reduce lucrurile la un singur principiu" și, mai mult, acesta Biblioteca "Runivers" RECENZIE DE CARTE principiul "trebuie cunoscut, iar informația în sine este lipsită de ipoteze" Aceasta este o poziție stabilită logic și servește drept piatră de încercare pentru Verworn atunci când ia în considerare diverse încercări de a construi o viziune asupra lumii pe date științifice naturale În primul rând, Verworn consideră materialismul, care consideră toate fenomenele mentale ca funcții ale creierului Dar nimic nu poate fi obținut din mișcarea atomilor decât această mișcare și astfel materialismul nu poate da monismul dorit Verworn nu este, de asemenea, mulțumit de teoria lui Haeckel, conform căreia fiecare atom este într-o anumită măsură animat, iar diverse combinații ale acestor atomi animați

formează organisme cu suflete de complexitate diferită, până la om Dar o astfel de teorie nu rezolvă întrebarea, ci doar o împinge deoparte, deoarece nu spune nimic despre relația dintre elementele materiale și mentale dintr-un singur atom Încercarea lui Fechner și Herbert Spencer de a reveni la principiile de bază ale viziunii despre lume a lui Spinoza și de a considera "sufletul" și "corpul" ca două "forme de contemplare" ale aceleiași substanțe, nici autorul nu o consideră reușită, deoarece " un singur principiu", la care aici se reduc lucrurile - "substanța" - este o cantitate necunoscută, iar reducerea însăși se bazează astfel pe o ipoteză Există încă o perspectivă energetică, care consideră toate fenomenele naturale ca produse ale energiei consumate Dar nu îndeplinește cerințele de mai sus Dacă fenomenele psihice sunt privite ca fiind descoperirea uneia dintre formele de energie cunoscute nouă (adică fizico-chimice) de energie, atunci viziunea asupra lumii energetice va diferi de materialism doar prin formularea sa ("atomul" va fi înlocuit cu "forma" de energie"); dacă totuşi fenomenele psihice sunt reduse la o formă specială, necunoscută de energie, aşa cum o face Ostwald, atunci monismul se stabileşte numai cu ajutorul unei ipoteze, care, de altfel, în experienţa noastră are puţine date faptice pentru confirmarea ei Astfel, dintre toate încercările făcute până acum de oamenii de știință naturii de a construi o viziune asupra lumii, unele nu duc deloc la monism, în timp ce altele, deși duc la acesta, folosesc un principiu necunoscut ca principiu explicativ Biblioteca Runiverse RECENZIE DE CARTE Și acest rezultat fără speranță este destul de de înțeles Toate aceste încercări au căutat să ofere o soluție unei probleme care nu există cu adevărat Punctul lor de plecare este ideea opoziției dintre lumea mentală și lumea "fizică" Dar tot ceea ce o persoană știe despre lumea corpurilor sunt fie senzații, fie complexe ale acestora În consecință, pentru o minte eliberată de prejudecăți, întreaga lume fizică este construită din senzații, iar în loc de dualism, opoziția dintre fizic și mental, se obține în acest fel "psihomonismul" Psihomonismul, așa cum este ușor de observat, satisface și pe deplin cerințele pe care, potrivit lui Verworn, logica le impune oricărei viziuni științifice asupra lumii "Totul aici se reduce la unul, care este psihicul; cea ne este cunoscută, întrucât conținutul psihicului ne este dat direct; tocmai aceeași reducere a avut loc fără nicio ipoteză În ceea ce privește știința naturii, rolul ei se rezumă, evident, la a pune în ordine, alături de psihologie, părțile constitutive care alcătuiesc imaginea lumii în conștiința noastră și a stabili o relație reciprocă între ele Acestea sunt opiniile unuia dintre fiziologii moderni remarcabili Cu aceste opinii, exprimate în discursul lui Fervorn pe care l-am examinat, este foarte simplu și clar, nu va fi lipsit de interes, după cum credem, să facem cunoștință cu cercurile mai largi ale publicului cititor rus, deoarece printre partea sa semnificativă , din păcate, viziunea falsă încă domină, de parcă știința naturii duce inevitabil la o viziune asupra lumii mai mult sau mai puțin colorată materialist ETC Harald Geffding Probleme filozofice Tradus din germană G Ya Kotlyar Moscova C $ aproximativ k În această carte mică, dar foarte informativă, prof Geffding, care este bine cunoscut publicului rus prin traducerile sale Psihologie, Istorie a filosofiei și eticii, consideră patru probleme principale, în opinia sa, filozofice: i) problema naturii fenomenelor conștiinței;) problema corectitudinii cunoștințelor;) problema naturii ființei și) problema evaluării El arată că aceste patru probleme pot fi reduse Biblioteca "Runivers" recenzie de carte la unul de bază, că în toate avem doar în

diferite forme și aplicații aceeași problemă de bază Astfel, problema conștiinței indică în mod necesar problema ființei și cunoașterii și, deși psihologia este o știință complet independentă, soluția ultimelor sale întrebări, ultimele sale, potrivit autorului, este în strânsă și necesară legătură cu soluția probleme principale în alte domenii ale cunoașterii Pe de altă parte, acestea sau alte poziții epistemologice determină întotdeauna opiniile noastre ontologice Același lucru trebuie spus despre conectarea altor probleme Astfel, toate cele patru probleme indică una de bază, fără de care nu pot fi înțelese, și tocmai în această direcție este îndreptată atenția principală a lui Heffding Heffding indică dialectica necesară a conștiinței noastre atunci când gândește unitatea supremă, acele contradicții în care se încurcă, asumând absolutul Ne străduim în mod necesar pentru o anumită unitate; partea poate fi înțeleasă de noi doar din întreg Dar această unitate nu poate fi realizată niciodată, deoarece întregul însuși este cunoscut din părțile sale și analiza sa nu poate fi niciodată completă Pe de o parte, descoperim o legătură din ce în ce mai strânsă între varietatea care ne este oferită și, pe de altă parte, această varietate se desparte în părți tot mai mici Așa apare antinomia de bază între "continuitate" și "discontinuitate" fenomenelor Această antinomie de bază Heffding se dezvoltă apoi în detaliu în discuția fiecăreia dintre problemele de mai sus, prin care întreaga sa opera primește o legătură internă și unitate Alături de aceasta, există o polemică plină de sens pe diverse probleme cu reprezentanți ai gândirii filosofice moderne, Avenarius, Kantieni și alții După cum se poate vedea din conținutul indicat, ideea principală a eseului luat în considerare este neoriginală Într-un anumit sens, Heffding repetă ceea ce a fost deja exprimat de Kant în partea pozitivă a dialecticii sale transcendentale Ideile rațiunii trebuie să unească regulile disparate ale experienței, dar această unitate în realitate rămâne doar o "problemă", un ideal către care ne străduim în permanență fără speranța de a-l atinge vreodată, aceste idei au, așadar, Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI doar o semnificație regulativă, dar în creativitatea științifică trebuie întotdeauna, cel puțin ipotetic, să pornim de la o anumită unitate, iar aplicarea cea mai regulativă a ideilor este posibilă numai datorită unei semnificații constitutive inevitabil implicate a acestora (Pentru mai multe despre acest lucru, vezi "Red Numeric Raz " al lui Kant, Anexa la Dialectică Transcendentală) Dar dacă, prin urmare, ideea principală a lui Heffding nu este originală, atunci opera sa nu prezintă un interes mai puțin îndoielnic și ar trebui recomandată oricui ar dori să-și formeze o idee clară despre starea problemelor filosofice moderne Principalul merit al lui Heffding constă în faptul că el subliniază din nou energic dialectica interioară a conștiinței noastre, fapt care este adesea uitat sau ignorat de cercetătorii moderni În prezent, când există o tendință spre unitatea viziunii asupra lumii, orice discuție asupra problemelor asociate cu o astfel de aspirație nu poate fi decât de dorit Traducerea domnului Kotlyar, deși nu se distinge prin meritul literar, este în general realizată mai mult sau mai puțin satisfăcător d Toporkov Cărți și broșuri noi primite de la editori Bibliotecă pentru familie și școală Ed ed "Lectură pentru copii" și "Prospect pedagogic": Poze din viața japoneză Comp E N Tikhomirova Artă C k Prin Altai și Pamir Eseuri despre călătoriile în Pamir Tageva-Rustam-Bek Artă C k Conducătorul suveran al pământului împăratului rus Petru cel Mare Alcătuit de D I Tikhomirov Artă - C o k Oaspeți de primăvară poeziile lui Belousov Artă C k Wilhelm Windelband Despre liberul arbitru Douăsprezece prelegeri

Transl cu el M M Rubinshtein, editat de V Nevzhina Moscova, Art Il-j-iyy C și r k Întrebări de filosofie, carte θ Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Prof V Windelband Preludii Articole și discursuri filozofice Tradus cu al -lea german ed S Franko Sankt Petersburg, Art IV-]- · Ts i r o k * P I Voznesenskyi La istoria idealismului Partea I Despre izvoarele filosofiei lui Malebranche Sankt Petersburg, Art H P Volkov George Henry Lewis Schiță biografică cu portret Vladikavkaz, Art Ts k K Zhanov Teoria variabilei și limita în epistemologie și în istoria cunoașterii Sankt Petersburg, Art Ts și r Ediții ale editorilor revistelor "Lectură pentru copii" și "Lista pedagogică": Eliza Ozheshkova Yulyanka Transl din polonezul V Lavrov Art C k H P Druzhinin Adunarea Volost Artă C k V M Lavrov Ce culoare viață Povești de Viktor Gomu-lipkago și Jan Lada Artă C k A Rozhdestvenskaya Tito Istoria lupului de luncă E Seton-Thomson Din engleza Artă C k A Altaev Copii mici Povești despre animale Artă C ° k D N Mamin-Siberiai Sir Panteley-Svet Ivanovici Art C la B M Lavrov Artiști pentru copii (Yana Lada, Vincent Kosiakevich, Gabriella Zapolskaya, Anthony Antetskago) Din Polonia-Sf l C k P A Rossiev Cuib de vulturi Impresii de călătorie în Muntenegru Artă C k D N Mamin-Sibiryak Lame Artă C k G T Severtsov-Polilov băiatul prințului Artă C k Kuno-Fischer Istoria noii filosofii T III Leibniz viața, scrierile și învățăturile sale Transl cu el N N Polilova SPb , Art C p · Oswald Kulpe Eseuri de filozofie germană modernă, Sankt Petersburg, Art C k P A Nekrasov Școala filozofică și matematică din Moscova și fondatorii ei Moscova, Art IV-f- Raportul Societății Pedagogice de la Universitatea din Moscova pentru anii - , Moscova, Biblioteca "Runivers" CĂRȚI ȘI BROȘURI NOI Frumos ca obiect al imitației și motor al culturii O nouă explicație a întrebărilor de estetică C k Sankt Petersburg Pg Culegere de lucrări de neuropatologie și psihiatrie, dedicată profesorului I A Sikorsky de către studenții săi cu ocazia împlinirii a treizeci și cinci de ani de activitate medicală și științifică (-) Kiev, Art Prof I A Sikorsky Psihologie generală cu fizionomie într-o prezentare ilustrată Kiev, Art C p N Strahov Despre conceptele de bază ale psihologiei și fiziologiei Kiev, Art XII-f- C i r L Shestov Apoteoza lipsei de temei SPb , Art C i r k R Em La problema bătrâneții și a morții Partea I Ekaterinoslav, Art VII - C k Dicţionar enciclopedic Tom HHG Oviduct - V Editura F A Brockhaus (Leipzig), I A Efron (Sankt Petersburg) SPb , I I Tomin Introducere în istoria filozofiei Moscova, Art C i r k Biblioteca "Runivers" Revizuirea revistelor Revue philosophique din , nr - Dr E Tardien "Le cynisme: étude psychologique" Otrăvându-se pe analiza psihologică a cinismului, autorul îi arată baza, egoismul, și numește căptușeala sa metafizică imoralitatea transcendentă a naturii, pentru care nu există nici dreptate, nici nedreptate, și - viața obținută cu ajutorul unui act orb După ce a sortat prin câțiva teoreticieni ai cinismului, precum: La Rochefoucauld, Schopenhauer, Renan, Stendhal, Max Stirner și Nietzsche, autorul enumeră acele trăsături de caracter de care se atașează cinismul Acestea, după părerea lui, sunt: puterea, răzbunarea celor învinși, răutatea, senzualitatea, tremuratul, vulgaritatea naturii, ticăloșia Poți fi un cinic prin temperament - aceștia sunt oameni insensibili În cele din urmă, cinismul poate fi, ca proprietate înnăscută, proprietatea unei întregi familii Analiza se încheie cu luarea în considerare a diverselor manifestări ale cinismului: cinismul colectiv, cinismul stăpânilor, sclavilor, cinismul în căsătorie, în relația părinților cu copiii, în slujire etc , etc , din care reiese clar modul în care acest sentiment pătrunde toată viața noastră XénopoL "Le charactère de l'histoire" Istoria, în sensul larg al cuvântului,

conturând dezvoltarea lumii în ansamblu, se ocupă de fenomene care sunt individuale în raport cu timpul, adică nu se repetă în timp, deși pot fi generale și chiar universale în raport cu prevalența în orice epocă dată Obiecţiile lui M Lacombe la această concepţie a istoriei sunt parţial Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV explicat printr-o înțelegere diferită din partea sa a termenului "individ" Mai mult, istoria, în opinia sa, ar trebui să formeze un sistem de concepte generale exact în același mod ca și științele naturii Între timp, științele teoretice, investigând fenomene care se repetă în timp, stabilesc legi, mereu și pretutindeni cei care guvernează aceste fenomene; istoric, prin examinarea dezvoltării treptate a fenomenelor individuale, nerepetându-se niciodată într-un mod complet identic în timp, dacă formulează idei generale, atunci nu sub forma unor legi, ci sub forma unei serii de fapte individuale; și deși sociologii au încercat să găsească legile dezvoltării care guvernează aceste serii, dar pentru ca încercările lor să aibă succes, este nevoie de aceeași serie a seriei, ceea ce de fapt nu este Legile dezvoltării formulează doar ceea ce se repetă invariabil în istorie, în timp ce esența dezvoltării constă tocmai în schimbare și, prin urmare, legile dezvoltării nu sunt de mare valoare în istorie Cât priveşte fenomenele care se repetă în timp, nu ne interesează modificarea faptelor individuale, ci esenţa lor generală formulată de lege F Le Dantec "La logique și experiența" Considerând logica ca un rezultat consistent al experienței generice și confirmându-și ideea cu referințe la matematică, autorul alege ca punct de plecare punctele de vedere ale matematicienilor Poincaré și Freycinet JH Leuba "A propos de l'érotomanie des mystiques erbette ns" Câteva cuvinte de obiecție la articolul lui Brenìer de Montmo-rand), care critică punctul de vedere al autorului asupra mis-ului creștin > bifă P Fauconnet "La morale et les moeurs d'après M Lévy-Brühl" Revizuire critică Kozlowski "L'évolution comme principe philosophique du devenir" Ideea de evoluție conține trei elemente: i)) R ph il Nr Yu Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV nicio schimbare continuă a stărilor lumii,) natura sa mecanică și cauzală,) o anumită direcție a schimbării și, în consecință, o limită atinsă la un timp anume sau nedeterminat Ideea schimbărilor în ansamblu, exprimată de principiul evoluției, nu trebuie confundată cu variabilitatea fenomenelor în limitele conștiinței noastre empirice, care nu este supusă anumitor legi Ideea de evoluție apare simultan cu filozofia Este deja cuprinsă în sistemul lui Anaximandru, repetându-se și dezvoltându-se în conceptele filozofilor și oamenilor de știință din secolele următoare până în secolul al XIX-lea, i e înainte de apariția sistemelor lui Kant și Laplace și, într-o aplicație mai specială la lumea organică, teoriile lui Lamarck, Darwin etc Ideile anticilor cu privire la această problemă diferă puternic de teoriile moderne, deoarece, împreună cu evoluția , ele permit posibilitatea involuției sau a revenirii la starea inițială Teoriile moderne vorbesc despre o singură direcție de evoluție, derivând această lege ca o consecință logică din postulate a priori și îmbrăcând-o într-o formă matematică Motivul dezacordului constă în faptul că ideea de infinit este inerentă noilor ere, în timp ce anticii considerau lumea limitată în spațiu Principiul evoluției servește drept fundament pentru o serie întreagă de ipoteze despre ceea ce se întâmplă în lume în ansamblu, jucând astfel rolul principiului conservării energiei în fizică și eternitatea materiei în chimie G Batault "L'hypothèse du "retour éternel" devant la science moderne" Ipoteza "eternei întoarceri", formulată în forma sa rudimentară de către antici, este în

principal proprietatea secolului al XIX-lea și își găsește o expresie deosebit de vie la Nietzsche Această ipoteză se bazează pe conceptul modern de materie, bazat pe conceptul de atom Logica sa se bazează: i) pe patru teorii moderne ale cantităților infinit de mici (infinitesimale în matematică, atom chimic, protoplasmă biologică, electron fizic) și) pe combinații matematice Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV P Lapie "Experience sur l'activite intellectuelle" Pe baza datelor experimentale, autorul încearcă să-și dea socoteală: i) în ce cazuri mintea noastră nu este mulțumită de materialul care i-a fost dat și își arată activitatea și) ce direcție ia atunci gândul Ambele sunt explicate din motive de natură intelectuală Răspunsul la prima întrebare este următorul: în acele cazuri în care, cu ajutorul emoției, obiectul intră în posesia completă a conștiinței, sau atenția este absorbită de o parte a celei date și apare mecanic una dintre ideile asociate acestuia în conștiință, în ambele cazuri mintea rămâne pasivă În ceea ce privește direcția gândirii în cazurile de manifestare a activității, ea este epuizată de următoarele trei tipuri de categorii: descriptive sau comparative, explicative sau regresive, teleologice sau progresive și este determinată cel mai strâns, după cum arată experimentele, de punctul de cele mai putine cunostinte G Dumas "Saint-Simon, père du positivisme" Autorul vrea să arate că adevăratul întemeietor al pozitivismului, contrar părerii pozitiviștilor, ar trebui considerat Saint-Simon, iar pentru a dovedi influența lui Saint-Simon asupra lui Comte, consideră, în primul rând, personalul relații ale ambilor filosofi, care au început în Pe la , în scrierile sale din domeniul politicii, Kont este un elev ascultător al lui Saint-Simon, care exprimă gândurile profesorului În domeniul științei, pe probleme speciale, din cauza ignoranței lui Saint-Simon, Comte este liber de influența sa, dar în sfera ideilor generale îi este complet subordonat Cu o asemănare totală în vederi, ele diferă prin metodă: Saint-Simon dă frâu liber imaginației, Cont își verifică construcțiile cu o logică de nezdruncinat și în unele puncte nu este de acord cu profesorul Aceasta este starea lucrurilor până în , când relațiile de prietenie ale ambilor filozofi sunt înlocuite cu unele ostile, iar Comte, apărându-și cu gelozie originalitatea și gloria, începe să nege influența binefăcătoare trăită în propriile sale cuvinte și ia armele împotriva profesorului Între timp, o trecere în revistă a învățăturii sale după și până în certifică identitatea profundă a Contismului și a Saint-Simonismului, care se manifestă nu numai Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV în principiile de bază și construcția ambelor sisteme, dar și în evoluția experimentată de ambele învățături În plus, se poate face o analogie în spiritul și caracterul ambilor gânditori Astfel, Kont nu este original, dar a îndeplinit cu brio programul conturat de profesor și, datorită multor calități ale sale, l-a lăsat cu mult în urmă Brenier de Montmorand "Ascetisme et mysticisme: étude psychologique" Asceza din punctul de vedere al creștinismului este un set de metode terapeutice care vizează purificarea morală Primul moment al metodei ascetice este mortificarea cărnii și mortificarea sufletului, adică mintea, amintirea și voința (prin ascultare și smerenie) Purificarea finală a sufletului și umplerea lui cu conținut nou depind numai de Dumnezeu și constituie al doilea moment al metodei ascetice Există o întreagă gimnastică și igienă ascetică Astfel de exerciții sunt: controlul asupra conștiinței și reflecția cuiva (pe o temă prestabilită) Există o strânsă legătură între asceză, ca proces de "simplificare" psihologică și o "stare mistică", care constă în îngustarea progresivă a câmpului conștiinței până la monoideismul

final: în fiecare mistic se ascunde un ascet Majoritatea psihologilor moderni văd asceza misticilor ca un semn al unei stări patologice Între timp, efortul pentru unitate nu este neapărat un fenomen patologic și, pe lângă mistic, distinge și pe om de știință, gânditor, artist și chiar pe cel care face De asemenea, este imposibil să numim asceza sinonim pentru egoism și lene: misticii nu separă dragostea pentru aproapele de iubirea pentru Dumnezeu; contemplarea lor nu numai că nu exclude activitatea, ci o pregătește și o determină Cantecor "La science positive de la morale" Știința pozitivă a moralității se ridică împotriva moralității normative teoretice tradiționale Știința morală devine fizica moralei, în timp ce unii pozitiviști o admit, în timp ce alții neagă semnificația ei practică Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV Acest concept, conturat în contururi vagi de Wundt, este dezvoltat în detaliu în scrierile lui Levy-Bruhl și Durkheim Doctrina acestui din urmă, spre deosebire de altele, este consecventă Sursa acestui concept este istoricismul în Germania și pozitivismul în Franța, care la rândul lor sunt înrădăcinate în dispoziții și școli de gândire speciale, dintre care una poate fi numită spiritul pozitivismului Devenind o știință pozitivă, morala este complet transformată: exclude întrebările practice și principiile a priori din domeniul său Această schimbare are loc de îndată ce filozofii, după ce au abandonat studiul omului, au început să studieze omenirea Morala pozitivă intră în componența kontismului, o doctrină cu prevederi mai generale, deși încearcă să se elibereze de ea Datorită inevitabilității reflecției și a postulatelor metafizice asociate acesteia, rămâne de recunoscut că, alături de fizicitatea moravurilor, o morală teoretică bazată pe principii a priori are tot dreptul să existe G Milhoud "Les principes des mathématiques d'apres M Russe!" Trecere în revistă critică a lucrării domnului Roussel L Dauriac "Le testament philosophique de Renouvier" O analiză critică a testamentului filozofic al lui Renouvier, sau a cosmogoniei și cosmologiei sale, combinată într-un singur volum sub următorul titlu: "Le Personnalisme suivi d'une étude sur la perception externe et sur la force" Criticul dezvăluie esența doctrinei personalismului și a postulatelor sale, remarcând mai ales problema răului în lumea care l-a ocupat pe Renouvier, pentru rezolvarea căreia Renouvier a apelat la Sfintele Scripturi și la primii teologi greci, precum Schopenhauer, care s-a bazat pe cărțile sacre ale hindușilor pentru a rezolva aceeași întrebare F Rauh "Știință și conștiință" Autorul constată că domnul Levy Brühl în eseul său "Morale et la science des moeurs" - din domeniul sociologiei - a trecut cu vederea relația dintre ideea sau conștiința socială și realitatea socială, în timp ce sociologia modernă subliniază rolul conștiinței colective în formarea societatilor Biblioteca Runiverse REVISTA JURNALĂ Între sociologie și metafizica moravurilor va exista, în opinia autorului, un loc pentru morala pozitivă sau un studiu experimental al tipului ideal de acțiuni A Rey "Les principes philosophiques de la chimie physique" Recenzie critică a operei lui J Perrin - Traité de chimie physique: les principes A Naville "De la verite: remarques logiques" Teza autorului este: i Din punct de vedere logic, spre deosebire de uzul larg stabilit al vorbirii de zi cu zi, adevărul nu este altceva decât un caracter special al gândirii, numai gândirea (astfel, de exemplu, strict vorbind, un fapt nu poate fi adevărat, ci doar real) Acest caracter este dobândit prin gândire în dependență de anumite relații cu obiectele Adevărul poate fi definit ca acordul, asemănarea gândirii cu obiectul - în cazul în care obiectul este și un gând Este adevărul absolut sau cunoașterea absolută - In alte cazuri

consta intr-o anumita relatie de susceptibilitate Acesta este un adevăr relativ B Bourdon "La perception de la verticalité de la tête et du "corp" Pe baza unor experimente efectuate în diverse condiții, cu ajutorul unui aparat complex, autorul ajunge la concluzia că labirintul nu conține un organ pentru simțul spațiului Afirmația contrară nu ar fi de acord cu următoarele observații obținute: Percepția înclinării corpului cu aceeași înclinare a capului este mai subtilă decât percepția înclinării capului cu poziția verticală a corpului La înclinarea corpului spre sud, poziția capului pare a fi verticală, în ciuda unei ușoare înclinări în aceeași direcție cu corpul - Percepția înclinării corpului devine mai puțin subtilă odată cu imobilizarea corpului (pentru că paralizează într-o oarecare măsură senzațiile din picioare) Senzațiile care ne fac să știm despre poziția verticală sau înclinată a capului sau a corpului pot fi senzații Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV piele, mușchi, tendoane, ligamente, articulații, senzații de presiune, tensiune, greutate, întindere a pielii H Pieron "Concepția generală a asociației ideilor și datelor experienței" Scopul autorului este de a pune bazele unui nou concept de asociere de idei care să îl înlocuiască pe cel depășit scoțian și împotriva conceptului de "flux al conștiinței" Ea are în vedere următoarele puncte: I Problema existenţei lanţurilor asociative Dependenţa asociaţiilor de subiect, mediu, influenţe aleatorii Ciocnirea mai multor căi asociative Întreruperi și salturi aparente de asociere Subliniind necesitatea construirii unei noi teorii, autorul își exprimă punctele de vedere asupra i) naturii și mecanismului asociațiilor și) legilor asociațiilor Vaschi do "De la conscience des agonisants" Într-o scurtă notă, autorul relatează un fapt observat în timpul observațiilor unui epileptic muribund, fără a-și permite totuși vreo concluzie din acesta: la patru minute și treizeci și trei de secunde după ce și-a înregistrat ultima suflare - apelul unui prieten, pronunțat cu voce tare în urechea decedatului de patru ori la rând, a provocat toate de patru ori o ușoară zvâcnire a pleoapelor, în timp ce s-a constatat absența completă a respirației și a bătăilor inimii, iar respirația artificială aplicată după aceasta nu a dus la niciun rezultat Brunschwigg "Vers le positivisme absolut par l'idealisme" de L Weber Revizuire critică V Volkovich și Capital Rivista filosofica ianuarie-iunie Cantoni Prioritatea spațiului în filosofia critică a lui Kant Cantoni crede că doctrina lui Kant despre spațiu la prima vedere poate părea auto-contradictorie, dar de fapt are o bază foarte solidă Greșelile lui Kant își au sursa în starea generală a științei contemporane: Astfel, Kant acordă în general puțină atenție psihologiei Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV manie și, de exemplu, nu distinge conceptele a priori și a posteriori în sens psihologic de aceleași concepte în sens logic; iar Cantoni consideră această distincţie extrem de importantă Autocontradicția în înțelegerea spațiului constă tocmai în faptul că pentru Kant spațiul are în același timp un caracter subiectiv (ca formă a cunoașterii noastre) și un caracter obiectiv (ca formă de senzații primite de noi din exterior) Folosind datele psihologiei moderne, Cantoni corectează această inexactitate, atribuind conceptului de spațiu un caracter predominant subiectiv, deoarece însăși obiectivarea, însăși aplicarea conceptului de spațiu asupra lucrurilor este dată de mintea noastră; senzațiile în sine sunt elementul cel mai puțin obiectiv Într-adevăr, dintre simțurile noastre exterioare, numai vederea și atingerea ne oferă senzațiile spațiului și tocmai în acest spațiu mintea noastră plasează toate obiectele, adică toate datele celorlalte senzații ale noastre,

care se dovedesc astfel a fi pure intuiții în sens cantonic În consecință, ambiguitatea în înțelegerea lui Kant despre spațiu se datorează faptului că a pierdut din vedere influența intelectului asupra senzațiilor noastre, chiar și asupra celor vizuale, care, potrivit lui Cantoni, nu ar putea avea semnificația lor actuală dacă nu ar fi primit ajutor de la însuși cunoscător minte Sacelli Imoralismul lui Nietzsche în critica lui Foulier Întreaga învățătură a lui Nietzsche despre moralitate, cu împărțirea sa a moralității în morala stăpânilor și morala slujitorilor, cu predicarea lui despre dominația forței și distrugerea a tot ceea ce este slab, este pătrunsă de ură arzătoare față de creștinism și, în special , pentru doctrina milei, a compasiunii față de aproapele Dar Fouillée, în cartea sa Nietzsche et l'immoralisme, arată lipsa de temei a acestei urii, dând multe exemple de compasiune, iubire față de aproapele și alte sentimente extrem de umane în epoca precreștină, în special în tragedia greacă și în filozofie a ultimei perioade Un alt gând al lui Fouillée este că Nietzsche nu este deloc singur printre alți filosofi, așa cum cred admiratorii săi, ci are mulți predecesori atât în lumea antică, cât și în cea nouă: astfel sunt Protagoras și alți sofiști care au negat diferența dintre bine și Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV răul și Heraclit, care a negat chiar și însăși existența lumii reale; Dintre filozofii moderni, Nietzsche este cel mai apropiat de Guyot, care reduce moralitatea la împlinirea uneia dintre legile naturii, uitând că naturii nu-i pasă deloc de diferența dintre bine și rău În concluzie, Fouillée caracterizează întreaga viziune asupra lumii a lui Nietzsche drept o negare consistentă, inexorabilă, dar Sacchi adaugă că puterea lui Nietzsche nu este deloc în negare, în care are atâția predecesori, ci în capacitatea sa, impregnată de ideile altora, de a le prezenta cu o purtare atât de înflăcărată prin pasiune și cu un talent atât de poetic încât captează complet atenția cititorului și îl fac să uite că principiile lui Nietzsche pot fi ușor nu numai contestate, ci complet distruse Piazzi Mai multe despre liceu Obiecțiile lui Piazzi la articolele lui Gentila despre sarcinile liceului se rezumă la următoarele:!) că întrebările pedagogice nu pot fi considerate doar raționalist, ci trebuie luate în considerare cu condițiile de loc și timp;) că chiar și în liceu ar trebui să existe un grad considerabil de libertate în alegerea materiilor studiate, deoarece posibilitatea de a se conforma înclinațiilor proprii contribuie foarte mult la succesul studiului și) că nu este deloc de dorit să se concentreze întreaga muncă a educației în mâinile statului, care nu poate decât să fie unilateral în elaborarea programelor juvalta Doctrina lui Spencer despre două etici Juvalta ia în considerare problema idealului pe care etica, ca știință normativă, trebuie să-l indice Scopul aspirațiilor noastre naturale este o astfel de stare în care toate dorințele noastre să fie satisfăcute și să nu suferim deloc, ci doar să ne bucurăm Dar această stare, evident, nu poate fi recunoscută ca scop ultim, un ideal, atât pentru că dorințele oamenilor sunt foarte diferite, cât și pentru că o astfel de absență a suferinței ne duce la o întunecare progresivă a celor mai înalte abilități mentale - mintea și voința - și această întunecare nu poate fi în niciun caz de dorit La fel, nici perfecţiunea, pentru că reprezintă o dezvoltare neîncetată, nici un scop atât de general ca Biblioteca "Runivers" REVIEW JOURNALOV de exemplu, fericirea, care, fără a preciza în ce constă exact, rămâne un cuvânt gol, care așteaptă să fie definit Rămâne să recunoaștem ca scop final nu însăși satisfacția dorințelor, ci doar forma în care această satisfacție apare conștiinței Atunci, de fapt, una dintre cele mai mari

greșeli ale lui Spencer poate fi evitată - confuzia dintre conceptele de binele cel mai înalt și de cea mai mare plăcere, pentru că nu mai este nevoie să definim aceste concepte: scopul final indicat de Juvalta nu este binele din în sine, ci doar un mijloc pentru aceasta realizare, doar îi condiţionează posibilităţile O astfel de formă necesară de satisfacere a dorințelor noastre, o astfel de condiție pentru toate tipurile de activitate umană este viața socială și, prin urmare, structura ideală a societății este scopul ultim pe care ni-l stabilește etica Rămâne doar să indice principalele trăsături ale acestei societăți ideale Juvalta este de acord cu Spencer că societatea ideală ar trebui să se bazeze pe dreptate, dar ei nu sunt de acord cu definiția dreptății Spencer este incapabil să se distragă de la realitate, el recunoaște drept legal tot ceea ce există în prezent, de exemplu, subordonarea celor slabi față de cei puternici, degenerarea fizică, distribuirea inegală a binecuvântărilor lumești; el nu consideră toate acestea ca fiind nedrepte Acest lucru se datorează faptului că conceptele sale despre dreptate în raport cu o persoană individuală și în raport cu societatea sunt complet diferite și aceasta este principala lui greșeală * El nu vede că dreptatea nu este deloc observată în societatea modernă, că este doar o postulat necesar al vieții sociale, acel ideal la care această viață ar trebui să aspire Între timp, Spencer este cel care ar trebui să recunoască dreptatea ca un astfel de ideal, pentru că numai din punctul de vedere al acestui ideal este de înțeles existența a două etici: etica pură, ca doctrină a idealului, oferă eticii aplicate un criteriu de determinare a normelor vieţii sociale N K Valdenberg Biblioteca "Runivers" Știri și note La începutul anului trecut, , înainte de sărbătorirea centenarului lui Kant, la inițiativa celebrului comentator Kant, profesor de filosofie la Halle, G Feiginger, a fost înființată "Societatea Kantiană" Împreună cu el s-a înființat o fundație în numele acestui filozof Scopul principal al acestor instituții este de a sprijini revista "Kantstudien" și de a acorda tot sprijinul posibil unui studiu mai profund al filozofiei lui Kant (stabilirea de premii pentru eseuri despre Kant, subvenționarea publicării disertațiilor despre filosofia lui Kant, acordarea de burse tinerilor) oameni de știință care s-au dedicat studiului filozofiei lui Kant și etc) Oricine poate fi membru al acestei Societăți Taxele de membru sunt împărțite în anuale și unice Contribuția anuală este de de mărci, iar persoana care contribuie cu această sumă primește gratuit revista Kantstudien (costă mărci pe an separat) Contribuții unice - de la de mărci pe an; o persoană care a contribuit cu de mărci deodată primește revista Kantstudien în mod gratuit de-a lungul vieții Adresa donației: profesor H Vaihinger, Halle a S , Germania Dintre membrii Societății, enumerați în ultima carte "Kantstudien", întâlnim mai multe nume rusești: prof Academia Teologică din Moscova P V Tikhomirov, Privatdozent al Universității din Moscova D V Viktorov și Privatdozent al Universității din Kazan V N Ivanovsky Biblioteca "Runivers" Societatea Psihologică din Moscova CXBT Procesul-verbal al următoarei ședințe închise (de oaspeți) din octombrie Întâlnirea a fost deschisă în sala bibliotecii a universității la ora , sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența membrilor de onoare V I Getye și V O Klyuchevsky și a domnilor membri actuali: K A Andreev, Yu Gannushkina, N A Ivantsova, N P Korelina, B K Mlodzevsky, θ E Rybakova, f A Savei-Mogilevici, V P Serbskago, P V Tikhomirov, Prinț S N Trubetskoy și oaspeți În cadrul întâlnirii, de altfel, s-au întâmplat următoarele:) Un membru cu drepturi depline al Societății S A Kotlyarevsky a citit mesajul:

"Despre realismul adevărat și imaginar") După o pauză de douăzeci de minute, a avut loc o dezbatere despre cele citite, la care au participat, pe lângă referent, următoarele persoane: G Suvorov, A A Bogdanov și V M Friche Întâlnirea a fost închisă la ora noaptea CCXVII Procesul-verbal al următoarei ședințe închise (cu invitați) din octombrie Întâlnirea a fost deschisă în sala administrației universității la ora membri actuali: K A Andreeva, P V Bezobrazov, V V Vo Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Robiev, P B Gannushkin, B K-Mlodzevsky, θ E Rybakov, V P Serbskago, B V Tikhomirov și invitați În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: i) Citește și aprobă procesul-verbal al ședinței precedente) Un membru cu drepturi depline al Societății, A O Bachinsky, a citit mesajul de la titlul "Fazele continuității") După o pauză de zece minute, a avut loc o dezbatere despre cele citite, la care au participat, pe lângă referent, următoarele persoane: B K Mlodzevsky, V V Vorobyov, K A Andreev și L M Lopatin La finalul dezbaterii, L M Lopatin și-a exprimat recunoștința referentului în numele tuturor celor prezenți pentru mesajul interesant) După o pauză de cinci minute în partea închisă a ședinței, s-a discutat problema organizării de întâlniri în memoria lui Kant, Locke, Petrarh și Chicherin În ceea ce privește întâlnirea în memoria lui Kant, s-a hotărât implementarea hotărârii din anul precedent privind organizarea unei întruniri solemne în memoria acestui filosof în cursul acelorași șase luni și s-a hotărât, pentru determinarea definitivă a datei întâlnirea, pentru a comunica mai întâi cu persoanele care au convenit anul trecut să pregătească rezumate pentru întâlnirea numită S-a exprimat dorința de a organiza o întâlnire solemnă în memoria lui Locke și, în caz de imposibilitate de a organiza o astfel de întâlnire, s-a considerat necesar să se organizeze o întâlnire regulată a Societății de Psihologie în memoria acestui filozof, cel puțin cu un rezumat În ceea ce privește cinstirea memoriei lui Petrarh, s-a decis aderarea la Societatea Iubitorilor de Literatură Rusă, pentru ca unul dintre rezumatele acestei întâlniri comune să fie citit de un membru al Societății de Psihologie O întâlnire ceremonială în memoria lui B N Chicherin ar trebui să aibă loc în cursul lunii februarie (luna morții lui B N), cu atât mai mult cu cât există speranță de participare la întâlnirea, organizată tocmai în acel moment, A θ Caii și Prințul E N Trubetskoy) A fost propus pentru alegerea membrilor cu drepturi depline ai Societății, pe baza unei cereri scrise din partea membrilor cu drepturi depline ai P V Mokievsky, I I Lapshin, Yu Întrebări de filosofie, KN (tm) Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Universitatea din Sankt Petersburg, Master în filosofie Nikolay Onufevici Lossky Şedinţa a fost suspendată la ora SSHVCHII Procesul-verbal al următoarei ședințe închise (cu invitați) a Societății de Psihologie din noiembrie Ședința a fost deschisă în sala bibliotecii universității la ora , sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența domnilor membri actuali: A O Bachinsky, II V Bezobrazov, K M Bykovsky, P B Gannushkin, H P Korelina, F B Lanna, N P Postovskago, G I Rossolimo, V P Serbsky, membru-concurent Yu L Lyubenkova și invitați În cadrul întâlnirii, de altfel, s-au întâmplat următoarele: ï) Un membru cu drepturi depline al Societății, L E Obolensky, a citit un rezumat sub titlul: "Semnificația etică a "sociologiei subiective" a lui N K Mikhailovsky și obiecțiile neoidealiștilor noștri împotriva acesteia ") După o pauză, a avut loc o conversație între referent și L M Lopatin, care a formulat mai multe obiecții la rezumatul citit Întâlnirea s-a încheiat la ora noaptea SSHIX Proces-verbal al ședinței

solemne a Societății de Psihologie dedicată memoriei lui Kant din decembrie Ședința a fost deschisă în sala de ședințe a universității la ora sub președinția V P P Korelina, în prezența domnilor Membri activi: K A Andreeva, N A Abrikosova, A P Basistov, A O Bachinsky, P V Bezobrazov, M I Brun, K M Bykovsky, K N Wentzel B K Mlodzevskaya, P I Novgorodtseva, N P Postovsky, P V Preobrazhensky, M N Rozanov, G I Rossolimo, F E Rybakov, F A Savey-Mogilevich, S A Sukhanov, Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ P V Tikhomirov, A N Filippov, membru-concurent Yu L Lyubenkova și un public numeros În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: ï) Președintele a spus că Prince S N Trubetskoy, din cauza unei boli, nu își va citi discursul: "Kant, ca părintele unei noi filozofii", nu va citi) Membrul titular L M Lopatin a citit un discurs: "Filosofia teoretică a lui Kant") După o pauză de zece minute, membrul titular V I Vernadsky a citit un discurs: "Dante și știința naturală a secolului XXX") După o pauză de minute, membrul activ P I Novgorodtsev a citit un discurs: "Kant, ca un moralist" Ședința a fost închisă la ora : * Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " ANUNTURI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS "un ilustrat lunar PENTRU Û ANI revista pentru familie si scoala Bъ an CITEREA COPIILOR" · ! ? ! K η P - liber anul publicării ■ al -lea Departamentul special Uch Com Min Nar etc jurnalul este permis a fi eliberat, prin abonament prealabil, studentului bibliotecile instituțiilor de învățământ secundar și inferior administrator si gratis oameni, săli de lectură și biblioteci (Relația Nr , din noiembrie) Redacția revistei "Lectura copiilor" își pune sarcina de a pune la dispoziție familiilor și școlilor materiale de lectură atent selecționate, atât material artistic, cât și material popular-științific, nu numai ușor și distractiv, dar în același timp ja educativ, dezvoltând natura spirituală a unei persoane, întărind aspirațiile înalte ale unei persoane de a realiza în viață "rezonabil, bun, etern Conform convingerii profunde a editorilor, lectura nu este distracție inactivă, nu distracție goală, ci o chestiune serioasă care satisface și dezvoltă cele mai înalte nevoi de viață ale unei persoane, îmbogățește mintea și sentimentul cu noi și noi comori spirituale, cultivă gustul în alegerea și evaluarea materialului de citit, dezvoltă interesul și deprinderea de a citi și gândi, de a citi și de a simți și de a primi din această ocupație una dintre cele mai înalte plăceri ale vieții - Citirea rezonabilă a materialului ales în mod oportun este o pârghie puternică de autoeducare, principalul ghid pe calea vieții, indicând "unde să mergi, la ce să lupți, unde puterea tinerilor de a tortura" În această direcție, editorii au lucrat până acum, vor continua să lucreze invariabil În , revista "Lectură pentru copii" oferă tuturor abonaților: ISHISHRIGk ale revistei, care includ: a) povești, povești și basme; IÚ PPI moti D b) poezii; c) istoric eseuri și biografii; d) articole de popularizare; e) imagini din portrete ale unor oameni remarcabili și din tablouri toii""b"shiatii>i'p^tjmI:ig^,^ T^-dj! T^g vila după Pierre-Loti, Schroeder și alte surse ale lui E I Tikhomirova -II Sochin Schiller în prezentarea și explicația lui Æ L Ivanov) Schiller - biografie;) Fecioara din Orleans;) Maria Stuart;) Don Carlos -III Culegere de povestiri de Henryk Sienkiewicz și Eliza Ozhshkova, traducere de V M Lavrov - IV Lucrări alese ale lui Lermontov, editate de D I Tikhomirov Preț abonament la "Lectură pentru copii" Fara livrare timp de un an p k • Cu livrare si peres pentru anul " - " Preț abonament la "Lectură pentru copii" cu "Lista pedagogică" (cărți) Fara livrare timp de un an p k· Cu livrare si peres pentru anul " - " În străinătate "Lectură pentru copii" cu "Lista pedagogică"

- ruble Omis: rate Se acceptă abonamente la redacția: Moscova, B Molchanovka, d Ns D I Tikhomirov și de la vânzătorii de cărți Librării % concesiune Taxă pentru reclame în revista "Lectură pentru copii" pentru toată țara de ruble, pentru o jumătate de pagină ruble Seturile rămase ale Jurnalului "Lectură pentru copii" pentru anii anteriori din - pentru ruble k fără trimitere Rezoluția Comisiei Internaționale de Experți la expoziția "Lumea Copiilor" din Sankt Petersburg în a fost acordată lui D I Tikhomirov "pentru publicarea revistei "Lectura copiilor" și "Listok pedagogic", pentru publicarea unui număr de excelente cărți și pentru compilarea a numeroase ghiduri foarte utile pentru cele mai mici scoli si clase junioare, secundare, educative instituție*, - Medalie de aur În plus, lucrările literare și pedagogice ale lui D I Tikhomirov au fost distinse cu următoarele premii: medalii de aur de la Comitetele de alfabetizare din Sankt Petersburg și Moscova; rechemare de onoare de la congresul muncitorilor tehnici și educație profesională, o medalie de aur de la Expoziția Mondială de la Paris C Editura E N Tikhomirova* Editura D I Tikhomirov În cadrul revistelor "Lectură pentru copii" și "Listoc pedagogic" a fost organizat un depozit de carte al publicațiilor lui D I Tihomirov:) Biblioteca pentru familie și școală;) Biblioteca profesorilor Catalogul se trimite gratuit la cerere Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAREA LA JURNAL ESTE DESCHISĂ "ODIHNA COPIILOR" în OUT LUNAR Pe lângă cele cărți ale revistei, abonații vor primi în următoarele suplimente gratuite^ Două cărți ale ediției I) "Biblioteca de recreere pentru copii" Poveștile lui William I Long cu ilustrații de Charles Copland II) Atlas de picturi despre istoria Rusiei, numărul , care conține următoarele imagini:) Slavi,) În turn,) Podyachie,) Sfântul Patriarh,) Școala Rusiei din Moscova,) Tabăra Tușinski,) Schismatici,) Arcași Picturile sunt executate prin autotip după desene originale Textul explicativ pentru picturile sub titlul general "Din trecutul ținutului rusesc", întocmit de S Knyazkov, va fi atașat atlasului ca carte separată, ca număr special al publicației "Biblioteca de agrement pentru copii" Revista este destinată copiilor mai mari ADMITERE la bibliotecile studențești ale tuturor școlilor inferioare, la sălile și bibliotecile populare gratuite și la bibliotecă, gimnaziu, de învățământ administrator min oameni, rev Prețul abonamentului cu livrare și expediere ruble Abonamentele sunt acceptate în toate librăriile și în biroul revistei (în Sankt Petersburg, Zagorodny Prospekt,) SE DESCHISĂ ABONAMENTUL LA "BOGOSLOVSKII VESTNIK" DIN (AL -lea AN DE EDITARE) CU ANEXA LUCRĂRI FERICITULUI TEODORIT, EPISCOP DE NIRSAGO> În , Academia Teologică din Moscova va continua să publice lunar "Buletinul Teologic", în cărți de cincisprezece sau mai multe coli tipărite, conform următorului program) Creațiile Sf tați în traducere rusă) Cercetări și articole de științe teologice, filozofice și istorice, care în cea mai mare parte sunt lucrări ale profesorilor Academiei) Din viața modernă: recenzii ale celor mai importante evenimente din viața bisericească a Rusiei, țărilor ortodoxe orientale, slave și vest-europene și mesaje din domeniul vieții interioare a Academiei) O privire de ansamblu asupra actualului jurnalist rus, în principal spiritual, precum și critică, recenzii și bibliografie privind științele teologice, filozofice și istorice) Suplimente, în care vor fi tipărite notele autobiografice ale Înaltpreasfințitului Sava, Arhiepiscopul Tverului, și procesele-verbale ale Consiliului Academiei pentru anul expirat (în întregime) În , toți abonații săi vor fi trimiși ca supliment propriu la jurnalul "The Bogoslovsky 'Vestnik": PRIMELE DOUĂ VOLUME LUCRĂRILE

Fericitului TEODORIT, EPISCOPUL KYR SK AG ÎN TRADUCERE ÎN RUSĂ OPT RUBLE CU TRANSPORT Notă Șapte ruble fără poștă, zece ruble în străinătate Este permis să vă abonați la jurnal fără aplicație și în rate Pret abonament pt ¿jurnal fără aplicație - ruble /, termene de rate prin acord cu redacția Adresa editorială: Sergiev Posad, Moscova lip , în redactor "Buletinul teologic" Editor prof I POPOV Biblioteca "Runivers " ANUNTURI ABONAMENTUL GO ESTE DESCHIS LA REVISTA LUNARĂ ARTĂ, LITERATURĂ ȘI VIAȚA PUBLICĂ (ANUL PUBLICĂRII P-th) PROGRAM JURNAL;) Ficțiune - romane, nuvele, eseuri, piese de teatru, poezii etc , atât originale, cât și traduse) Critică și bibliografie) Articole pe probleme de estetică, morală și filozofie) Articole pe diverse ramuri ale artei - pictura, sculptura, arhitectura, arta scenica, muzica, poezia etc) Articole pe probleme de istorie și cultură) Recenzii ale vieții publice, interne și străine) Cronica de artă - teatru, muzică, expoziții de artă) Rapoarte asupra activităților societăților - artistice, filozofice, științifice etc) Cronica celor mai importante descoperiri și invenții - tehnice, comerciale, științifice etc) Departamentul pedagogic - articole despre educație și educație i) Cazier judiciar) Departamentul general - scrisori către redactor, căsuță poștală, știri diverse, râsete etc) Portrete ale personalităților artistice și publice și biografiile acestora) Ilustrații pentru textul revistei) Anunturi AU PARTICIPAT LA JURNAL: B V Avilov, Leonid Andreev, V Bazarov, K D Balmont, A Bogdanov, B Ya Bogochursky, prof V I Buzeskul, Iv A Bunin, Iv A Belousov, B N Wentzel, A A Verbitskaya, V Veresaev, Sergey Glagol, G Galina, C N Holovachevskii, Maxim Gorkyi, E I Goslavskii, G A Grosechan, I Hurvych, V V Degen, A A Dzhigelev, PI Dmitrieva, S Eleonskii, prof V I Ivanovskii, A V Igelstromz, N Iordanskii, M I Kovalenskii, I A Kozhevnikov, A M Kollontai, Acad θ E Korgy, prof I A Kotlyarevskyi, conf univ S A Kotlyarevskyi, A R Krandievskaya, S I Kranikhfelud, I A Krasheninnikov, A I Kuprin, M E Landau, M K Lemke, Max-Li, A E Lositsky, A V Lunacharsky, M G Lunts, M L Mandelshtam, I I Maslov, S I Melgunov, Pr -Asoc L S Minor, V M Mileev, S A Naidenov, Iv Nazhivin, M Nevedomsky, L F Nelidova H M Nikolsky, prof D N Ovsyaniko-Kulikovsky, M Olminsky, Vl Orlik, E Orlov, M N Pokrovsky, pr -add N A Rozhkov, prof univ M N Rozanov, Pr -Conf univ G I Rossolimo, IL P Rumyantsev, D Saturin, A Serafimovich, N A Skvortsov, Skitalets, E L Smirnov, I Stepanov, V N Storozhev, S A Suvorov, Tan, N D Teleshov, A Finn, V M Friche, prof univ A V Tsinger, E N Chirikov, L Sheinis, B A Shcherba, N D Engel, Semyon Yushkevich, Yablonovsky, pr -asoc L N Yasnopolsky, A M Fedorov și alții Termenii abonamentului; Fără livrare la Moscova Fara acces în Sankt Petersburg, Harkov și Odesa Cu livrare la Moscova Cu livrare în Rusia " In strainatate Pentru abonații anuali rate fără taxe majorate, de comun acord cu editorii Adresa editorială: Moscova, Kudrino, "pentru telegramă: Moscova - Zhurnal "Biroul din Moscova: Neglippaya, , Jurnal de afaceri Abonamentele sunt acceptate și în toate librăriile Editor-editor Val Kozhevnikov An luni p k p k p k p k r k Br k p -k p -k p k p k luni p k p k p k p p k luni p k p k p k k p - La p k Adresa biroului din Petersburg: Zagorodny , " Odesa cont : Rishelievskaya , Educație "Kharkovskaya kont: Moscova , A Dreder Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis XУ] Г· pe jurnalul al XVI-lea BULETIN DE EDUCAȚIE Scopul revistei este de a disemina opinii corecte despre educație și educație în societatea rusă Pe lângă articolele pedagogice, revista publică articole de știință populară despre științe naturale, psihologie, filozofie, filologie, științe sociale, istorie, istoria

literaturii, precum și pe probleme de artă Programul jurnalului:) Articole originale și traduse I) Critică și bibliografie III) Rezumate și mesaje mici IV) Cronica V) Aplicaţii: eseuri literare şi pedagogice, povestiri, memorii etc VI) Anunţuri Cu această redacție, jurnalul a fost prezenți de: Doctor în Filosofie V Henri (Victor Henri), Yu I Aikhenvald, A D Alferov, prof V M Arnol'tsy, Dr D D Bekaryukov, Yu A Bunin, I A Bunin, I P Belokonsky, H M Bychkov, prof A V Vasiliev, V P Vakhterov, K H Wentzel, Yu A Veselovsky, prof R Yu Vipper, A F Gartvig, M O Gershenzon, Pr -Assoc A V Gorbunov, A E Gruzinsky, femeie doctor E S Drenteln, E A Zvyagintsev, H N Zlatovratsky, priv A A Ivanovskiy, pr -asoc V N Ivanovsky, Pr -Conf univ N A Ivantsov, Dr B E Ignatiev, prof N A Kablukov V V Kallash, prof M M Kovalevskiy, E L Lozinskiy, pr -asoc T V Lokot, prof I I Mechnikov, I Mirovici, V M Mikheev, prof θ G Mișcenko, V F Mihailov, S I Moravsky, H M Nikolsky, prof D N Ovsyaniko-Kulikovski, F F Oldenburg, prof A P Pavlov, V V Petrov, Pr -Conf univ V A Rozhkov, G Rokov, pr -asoc P V Sakulin, D Saturin, Pr -Conf E D Sinitsky, L D Sinitsky, S G Smirnov, N V Speransky, A A Stakhovch, D A Falbork, prof A t Fortunatov, V P Hoprov, V I Charnolutsky, Prinț D II Shakhovskaya, prof F F Erisman, V E Yakushkin, E N Yanzhul, acad I I Yanzhul și mulți alții Revista este aprobată de Comitetul științific al ministrului Nar Proev, pentru bibliotecile fundamentale ale instituțiilor de învățământ secundar, atât pentru bărbați, cât și pentru femei Revista este publicată de ori pe an (în lunile de vară revista nu este publicată); în fiecare carte a revistei există mai mult de de coli tipărite Prețul abonamentului: pe an fără livrare ruble, cu livrare și expediere ruble, în jumătate de an ruble; cu expediere in strainatate p k ; pentru studenți și persoane insuficiente, prețul se reduce cu p Se acceptă abonamente: în redacție (Moscova, Arbat, Staro-konyushenny per , Mikhailova) și în toate librăriile importante din ambele capitale gg Nerezidenții sunt rugați să contacteze direct editorul Editor-editor Dr H F Mihailov Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Abonamentul Gui ESTE DESCHIS PENTRU DOAMNE!-Δ-! HΛ REVISTA ILUSTRATA pentru lenesi si SCOALA LI Nr D L Y A Π I- I "Prețul pentru un an ruble și o aplicație gratuită " O V/ z\ VJ l£Jl D | jumătate de an p k Aprobat de toate departamentele, pentru toate instituţiile de învăţământ Publicat de două ori pe lună: a) la - în format mare, din - coli tipărite - în două coloane, de conţinut divers; b) pe data de în format mic - de la la coli tipărite care conțin o operă de ficțiune sau știință populară Sub forma unui supliment gratuit abonaților anuali se va acorda în : VACLAV SROSHEVSKI Y ÎN ȚARA CALMIEI DE DIMINEAȚE Călătorie prin Coreea în Numeroase, fotografii ale autorului Preț cu livrare și expediere în Rusia pentru un an ruble, pentru / an ruble k Fără livrare în Sankt Petersburg ruble k În străinătate p Rata este permisă: la abonament de ruble, până la mai, ruble Copii rămase pentru si vandute cu dost si peres ruble fiecare, fără acces ruble - toate epuizate Abonații anuali care doresc să primească cărți în format mic în legături elegante de calicot plătesc suplimentar r k Abonamentul este acceptat la sediul revistei: Sankt Petersburg, Panteleymonovskaya, ; în cont Pechkovskaya: Moscova, linii Petrovsky; la depozitul de carte N Popova: Sankt Petersburg Nevsky, de ani, și în toate librăriile cunoscute Ed -ed E Monvizh-IM^ntvid Abonament deschis pentru (ediția a XVII-a) la ziarul politico-social şi literar Iese în Krasnoyarsk de trei ori pe săptămână Prețul abonamentului: cu livrare și expediere pentru un an - ruble, pentru jumătate de an - ruble, pentru un sfert de an - ruble k , timp de o lună - p Număr separat k Schimbarea adresei k Numărări separate ale ziarelor sunt vândute în sucursalele de birouri:

în Tomsk, Yeniseisk, Kansk și Achinsk, precum și în librăriile Căii Ferate Siberiei iar în bibliotecile Căii Ferate Samara-Zlatoust e Se acceptă abonament: în biroul redacției "Yenisei", str Voskresenskaya, casă proprie; în Achinsk în departamentul de birouri de la tipografia lui E F Kudryavtsev; în Yeniseisk în magazinul farmaciei L V Fleeri; în Tomsk în departamentul editorial "Yenisei", str Dvoryanskaya și în librăria Makushin; în Irkutsk în librăria Makushiv și Posokhin; la Sankt Petersburg şi la Moscova în Central cont anunturi ale casei comerciale L si E Metzl si K(r) Editor și editor E F Kudryavtsev EDIȚIA PUBLICĂ OB a notelor isshshgo "schieiiiya shiïiiya shishshgl nishgo ieiiiiiiigo sshchessh AICI" pe care îl lansați în anul) PROGRAMUL Jurnalului:) Rapoarte despre activitățile Filialei Moscove a Societății Tehnice Imperiale Ruse și a altor societăți științifice, congrese etc) Știri de tehnologie și industrie (articole originale și traduse, corespondență și mesaje mici etc)) Învățământul tehnic) Critică și bibliografie) Ordine guvernamentale) Departamentul de referință (sondaje și sondaje, întrebări și răspunsuri)) Anunturi) Aplicații Prețul abonamentului pentru "Note": timp de un an cu transport și livrare ruble, timp de șase luni ruble; fara expediere si * livrare pe an p k , timp de șase luni p k Abonamentul se acceptă la redacția "Note": Vosnva, Sadovaya-Karetnaya, Biblioteca "Runivers " β ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE NOTE DE STUDIU Institutul IMPERIAL Kazan pentru Notele științifice conțin: I În catedra de științe: cercetarea științifică a profesorilor și cadrelor didactice; mesaje și observații; prelegeri și discursuri publice; rapoarte despre călătoriile de studii și extrase din acestea; lucrări științifice ale studenților, precum și lucrări ale persoanelor din afară recomandate de facultate, II În cadrul departamentului de critică și bibliografie: recenzia profesorală a tezelor de master și doctorat depuse la Universitatea din Kazan și lucrări de studenți depuse pentru premii; articole critice despre cărți și eseuri nou apărute în Rusia și în străinătate în toate ramurile cunoașterii; recenzii și note bibliografice III Cronica universitară: extrase din procesele-verbale ale ședințelor Consiliului; rapoarte despre dispute, articole dedicate revizuirii colecțiilor și situației instituțiilor de învățământ și auxiliare din universitate, eseuri biografice și necrologie ale profesorilor și alte persoane care erau apropiate de Universitatea Kazan, revizuirea predării, distribuirea prelegerilor, raportul actului etc IV Aplicații: cursuri universitare pentru profesori și profesori; monumente istorice și literare cu comentariu științific și monumente de însemnătate științifică și nefăcute încă publice Notele științifice sunt publicate lunar în cărți de cel puțin file, fără a lua în considerare extrase din protocoale și aplicații speciale Prețul abonamentului pe an cu toate atașamentele ruble, cu transport ruble Cărți separate pot fi obținute de la editori pentru I rub Abonamentul este acceptat de Consiliul Universității Editor A Alexandrov ANUL XI ÎN ANUL XI Jurnalul MINISTERULUI JUSTITIEI* va fi publicat lunar, cu exceptia lunilor iulie si august, in carti de aproximativ de file Anul abonamentului începe în ianuarie "Jurnalul" publică:) Legalizări și ordine ale guvernului, ordine și circulare cu privire la departamentul lui M Yu ;) Articole despre istoria, teoria și dezvoltarea practică a dreptului și a procesului judiciar, în special civil și penal;) Trecerea în revistă a practicii judiciare curente, extrase sistematice din hotărârile Cassului civil și penal, tovarășul D și Adunarea Generală a Senatului de Guvernare;) Recenzie literară: recenzii critice de cărți și broșuri noi, rusă și străină, index bibliografic al

literatura juridică, rusă și străină;) Revizuirea legislației străine: informații despre noi legi și proiecte de lege în state străine;) Scrisori din Anglia Taxa de abonament ruble pe an cu livrare si expediere Oficialii, atunci când se abonează prin trezorieri, beneficiază de un plan de rate de până la rublă pe lună, astfel încât întreaga plată să fie efectuată în primele luni ale fiecărui an Toți ceilalți abonați, atunci când se abonează exclusiv la biroul principal, beneficiază de un plan de rate de până la ruble pe lună, astfel încât întreaga plată să fie efectuată în primele patru luni ale fiecărui an Candidați la posturi în departamentul judiciar, persoane plecate la universități pentru a se pregăti pentru o profesie, precum și studenți ai Universităților Imperiale și ai Liceului Juridic Demidov, studenți ai Școlii Imperiale de Drept și ai Liceului Alexandru și studenți ai Liceului Militar Academiei de Drept plătesc, la abonament ѣ въ Sediul Central, B ruble pe an Librăriile beneficiază de o reducere de % pentru abonamente și anunțuri Sediul central: Librăria M M Stasyulevich, Sankt Petersburg, Insula Vasilyevsky, linia , Anunțurile pentru tipărire în Zhurpal sunt acceptate la biroul principal cu o taxă de de copeici pe linie și ruble pe pagină Redacția Jurnalului Ministerului Justiției este situată în Sankt Petersburg pe strada Ekaterininskaya, în clădirea Ministerului Justiției " Editor V t Deryuzhinsky Biblioteca "Runivers " ANUNTURI ANUL IV ABONAMENT DESCHIS pentru "¡ediniya/ la un ziar mare cu un program complet, publicat la Baku, "BAKIN Izvestiya" Ziarul are proprii corespondenți în marile orașe din regiunea Caucaz, precum și în Sankt Petersburg, Moscova și în străinătate ? CPU SUBSCRIPTION ON: Pentru Cheri, munte, Bailov, Bala Khan și un străin abonați ruble k i: Pentru un an Timp de luni Timp de luni Timp de luna Pentru abonații urbani p - k ■ · " -· " • " " " * Pentru abonații anuali sunt permise rate Pentru urban La abonare p K aprilie " iulie " Pentru un străin p k, "-, "-, Abonații anuali pentru , care au plătit toată suma abonamentului la abonament, primesc în : căruciorul din ziua curlingului este fix Editor-editor N A Grinev Abonamentul pentru este deschis pe jurnalul Societăţii de Drept de la Universitatea Imperială din Sankt Petersburg "VESTNIK DREAPTA", Publicat sub redacția lui K K Arseniev, M M Vinavera, Pr -Asoc V M Geosen, V D Nabokov și prof I A Pokrovsky Revista este publicată lunar (cu excepția lunilor iulie și august) în valoare de cărți pe an timp de jumătate de an iunie și Condiții de abonament: pentru un an În Sankt Petersburg fără livrare p - La " " cu livrare " " În alte orașe cu livrare " - " În străinătate ' " - " Cei care se abonează pentru o lună plătesc r k cu livrare Redactorii au la dispoziție de exemplare din Culegerea Hotărârilor Departamentelor de Casație și Adunării Generale a Senatului, într-o ediție oficială, trimise abonaților imediat după eliberarea foilor de la tipografia Senatului Condiții de subscriere cu aplicarea Culegerii de hotărâri: pentru un an În Sankt Petersburg cu livrare In alte orase cu livrare ianuarie R ianuarie p k iunie p - r-IX-J - - J'-Z-" - J - -L Candidații pentru funcții judiciare și militar-judiciare și studenții plătesc πσ ruble la abonament k pe an cu livrarea si expedierea, iar cu aplicarea hotararilor p k Abonamentele sunt acceptate la ghișeul VESTNIK PRAVA: Sankt Petersburg, Zagorodny pr , d Nr , și, mai mult, în toate librăriile Anunțurile pentru tipărire în "Buletinul drepturilor" sunt acceptate la birou la rata de ruble pe pagină Adresă editorială: Sankt Petersburg, Zakharyevskaya, îji Telefon Nδ - p k i " ABONAREA LA JURNAL SE ACCEPTĂ "REBUS" An apariție - Iese în numere de cel puțin ori pe lună în valoare de una până la cinci printuri, coli Articolele, după caz, sunt însoțite de explicații ale altor desene, desene și portrete

Conform direcției exclusive - D C C V P "I-Л * Singurul fenomen al activității sale jji EL D У D în Rusia este un jurnal care dă locul principal revizuirii și studiului fenomenelor misterioase și enigmatice: telepatia, clarvedere, transmitere a gândurilor, personalitate divizată, obsesie, somnambulism, magnetism animal, mediumnitate, hipnotism etc Fapte și fenomene supranormale din domeniul psihismului Pplpipioa lituo· ъ Rusia: ruble pentru un an, ruble pentru * / s ale anului În străinătate timp de un an p i/ ani p k; condiţii mai preferenţiale în baza unui acord special cu editorii Emisiune separată la vânzare de copeici (pot fi trimise cu timbre poştale) ABONAMENTUL SE ACCEPTĂ la Moscova: în redacția revistei - Bulevardul Smolensky, d Mishke, apt Nr și în librării: Karbasnikova, Novaya Vremya, T-va M O Wolf și în biroul lui N Pechkovskaya și în toate librăriile din Rusia Cei care simpatizează cu direcția revistei sunt rugați să contribuie la difuzarea acesteia Biblioteca "Runivers" ÎN CHESTIUNI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonamentul pentru este deschis pe revista pentru educatori și profesori elementare "VDGOGNVY LISTOK" Al treizeci și șaptelea an de publicare Ministerul Educației Publice PERMIS să extragă, prin abonament prealabil, pentru bibliotecile profesorilor si gratis oameni, cititori Revista ar trebui să fie publicată de ori pe an cu CĂRȚI aproximativ file Lista Pedagogică publică articole pe probleme de educație la domiciliu, învățământ primar la școală și acasă, despre igiena acasă și la școală, legislație, eseuri despre literatură, artă, geografie generală și probleme sociale și școlare și alte articole științifice generale pentru auto- educația educatorului și a profesorului, un index periodic al literaturii pentru copii și educaționale, care conține un rezumat și o analiză a cărților nou apărute pentru copii, ghiduri educaționale și manuale pentru părinți, educatori și profesori În jurnal ei iau partea cea mai apropiată gg Anofriev, V I - Vagner, V A - Volkovsky, D L - Galanin, D D - Goltsev, V A - Elnitsky, K V - Ermilov, V E - Zenchenko , S V - Ivanov, I I ; - Kallash, V V - Kogan, I - S S Kogan, I - S , A M - Skvortsov, N A - Tikhomirov, D I și mulți alții PREȚUL DE ABONAMENT: Fără livrare de un an frec copeici Cu livrare și expediere pe an " - " Cu livrare si expediere pentru Va ani I "- " "Fișa pedagogică" împreună cu "Lectură pentru copii * pentru anul " - "Adresa editorului: Moscova, Bolshaya Molchanovka, , Dm Iv Tikhomirova Număr de telefon S - Abonamentele sunt acceptate și în toate librăriile cunoscute CONCESIUNE % PENTRU VÂNZĂTORI DE CĂRȚI Biroul are spre vânzare exemplarele rămase ale revistelor "Lectură pentru copii * și "Listok pedagogic" pentru anii precedenți: , , , , , și umbra * cu "Listkom pedagogic" conform p timp de un an fără poștă "Lectură pentru copii" fără "Lista pedagogică" p k "Liston pedagogic" fără "Lectură pentru copii" I p k fara transport În , Pedagogical Listok s-a vândut fără urmă Taxa pentru reclame in revista "LISTOK PEDAGOGIC": Per pagina Vi rub · Pentru */ pagini rub "LISTON PEDAGOGIC", împreună cu alte lucrări literare și pedagogice ale lui D I Tikhomirov, a fost distins cu medalii de aur - la Expoziția Mondială de la Paris din și la "Expoziția internațională a Lumii Copiilor* din Sankt Petersburg ( ) Editura E N Tikhomirova Editor D I Tihomirov În cadrul revistelor "Lectură pentru copii" și "Listok pedagogic" a fost organizat un depozit de carte al publicațiilor lui D I Tikhomirov:) Bibliotecă pentru familie și școală;) Biblioteca profesorului Catalogul se trimite gratuit la cerere Biblioteca "Runivers " ANUNTURI EDIȚIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU θθ ZIAR JURIDIC cu aplicație gratuită Culegere de hotărâri ale Direcțiilor penale și de casație civilă și ale

Adunării Generale a Guvernului Senatul și Adunarea legilor și regulamentelor Guvernele Iese de două ori pe săptămână: duminica și joia, FĂRĂ CENZURĂ PREALABILĂ Prețul anual de abonament cu livrare și poștă este de șapte ruble Plata în rate este permisă; la abonare - ruble iar până la aprilie - restul - ruble Instituțiile guvernamentale, judiciare și administrative, precum și instituțiile publice și imobiliare, pot subscrie pe credit, atâta timp cât banii (ruble) sunt trimiși în termen de șase luni, dar în orice caz înainte de expirarea anului de subscriere; persoanele care servesc în aceste instituții au dreptul să se aboneze prin G G Kaznacheevo - în rate, cu o contribuție lunară de o rublă, bani care trebuie livrați la redacție de către G G Trezorieri (Adresa: G -Petersburg, prospect Nevsky, numărul casei) ÎNSCRIEREA ESTE DESCHISĂ PENTRU ANUL PENTRU REVISTA "LECTURA CREȘTINĂ" Prețul abonamentului ruble, cu aplicarea celui de-al unsprezecelea volum al lucrărilor lui Hrisostom ruble k , în legatură elegantă p Abonații pentru , care doresc să aibă primele volume ale operelor lui Hrisostom, plătesc două ruble pentru fiecare volum Jurnalul săptămânal al Academiei Teologice din Sankt Petersburg este Buletinul Bisericii, un organ al vieții bisericești și publice în Rusia și în străinătate Preț ruble, cu al -lea volum al Hrisostomului ruble cop revista împreună plătesc ruble, cu Al -lea volum de Hrisostom ruble Prețul fiecărui volum de Hrisostom vândut separat este de ruble Editor profesor Petr Smirnov Abonamentul pentru este deschis pentru "Kazan Medical Journal*, organ al Societății Medicilor de la Universitatea Imperială Kazan, publicat sub redacția președintelui Societății - prof A N Kazem-Bek Revista este dedicată lucrărilor rusești din toate ramurile medicinei teoretice și practice Programul jurnalului: I Articole originale -II Rezumate ale literaturii actuale -III Recenzii anuale ale literaturii de specialitate -ΓV Rapoarte despre reuniuni ale societăților științifice, congrese și dispute doctorale de la Universitatea din Kazan -V Rapoartele instituţiilor spitaliceşti -VI Corespondență, - VC Recenzii -VIII Bibliografie -IX Scrisori către redactor -X Necrolog -XI Cronica și mici știri O Data lansării: lunar, excluzând iunie și iulie (cărți duble în mai și august) Prețul abonamentului pentru non-membri ai Societății este de ruble intr-un an Abonamentul este acceptat în biblioteca Societății (Kazan, Universitatea) și în librăria br Bashmakovykh (Kazan, pasaj) Manuscrisele pentru plasare în reviste se trimit la adresa: Kazan, Universitatea, Societatea Medicilor, la redacția Revistei Medicale Kazan , Președinte A N Kazem-Bek Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE XXI ABONAMENTUL ESTE DESCHIS PENTRU XXI la ziarul socio-literar și politic "NORTH KAVKAZ" apărut în orașul Stavropol-Kazkazsnom, publicat de trei ori pe săptămână - marți, joi și sâmbătă și dedicat clarificării nevoilor regiunii, al cărei nume îl poartă Telegramele se difuzează în zilele intermediare Prețul abonamentului: cu livrare și expediere: timp de un an - ruble k , timp de o jumătate de an - p , luni - p k , lună- k Fără acces si peres : de un an - p k , timp de șase luni - p k , timp de luni - p k , timp de lună - k Pentru profesori și profesori rurali scoala - p în orașul Abonaților anuali, sunt permise rate: la abonare - ruble, până la aprilie - ruble iar la august restul p copeici Dacă plata nu se face la timp, expedierea ziarului se încetează Abonații anuali pentru , care au plătit întreaga sumă a abonamentului la momentul abonamentului, vor primi ziarul de la data abonamentului gratuit Adresa: Stavropol-Kav editorial "Sever Kavk " Telefon nr Acceptarea anunţurilor: în Stavr - Kavk în redacţia lui Sev K "; la Moscova și Sankt Petersburg în cont

Tor Casele L și E Metzl și K Editorii sunt moștenitorii Bernei Editor D I Evseyev ABONAMENTUL ESTE DESCHIS pentru , al douăzeci și doi de ani de publicare Organ public și literar, publicat zilnic, cu excepția zilelor post vacanță Rămânând fidel sarcinilor și aspirațiilor anterioare, "Samarskaya Gazeta" și în și-a propus, în primul rând, să acopere în cea mai mare măsură posibil nevoile locale din provinciile Samara, Kazan, Orenburg, Penza, Saratov, Simbirsk și Ufa , și, în același timp, "Ziarul Samarskaya" va continua să aibă caracterul unei mari publicații zilnice, înlocuind organele metropolitane pentru provincie Prețul abonamentului: nerezident timp de un an - ruble k , pentru V ani - p k pentru m - k Se acceptă abonament: în biroul principal de la redacție, pe Piața Aleksiev-windows, în suspin Acasă Editor-editor S I Koeterin ABONAMENTUL ESTE DESCHIS VESTIREA INSTITUTULUI AGRICOL DE LA MOSCOVA Anul XI- Izvestia este publicată în patru cărți pe an, cuprinzând cel puțin de coli de text și grade Abonamentul este acceptat la biroul Moscow Agricultural Institut și în carte magazin Karbaenikov (Moscova, Varșovia, Vilna, Sankt Petersburg) și Trud (Moscova, Tverskaya) Prețul abonamentului pe an, pentru patru cărți, ruble; pentru studenții instituțiilor de învățământ superior - p k ; prețul unei cărți separate este de p k ; retipăriri individuale de istorie naturală și articole statistice și economice sunt trimise de librăriile numite ramburs la livrare cu o rată de de copeici pe coală Editori S I Rostovtsev D N Pryanishnikov Biblioteca "Runiverse" ANUNTURI unsprezece Comisia pentru organizarea lecturii la domiciliu, CONSTAT LA DEPARTAMENTUL DE ÎNVĂŢĂMÂNT O-PT N Ea a primit o medalie de argint la Expoziția Mondială de la Paris DE VÂNZARE: ' Programul de lectură la domiciliu pentru primul an al cursului sistematic, ed al -lea Pret k , cu expediere k , n/mp k Programul de lectură la domiciliu pentru anul II al cursului sistematic, ed al -lea Pret k , cu transport k , n/mp k Programul de lectură la domiciliu pentru anul I al cursului sistematic, ed al -lea Preț k , cu transport k , n/mp k Programul de lectură la domiciliu pentru anul IV al cursului sistematic, ed al -lea Preț k , cu expediere k , n/mp k Programele pentru fiecare an includ următoarele departamente:) Matematică) Fizice și chimice) Biologic) Filosofic) Public și juridic) istoric; și) Istoria literaturii Seria I programe episodice Ed de ani C k , cu expediere n/pl k Conţinut:) Piramida Comp M O Gershenzon) Orașe medievale Comp A K Dzhivellegor) Istoria Revoluției Franceze Comp M N Kovalevsky) Timp de necazuri în statul moscovit Comp H N Alyabiev) Istoria codificării dreptului civil în Rusia Comp V L Krasnokutsky și K K Notgart) Comunitățile de plante din Rusia Centrală Comp L t Flerov) Valenstein Schiller Comp L t Luther) Byron și timpul lui Comp S Kogan,) Epopeea Novgorodului Comp H M Mendelssohn) Economia orașului și finanțele orașului Comp P P Genzel) Factorii de criminalitate Comp H N Polyansky) Fundamentele reformei judiciare în în Rusia Comp S V Late-shөv și al lui) Problema pedepsei cu moartea în literatura veche și nouă Seria II programe episodice C k , cu expediere n/pl k - Conţinut:) Coreea A A Borzova) Japonia M N Kovalevsky și S G Grigoriev) Dreptul de război A S Iascenko) Istoria medievală a Angliei D M Petruşevski) Vai de mintea lui Griboydov Yu I Aikhenvald) Anna Karenina, roman gr L N Tolstoi Eu ПП Rozanov) Darwinism N K Koltsova Depozitul publicației: Tipografia lui I D Sytin, Gross, sob casă, Moscova Separa vânzare: Oficiul Comisiei pentru organizarea Lecturii la domiciliu ug B Aleea Nikitskaya și Sheremetevsky, satul Richter, apt , Moscova Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS pentru (XII an de publicare) la ziarul ilustrat *) disponibil publicului

"VIAȚA SIBERIANĂ" Duminica în ziar, și cu abundență de material - într-o aplicație specială, sunt oferite ilustrații referitoare la etnografia și istoria Siberiei, la evenimentele din Orientul Îndepărtat și la fenomene remarcabile ale vieții rusești și străine Pe lângă persoanele care participă permanent la ziar, printre altele, unii profesori ai Universității din Tomsk au promis cu amabilitate că își vor continua cooperarea și în anul următor Prețul abonamentului rămâne același: An luni luni lună Cu redirecționare către alte orașe p p p k Cu expediere în străinătate " " " I p Abonamentele și anunțurile sunt acceptate în librăriile și tipografii-litografii P I Makushin din Tomsk și Irkutsk Solicitările din afara orașului se adresează: la Tomsk, la biroul redacției ziarului "Viața Siberiană") Editura P Makushin Editori P Makushin A Makushin *) Cu excepția zilelor după sărbători Abonamentul este deschis pentru (al șaptelea an de publicare la ziarul săptămânal publicată fără cenzură prealabilă, editată de prof univ V M Gessen și N I Lazarevsky și cu participarea strânsă a lui I V Gessen, prof univ A I Kamivka, prof V D Kuzmina-Karavaeva, V D Nabokov și prof L I Ptrazhitsky, conform programului anterior Abonații anuali vor primi în atașament: "Culegere de hotărâri a direcțiilor de casare și a adunării generale a secțiilor și de casație și a secțiilor de casație a Guvernului Senat" Redacția oferă abonaților anuali Prava răspunsuri gratuite (nu mai mult de) la întrebările juridice Compartimentul de Informare tipărește: o listă alfabetică a persoanelor aflate în insolvență, limitate și scutite de limitarea capacității juridice; liste alfabetice ale puterilor distruse; liste de cauze programate pentru audiere în Drepturi Senat, precum și rezoluții privind cauzele judecate în Senat Prețul abonamentului: pentru un an cu livrare și expediere ruble; timp de șase luni - ruble Rata este permisa: la abonare rub și până la mai, p În străinătate timp de un an - ruble Camerele individuale se vând cu kr Sediul central: Sankt Petersburg, pr Zagorodny, nr , la depozitul de cărți juridice "Pravo" Depozitul trimite toate cărțile în vânzare pe probleme de drept și științe sociale / ABONAMENT pentru la JOURNAL "DIYATEL Al nouălea an de publicare Prețul abonamentului pe an ruble Abonamentul semestrial nu este acceptat Jurnalul pentru a fost aprobat de Comitetul științific din Mznister Educația Poporului în biblioteci publice gratuite și săli de lectură Cei care prescriu pentru , , , , , , și plătesc ruble · Adresa editorială: Kazan, tipografia universitară Editor-editor A T Solovyov Biblioteca "Runivers " ANUNTURI PRET ABONAMENT LA ZIAR cu livrare si expediere: m m m m m m M m m µ µ µ R R k r la pP la P la PP la P P κ P ρ κ editia I -lo- - - δ- - - În străinătate -is - - - - - - ediția a -a - Abonații anuali pentru vor primi gratuit ziarul pentru sfârșitul anului de la data primirii cererii de la aceștia Persoanele care doresc să se familiarizeze cu publicația au amabilitatea să-și trimită adresele, la care li se vor trimite gratuit câteva nr Adresa redacției și a sediului principal: Sankt Petersburg, Nevsky, , ap Telefon Redacția este deschisă pentru explicații personale zilnic între orele și Recepție la redactor în zilele de luni și vineri între orele și Manuscrisele trimise trebuie să aibă numele și adresele autorilor; returnarea manuscriselor pentru redactare nu este obligatorie Redacția este deschisă pentru abonamente și anunțuri: în zilele lucrătoare de la la , de sărbători de la la Abonamentul este, de asemenea, acceptat în toate librăriile locale metropolitane și provinciale magazine ANUNȚURI: înainte de text de copeici pentru linia petite;' în spatele textului: cerere și ofertă de muncă, angajați etc - k rând, restul - k Anunțuri în aplicații ilustrate pentru p pentru o linie de petit Anunturi anuale

si lunare - prin acord Editura H N Pertsov Editor P V Bykov Abonamentul pentru este deschis pentru (IП anul publicării) KHARBINSKY VESTNIK, ziar comercial și industrial și social Abonații anuali urbani și din afara orașului care se abonează înainte de martie vor primi o primă gratuită în iulie Cu desene, planuri și o hartă Comp conform surselor chineze Abonații anuali care servesc pe C V d , bucurându-se de concesiune și rate, pentru a primi o cerere, plătesc p Prețul abonamentului: pentru abonații urbani și extraurbani pentru an ruble, pentru jumătate de an ruble, pentru metri ruble k , timp de lună k Pentru salariati K -W și d , cu rate în sferturi, pe un an ruble, pe șase luni ruble, pe lună k În străinătate (întârzierea nu este permisă) timp de an ruble, timp de șase luni ruble Se acceptă abonament și anunțuri: în New Harbin, numai în biroul ziarului: Partea comercială a K V Zh e , de la la / ; pe dig - în carte magazin Rivne, str Novopristanskaya iar în biroul comisiei ruso-chineze, th Novopristanskaya st (Coacerea), satul Baiko, nr ; în Old Harbin - în biroul tipografiei Căilor Ferate de Est Chineze dor Nerezidenții se adresează redacției ziarului, partea comercială Anunțurile de la persoane fizice, firme și instituții care locuiesc sau au sediul sau consiliile lor în afara dominațiilor asiatice ale Rusiei sunt acceptate la biroul central de anunțuri al casei comerciale L și E Metzl și K(r), din Moscova, Myasnitskaya, casa lui Sytov , iar în filiala sa din Sankt Petersburg, pe Bolshaya: Morskoy, nr Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ZIAR ZIAL NOU Kochta neagră fără cenzură prealabilă Colegiul editorial își propune să creeze un tip de ziar complet original, ale cărui motto-uri vor fi: concizie, claritate, obiectivitate și accesibilitate generală Tot materialul din ziar va fi sistematizat și prelucrat în așa fel încât niciun balast și fleacuri care nu au importanță și interes general să nu poată intra în ziar Datorită acestui fapt, cititorii, economisind timpul, vor fi introduși în cursul tuturor evenimentelor și se vor familiariza cu toate știrile importante și interesante Redacția intenționează să se străduiască să se asigure că toate informațiile de fapt sunt primite de la corespondenții săi prin telegraf și telefon În modul obișnuit al tuturor ziarelor în acest sens, telegramele agenției, redactorii vor folosi cea mai limitată măsură Scopul acestui lucru este de a obține posibilitatea de a oferi știri abonaților săi înaintea altor ziare despre toate evenimentele importante atât din viața rusă, cât și din cea străină · Ora de publicare a numerelor ziarului a fost aleasă astfel pentru ca, urcând în primele trenuri, ziarul să fie primit peste tot în provincie înaintea altor ziare Evitând să extindă detaliile intențiilor și aspirațiilor lor în latura literară a materiei, redacția permite celor care doresc să se familiarizeze cu caracterul și fizionomia ziarului și, în acest scop, oferă condiții cât mai ușoare de obținere probleme de proces Condiții de abonament pentru : Până la p Timp de șase luni - p Timp de luni - I r Timp de lună - k · Pentru o săptămână - k * Cu expediere: pentru un an r · k Pentru o jumătate de an - r k Timp de luni - p k "Timp de lună - k" Adresa: Moscova, bulevardul Tverskoy, Biroul telefonic al ziarului Editor-editor I N Hholchev În , publicarea (anul) a REVISTĂ Actele Dumei din Moscova Revista este publicată de două ori pe lună în cărți de la la buc foi și este împărțit în două departamente, câte numere fiecare: un departament general dedicat dezvoltării problemelor vieții urbane în Rusia și în străinătate ■ · și un departament de informații oficiale Prețul revistei cu livrare în toate orașele Rusiei: Departamentul general Dep oficial-ref Ambele departamente Timp de luni rub kop frec de copeici

ruble - polițist " " ··• l " " " yu θ " τ ' " , p " i " · " i-, " -ya SE ACCEPTĂ ABONAMENT: Moscova, Consiliul Local, Piața Voskresenskaya, clădirea Dumei Biblioteca "Runivers " ANUNTURI Abonamentul pentru este deschis LA O NOUĂ REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ NOTE SUDICE Ieși în munți Odesa înregistrează aproximativ de pagini fiecare Principalele sarcini ale publicației sunt:) să apere drepturile individului și ale instituțiilor publice,) să promoveze dezvoltarea și creșterea activității publice proprii și) să studieze și să dezvolte cuprinzător problemele vieții regionale din sud a Rusiei "Yuzhnyaya Zapiski", reprezentând un jurnal regional pentru Rusia de Sud, dedică în același timp la fel de mult spațiu și atenție problemelor și evenimentelor principale ale vieții generale rusești și străine ca și publicațiile metropolitane Jurnalul conţine săptămânal:) cronică militară şi reviste străine (V Vodovozov)) Revizuire internă (A Izgoev)) Recenzia vieții și presei rusești (M Gelrot)) Ficțiune) Articole despre probleme locale și scrisori din toate orașele importante din sudul Rusiei CONDIȚII DE ABONARE: timp de un an ruble, pentru jumătate de an ruble, timp de trei luni rub k Profesorii poporului, zemstvo și angajații orașului, clerul rural și studenții "Notelor de Sud" sunt trimiși pentru ruble pe an, ruble pe an și rublă timp de trei luni Numărul "Southern Notes" este trimis spre revizuire gratuit la cerere Adresa redacției și biroului lui Yuzhnykh Zapisok *: Odesa, strada Troitskaya, nr Vânzările cu amănuntul de emisiuni și abonamente sunt acceptate: la Kiev, în principalele librării și chioșcuri; în Jytomyr - în librăria "Trud"; în Kamenets-Pod - la R Knopping; în Poltava - în librărie Perlzveig; în Cernigov - în depozitul de carte zemstvo; în Kremenchug - la M M Vitlin și alții Editor-editor K M Pankeev Abonamentul pentru este deschis la ziarul cotidian, social, politic si literar SJVERO-WESTERN NRAY, aparut la munte Minsk, editat de M P MYSAVSKY Livrare şi expediere : m - p , m - p k , m, - p k , m - p , m ,- p k , m - p k , m - p , m - p k , m - p k , m - p k , m - p k , m - k ■ Fara acces şi expediere : m - p , - p k , m - p k , m - p , m - p k , m - p k , M - p , m - p k , m - p k , m - p k , m - p , m - k Noii abonați care au plătit taxa anuală integrală la abonament primesc ziarul de la data abonamentului până la decembrie GRATUIT SE ACCEPTĂ ABONAMENT: în Minsk, în biroul ziarului (str Zakharyevskaya, satul Pavlovskikh, pr O-va economie rurală) și în toate librăriile; la Mogilev, în comerțul cu carte a lui S M Gurevici; în Bobruisk, lângă E O Margolin (str Muravyovskaya, casă proprie); în Borisov, în carte mag B L Levina; în Slutsk, în carte magicianul, Greenwald; în Nesvizh, în carte mag Kaplan; în Mozyr, în tipografia lui S B Kozel În toate orașele în care nu există sucursale de birouri, se acceptă abonamente la librărie magazine Plata în rate este permisă:) cu jumătate de an;) la abonament - p ^ la mai - p și p până la octombrie Biblioteca "Runivers " ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Abonament deschis pentru la cotidianul de politică, literatură și viață socială SII BŒffl De la iulie , ziarul a apărut cu personal reînnoit Ziarul va continua să fie publicat zilnic, cu excepția zilelor de după vacanță, conform programului marilor ziare de provincie Se acceptă abonamente: în Tomsk, în biroul redacției "Sib Buletin", Yamskoy per , satul Orlova; în departamentul redacției - în librăria V M Posokhin - Pochtamtskaya st , satul Fuksman; în Novo-Nikolaevsk, lângă unitate, încredințat N I Samoilovici (Yadrintsevskaya st , sob D); în Omsk, în magazinul lui M G Krasnykh (Palatul, casa lui Baranov); în orașul Petropavlovsk, la V A Manin Prețul abonamentului pentru un ziar cu livrare și expediere: ÎN TOMSK: le Timp de luni , ρ - k " " " " " " " "θ" " " " δ , • " " ,, " "

" " " " "δ I " " , " - " I δ " " " " " " " " " - " " NONOGORODNIMI: Timp de luni ^ p ,- La " și " · La " a -a -a -a eu " me me " al -lea al -lea " " " th th al -lea rd th " a -a rd th " a -a -a i η st th Sunt al -lea al -lea " -me th În retail, un număr separat: în Tomsk kop Eu în afara Tomsk copeici Abonatii anuali care s-au abonat inainte de decembrie - intravilan si inainte de decembrie - in afara orasului, primesc ziarul in primul caz de la , in al doilea - de la decembrie a anului curent pana la ianuarie gratuit Biblioteca "Runivers " ANUNTURI EDITORIALUL Jurnalului LUNAR aceasta anunță abonații cu privire la suspendarea publicării revistei În schimbul The New Way, abonaților li se vor trimite, fără nicio plată suplimentară, numere ale noii reviste Voprosy Zhizni Cei care nu vor să primească banii din abonament "Întrebări de viață" vor fi returnați Editor-editor DV Filosofov ABONAMENTUL ESTE DESCHIS la revista lunară literară şi socială ÎNTREBĂRI DE VIAȚĂ Participare imediată la redacția revistei [acceptat de S N Bulgakov, N A Berdyaev și D E Zhukovsky, ij "Questions of Life" este o continuare a revistei "New Way" în direcția pe care a primit-o din octombrie Compoziția personalului permanent rămâne aceeași Numărul din ianuarie a ieșit CUPRINS: Mark Krinitsky Ereditate Poveste S Bulgakov Carlyle și Tolstoi Geriart Hauptman Elga Dramă Traducere de V Sablin Allegro Poezii θ Sologub Poezii JE Bulgakov Caracterul moral al japonezilor B A Kistyakovsky Despre drepturile unui cetățean și ale unei persoane D S Merezhkovsky Petru și Alexei Român Edgar Law Corb Poem Pe Valery Bryusova Volzhsky Panteismul mistic de V V Rozanov L Ξ Yasnopolsky Raportul atotsupus al ministrului de finante si pictura pentru V Totomiants Societățile de consum din Italia Note literare Volzhsky Despre poveștile lui V Zaitsev, L Andreev și M Artsybashev Bibliografie S B A Prugavin închisorile monahale M Friedman Industrie Articole din "Handwõrtebuch Staatswissenschaften" Per Kamenetskaya Volzhsky Mark Krinitsky "Mișcări dulci ale apei" Povești Mira Heinrich Ibsen Poli suspin sochin Ed Skyrmunt Mira Maurice Maeterlinck Joacă Pe V Sablina G Chulkov A treia "Colecție" Cunoaștere S Bulgakov Fără un plan: "La mulți ani" A -a aniversare a Universității din Moscova "-" Nu există chin mai puternic, mai puternic decât chinul cuvântului " G Shtilman Aniversare al războiului ruso-japonez, G Sh ianuarie Citate și note: W Ecouri ale evenimentelor recente G Shatrov Din "parlamentul" modern V V Vodovozov Recenzie străină Coperta de JE Lancer Redacția și biroul revistelor "New [Way" și "Questions [of Life": St Petersburg, Saperny, - Prețul revistei "Întrebări ale vieții" pentru un an: ruble cu livrare și expediere În rate: pentru o jumătate de an ruble copeici, pentru un sfert al anului ruble copeici Pentru un an fără livrare ruble Cărți separate ale revistei pentru RUB Studenți, profesori, angajați zemstvo, clerici, cercuri pentru autoeducație și muncitori % reducere Editor-editor N Lossky Biblioteca "Runivers " Biblioteca "Runivers " ÎN REDACȚIA REVISTEI "Întrebări de filozofie la psihologie" M Nikitskaya, strada Georgievsky, d Solovieva, de vânzare "Proceedings of the Moscow Psychological Society": Problema II Immanuel Kant Prolegomene la orice metafizică viitoare Pe Vlad Solovyov Ed al treilea Prețul pe care îl frec copeici, cu transfer eu r k Problema III Despre liberul arbitru Rezumate și articole ale membrilor Societății de Psihologie Prețul este de ruble, cu transfer p k Problema IV G V Leibnits Lucrări filozofice alese cu portret Leibniz Traducere ed V P Preobrajenski C și r k , per transfer k Problema VI E Kerd Hegel Traducere din engleză sub redacție și cu prefața cărții S N Trubetskoy Cu anexa unui articol despre Hegel Vl S Solovyova Preț și r k Edițiile Societății de Psihologie din Moscova: K Fisher Arthur Schopenhauer Transl cu germana ed V P

Preobrajenski M XVI + p C p G A Girn Analiza universului în elementele sale Traducere din franceza Cu o prefață de S I Starynkevich Preț ruble pr Paulsen Introducere în filozofie a -a ed Pe cu el ed V P Preobrajenski Preț ruble probleme de idealism Culegere de articole Ed P I Novgorodtseva C freacă M Troitsky Psihologia germană în secolul actual Un studiu istorico-critic cu o schiță preliminară a succeselor psihologiei în Anglia încă de pe vremea lui Bacon și Locke Volumul I și II Pret redus de la p pentru p cu redirecționare I A Walter Motorul principal este ereditar cu t și C k Mijloc și constanță Tradus din chineză de D P Ko-nissi Ts k , cu traducere k M S Korelin Umanismul italian timpuriu și istoriografia sa Studiu critic Moscova, , vol VIII și Preț ruble k Al lui Eseuri din istoria gândirii filosofice în Renaștere Contemplarea lumii de Francesco Petrarh Odată cu aplicarea necrologelor lui M S Korelin, întocmite de Vl S Solovyov și V O Klyuchevsky Artă +XV C k V N Ivanovski Eseu despre viața și opera lui p l Grotă C k N Ya Grot Despre suflet în legătură cu învățăturile moderne despre putere Experiență de construcție filozofică C k L Lopatin sarcini pozitive ale filosofiei, vol I și II C R Al lui Conceptul de inducție C k Dr Karl du Prel Filosofia misticismului sau dualitatea unei ființe umane Pe^ev ^^nѣm^,,